

УДК 373.3.01(075.8)

ББК 74.2я73

А43

Рекомендувала вчена рада Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 7 від 29 серпня 2024 року)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Любомира ІЛЛІЧУК, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки початкової освіти Прикарпатського
національного університету імені Василя Стефаника;

Вікторія ФЕДОРЧУК, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка;

Аліна ОКСАНЮК, модератор спільнот вчителів початкових класів, вихователів
ГПД Центру професійного розвитку педагогічних працівників Кам'янець-
Подільської міської ради, вчитель початкових класів, учитель-методист.

А43 Актуальні питання початкової освіти: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс] / [автори-укладачі: Наталія ГУДИМА, Ольга КОВАЛЬЧУК]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. 210 с.

Електронна версія посібника доступна за покликанням:

URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8180>

У навчально-методичному посібнику вміщено інформаційний обсяг навчальної дисципліни, плани практичних занять, методичні рекомендації до аудиторної та самостійної роботи, завдання для самоконтролю здобувачів вищої освіти з освітнього компонента, питання до семестрового екзамену з навчальної дисципліни, рекомендовану літературу та словник термінів.

Для науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти. Водночас може стати в пригоді вчителям початкових класів.

УДК 373.3.01(075.8)

ББК 74.2я73

© автори-укладачі: Наталія ГУДИМА,
Ольга КОВАЛЬЧУК, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО.....	5
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ ОВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ»	30
Тема 1. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ТА ІДЕЙ НУШ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ. АКАДЕМІЧНА СВОБОДА Й АВТОНОМІЯ ВЧИТЕЛЯ. ПЕДАГОГІЧНА ІНІЦІАТИВА ТА ПОТЕНЦІАЛ.....	30
Тема 2. ЖИТТЄВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА. ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	38
Тема 3. ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї ТА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В УМОВАХ НУШ. ПАРТНЕРСТВО В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ.....	50
Тема 4. ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА. КУЛЬТУРА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	67
Тема 5. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВІКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ. МАЙСТЕРНІСТЬ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ.....	81
Тема 6. ЦІННІСНЕ ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ. ГРОМАДЯНСЬКО- ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ	89
Тема 7. ГАРМОНІЗАЦІЯ ПСИХОФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ НУШ. ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ УЧНІВ.....	95
Тема 8. САМОРОЗВИТОК І САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ. СЕРТИФІКАЦІЯ ВЧИТЕЛЯ – КЛЮЧ ДО УСПІХУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	101

АВДИТОРНА РОБОТА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	107
Методичні рекомендації до практичних занять.....	107
Плани практичних занять	109
САМОСТІЙНА РОБОТА З ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА	137
Методичні рекомендації до самостійної роботи	137
Завдання для самостійної роботи.....	140
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	148
ПИТАННЯ ДО СЕМЕСТРОВОГО ЕКЗАМЕНУ З ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА	168
СЛОВНИК ТЕРМІНІВ ІЗ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	172

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Сьогодні система початкової освіти зазнала кардинальних змін, які окреслені у Державному стандарті початкової освіти та Концепції Нової української школи. В зв'язку з цим, здобувач початкової освіти – особистість, яка творчо вирішує проблеми, здатна для саморозвитку та самоосвіти, аналізує й критично осмислює власну поведінку та поведінку інших людей. Тому актуальними питаннями початкової освіти є заміна механічного запам'ятовування фактів і понять на набуття компетентностей; зміна ролі вчителя та можливість обирати навчальні матеріали, імпровізувати та експериментувати; партнерські відносини між батьками та закладом освіти, можливість впливати на освітній та виховний процеси.

Мета навчально-методичного посібника – теоретично і практично підготувати майбутніх учителів початкових класів до розуміння проблем реформування та оновлення початкової освіти; сформувати у майбутніх фахівців знання про сутність нових підходів та концепцій сучасної освіти та механізми розв'язання педагогічних проблем. Посібник є навчально-методичним забезпеченням освітнього компонента «Актуальні питання початкової освіти» професійної підготовки майбутніх учителів початкової освіти.

У посібнику описано організацію різних видів діяльності здобувачів вищої освіти, зокрема виявлення й активізація особистого педагогічного досвіду, проблематизація запропонованих положень, проведення дискусії, складання аналітичних повідомлень, виконання практичної роботи, проведення ділових ігор, моделювання й аналіз конкретних педагогічних ситуацій, прийняття загального рішення щодо аналізу педагогічного явища чи педагогічної проблемної ситуації.

Теоретичне ознайомлення майбутніх учителів початкових класів з актуальними питаннями початкової освіти відбувається в період навчання в закладі вищої освіти. Схвально, що здобувач вищої освіти проблемно-пошуковим шляхом опрацьовує матеріал, щоб згодом перевірити його практичне значення в професійній діяльності.

Посібник містить відкриті педагогічні завдання, які не мають однозначного, відомого рішення, що орієнтує на евристичну діяльність здобувача вищої освіти з розроблення власної версії, позиції або методичного рішення з метою практико зорієнтованості освітнього процесу.

Посібник має навчально-методичне та довідкове спрямування, уміщені у ньому матеріали не вичерпують усього переліку актуальних питань організації освітнього процесу в початковій школі, однак стануть у пригоді майбутнім і теперішнім учителям початкової школи.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Мета вивчення навчальної дисципліни: теоретично і практично підготувати студентів до розуміння питань реформування та оновлення початкової освіти; сформувати у майбутніх фахівців знання про сутність нових підходів та концепцій сучасної освіти та механізми розв'язання педагогічних проблем.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Актуальні питання початкової освіти» є: сприяння засвоєнню студентами найважливіших педагогічних понять: Нова українська школа, педагогічний процес, розвивальне навчальне середовище, проєктування освітнього процесу; ознайомлення з найбільш значущими та перспективними сучасними педагогічними ідеями й теоріями; визначення основних структурних компонентів професіограми вчителя; розуміння вікових особливостей розвитку сучасних школярів, врахування їх фізіологічних, психічних та поведінкових особливостей, чинників, які сприяють їх формуванню і становленню; цілеспрямоване, науково організоване формування власного досвіду творчої педагогічної діяльності; аналізування, проєктування та моделювання новітніх технологій організації освітнього процесу в початковій школі, використання елементів у своїй педагогічній діяльності.

2. Опис дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма здобуття освіти	заочна форма здобуття освіти
Рік навчання	2024-2025	2025-2026
Семестр вивчення	1	3
Кількість кредитів ЄКТС	3	3
Загальний обсяг годин	90	90
Кількість годин навчальних занять	34	14

Продовження таблиці

Лекційні заняття	16	6
Практичні заняття	18	8
Семінарські заняття	-	-
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	56	76
Форма підсумкового контролю	екзамен	екзамен

3. Статус дисципліни: обов'язковий освітній компонент професійної підготовки.

4. Передумови для вивчення дисципліни. Дисципліна вивчається у першому семестрі.

5. Програмні компетентності навчання.

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати дослідницькі та/або інноваційні задачі у сфері початкової освіти.

Загальні компетентності:

ЗК 01	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК 02	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
ЗК 03	Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.
ЗК 04	Здатність працювати автономно.

Спеціальні компетентності:

СК 01	Здатність реалізовувати концептуальні засади, цілі, завдання, принципи функціонування системи освіти в професійній діяльності, усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі.
СК 04	Здатність створювати та застосовувати інноваційні технології в навчанні освітніх галузей, визначених у Державному стандарті початкової освіти, в стандартних, нестандартних та невизначених ситуаціях.
СК 08	Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності, визначати індивідуальні професійні потреби та перспективи, оцінювати результати діяльності команд та колективів.

6. Очікувані результати навчання з дисципліни:

ПРН 01	Мати спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки у сфері професійної діяльності, уміння/навички розв'язання проблем початкової освіти, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур.
ПРН 06	Об'єктивно оцінювати результати оцінювання учнів та колективів у сфері початкової освіти, проводити педагогічну експертизу, здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності.

7. Засоби діагностики результатів навчання: презентація виконаних вправ і завдання, написання есе, виконання проєктів, бесіда, усне опитування, тести, модульна контрольна робота, екзамен.

8. Програма навчальної дисципліни.

Денна форма здобуття вищої освіти

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						
	разом	у тому числі					
		Лекційні заняття	Практичні заняття	Семінарські заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	Індивідуальна робота
Змістовий модуль 1							
Тема 1. Реалізація принципів та ідей НУШ в початковій школі. Академічна свобода й автономія вчителя. Педагогічна ініціатива та потенціал.	12	2	2			6	
Тема 2. Життєві компетентності як основа розвитку особистості молодшого школяра. Подолання освітніх втрат у навчанні молодших школярів.	12	2	2			6	

Продовження таблиці

Тема 3. Партнерська взаємодія сім'ї та закладу освіти в умовах НУШ. Партнерство в педагогічному колективі.	12	2	4			6	
Тема 4. Професійна мобільність педагога. Культура академічної доброчесності вчителя початкових класів.	12	2	2			8	
Тема 5. Психологічні аспекти вікової характеристики та індивідуальні особливості молодших школярів. Майстерність формувального оцінювання.	12	2	2			8	
Тема 6. Ціннісне виховання української ідентичності дитини молодшого шкільного віку. Громадянсько-патріотичне виховання в освітньому процесі.	12	2	2			8	
Тема 7. Гармонізація психофізичного здоров'я учасників освітнього процесу в умовах НУШ. Шляхи запобігання перевантаження учнів.	12	2	2			6	
Тема 8. Саморозвиток і самовдосконалення вчителя початкових класів. Сертифікація вчителя – ключ до успіху в педагогічній діяльності.	12	2	2			8	
Разом годин	90	16	18			56	

Заочна форма здобуття вищої освіти

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	разом	у тому числі				
	Лекційні заняття	Практичні заняття	Семінарські заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	Індивідуальна робота
Змістовий модуль 1						
Тема 1. Реалізація принципів та ідей НУШ в початковій школі. Академічна свобода й автономія вчителя. Педагогічна ініціатива та потенціал.	13	1	2		10	
Тема 2. Життєві компетентності як основа розвитку особистості молодшого школяра. Подолання освітніх втрат у навчанні молодших школярів.	11	1			10	
Тема 3. Партнерська взаємодія сім'ї та закладу освіти в умовах НУШ. Партнерство в педагогічному колективі.	10		2		8	
Тема 4. Професійна мобільність педагога. Культура академічної доброчесності вчителя початкових класів.	11	1			10	
Тема 5. Психологічні аспекти вікової характеристики та індивідуальні особливості молодших школярів. Майстерність формувального оцінювання.	12		2		10	
Тема 6. Ціннісне виховання української ідентичності дитини молодшого шкільного віку. Громадянсько-патріотичне виховання в освітньому процесі.	11	1			10	

Продовження таблиці

Тема 7. Гармонізація психофізичного здоров'я учасників освітнього процесу в умовах НУШ. Шляхи запобігання перевантаження учнів.	9	1				8	
Тема 8. Саморозвиток і самовдосконалення вчителя початкових класів. Сертифікація вчителя – ключ до успіху в педагогічній діяльності.	13	1	2			10	
Разом годин	90	6	8			76	

9. Форми поточного контролю: під час практичних занять (опитування (індивідуальне, фронтальне, ущільнене, вибіркове), взаємоопитування, перевірка виконаних вправ і завдань, зокрема тестових, написання есе, контроль за самостійною роботою (опитування / тестування з використанням модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища Moodle, перевірка виконаних вправ і завдань та ін.).

Форма модульного контролю: модульна контрольна робота.

Форма підсумкового контролю: екзамен (усна/письмова відповідь, зокрема із використанням модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища Moodle).

10. Критерії оцінювання результатів навчання

Поточний і модульний контроль (60 балів)			Екзамен	Сума
Змістовий модуль (60 балів)			40	100
Поточний контроль	МКР	Самостійна робота		
30 балів	20 балів	10 балів		

Поточний контроль (30 балів)

Максимальний бал оцінки поточної успішності здобувачів вищої освіти на кожному навчальному занятті – 12.

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих методичних термінів, без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.
	2	Здобувач вищої освіти недостатньо усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику та в інших джерелах інформації відповідь. Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.
	3	Здобувач вищої освіти намагається аналізувати навчальний матеріал на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі закономірності методичних явищ; робить спроби виконання репродуктивних вправ і завдань; за допомогою викладача виконує прості методичні завдання й педагогічні задачі (за готовим алгоритмом). Здобувач порушує принципи академічної доброчесності.
Середній (репродуктивний)	4	Здобувач вищої освіти володіє початковими знаннями з курсу, здатний виконати методичні завдання й педагогічні задачі за зразком; орієнтується в методичних термінах, поняттях і визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу з дисципліни викликає значні труднощі. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.

Продовження таблиці

	5	Здобувач вищої освіти розуміє суть навчальної дисципліни, може дати визначення методичних понять (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником та іншими джерелами інформації, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; виконує прості методичні завдання й педагогічні задачі за алгоритмом, але окремі висновки є нелогічними та непослідовними. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	6	Здобувач вищої освіти розуміє основні положення навчального матеріалу з курсу, може поверхнево аналізувати педагогічно-методичні ситуації, робить певні висновки щодо методичних проблем; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час виконання завдань за алгоритмом, послуговуватися додатковими джерелами. Здобувач переважно дотримується принципів академічної доброчесності.
Достатній (алгоритмічно дієвий)	7	Здобувач вищої освіти правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими методичними поняттями та категоріями, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; вміє самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати методичну термінологію; складати таблиці, схеми та ін. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	8	Знання здобувача вищої освіти досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; уміє аналізувати методичні ситуації, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак із окремими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати есе або інше повідомлення (підготувати проєкт, презентацію), обґрунтувати його положення, має достатній рівень сформованих методичних умінь і навичок. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.

Продовження таблиці

	9	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим матеріалом з курсу, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати й систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить методичні поняття й категорії; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі методичні завдання та педагогічні задачі; має сформовані типові методичні навички. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
Високий (творчо-професійний)	10	Здобувач вищої освіти володіє глибокими і міцними знаннями з курсу та використовує їх у нестандартних педагогічних ситуаціях; може визначати особливості організації освітнього процесу в початкових класах; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні здобутки методичної науки; самостійно визначає мету власної педагогічної діяльності; виконує творчі методичні завдання й педагогічні задачі; може сприймати іншу позицію як альтернативну; може моделювати методичні ситуації; знає суміжні дисципліни; використовує знання для аналізу особливостей методичної діяльності вчителя початкових класів, виконує аналіз методичних ситуацій, володіє нормативною базою початкової освіти. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
	11	Здобувач вищої освіти володіє узагальненими знаннями з курсу, аргументовано використовує їх у нестандартних методичних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати методичні проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності вчителя. Початкових класів; спроможний підготувати виступ на наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної та педагогічної діяльності; оцінювати методичні явища, процеси; володіє нормативною базою початкової школи; має високий рівень сформованих методичних умінь і навичок. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.

Продовження таблиці

	12	Здобувач вищої освіти має системні, дієві знання з курсу, виявляє неординарні творчі методичні здібності в навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні методичні ситуації та завдання й педагогічні задачі; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу методичних явищ; уміє ставити і розв'язувати методичні проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію, зокрема щодо проектування й моделювання методичних ситуацій; займається науково-пошуковою роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й схильності; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах, володіє нормативною базою початкової освіти. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
--	----	--

Якщо здобувач вищої освіти не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0, 1, 2, 3, отримані на навчальних заняттях, не виконав модульної контрольної роботи (МКР), завдання самостійної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів, виділених на ці види робіт, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю.

Пропущені заняття здобувач вищої освіти має обов'язково відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за практичні заняття нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Здобувачу вищої освіти, який не виконав поточних домашніх завдань, не підготувався до навчальних занять, в журнал обліку роботи академічної групи ставиться 0 балів.

Здобувач вищої освіти, знання, уміння і навички якого на навчальних заняттях за 12-бальною шкалою оцінено від 1 до 3 балів, вважається таким, що недостатньо підготувався до цих занять і має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Поточну заборгова-

ність, пов'язану з невідповідністю або недостатньою підготовленістю до навчальних занять, здобувач вищої освіти повинен ліквідувати. За ліквідацію поточної заборгованості нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Рейтингова оцінка у балах знань, умінь і навичок здобувача на навчальних заняттях з навчального (змістового) модуля обчислюється після проведення цих занять та ліквідації ним поточної заборгованості, пов'язаної з пропусками занять, невідповідністю або недостатньою підготовленістю до них відповідно до «Положення про рейтингову систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (зі змінами та доповненнями)» (URL: <http://cutt.ly/mL Tb6am>).

Самостійна робота (10 балів)

Перевірку питань й завдань самостійної роботи, які студенти готують на практичні заняття, здійснює викладач, який їх проводить. Їх оцінювання є складником загальної оцінки, що виставляється здобувачеві на практичному занятті.

Контроль за іншими видами самостійної роботи у формі співбесіди здійснює лектор на консультаціях.

Критерії оцінювання самостійної роботи:

Високий рівень 9-10 б.	Здобувач вищої освіти виявляє глибокі фундаментальні знання з питань, винесених на самостійне опрацювання, повно викладає самостійно вивчений матеріал, виявляє розуміння предмета висловлювання, розуміє можливість різних тлумачень однієї і тієї ж методичної проблеми, вміє оцінювати аргументи для її доведення, порівнювати, формулює своє бачення методичних аспектів, виявляє розуміння матеріалу, може обґрунтовувати свої судження, застосовувати знання на практиці у нестандартних ситуаціях (під час проектування освітнього процесу в початкових класах закладів загальної середньої освіти), наводити необхідні приклади, викладає матеріал логічно, послідовно, добирає самостійно інформаційні джерела, володіє вміннями творчо-пошукової діяльності та роботи з інтернетними джерелами, вживає мовні засоби відповідно до норм української літературної мови. Здобувач вищої освіти вчасно виконує завдання самостійної роботи. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
---------------------------	--

Продовження таблиці

<p>Достатній рівень 7-8 б.</p>	<p>Якщо відповідь здобувача відповідає тим самим вимогам, що і для високого рівня, але здобувач допускає 1-2 помилки, які сам виправляє, і 1-2 недоліки в послідовності викладу матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання. Здобувач вміє наводити власні приклади на підтвердження нових думок, може застосовувати вивчений матеріал у стандартних та дещо змінених ситуаціях (під час проектування освітнього процесу в початкових класах закладів загальної середньої освіти), переважно добирає самостійно інформаційні джерела, володіє вміннями творчо-пошукової діяльності та роботи з інтернетними джерелами. Здобувач вищої освіти вчасно виконує завдання самостійної роботи. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.</p>
<p>Середній рівень 6 б.</p>	<p>Якщо здобувач виявляє знання і розуміння основних положень питань, винесених на самостійне опрацювання, але викладає матеріал неповно, допускає неточності у визначенні понять, потребує допомоги (спрямувальних питань) викладача, не вміє досить глибоко і доказово обґрунтовувати свої судження і наводити приклади; у власній аргументації використовує загальновідомі докази; не має сформованих умінь і навичок роботи з отриманою інформацією; володіє вміннями здійснювати первинну обробку навчальної інформації без її подальшого аналізу, викладає матеріал непослідовно і допускає помилки в мовному оформленні викладу. Здобувач вищої освіти виконує завдання самостійної роботи фрагментарно й дещо пізніше визначеного терміну. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.</p>
<p>Початковий рівень менше ніж 6 б.</p>	<p>Якщо здобувач виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу, не володіє методичним апаратом, допускає помилки у формулюванні методичних понять, які спотворюють їх зміст, не вміє самостійно побудувати систему вивчення певних тем, хаотично і невпевнено викладає матеріал. У здобувача не сформовано необхідні практичні вміння роботи з навчальною інформацією; він не має елементарних умінь здійснювати первинну обробку й подальший аналіз навчальної інформації; не володіє вміннями вибирати відомі способи дій для виконання завдань, неспроможний виконати стандартні завдання після спрямувальних питань викладача. Здобувач не виконав більшість завдань самостійної роботи, подав роботу пізніше визначеного терміну. У роботі здобувача наявні ознаки академічної недоброчесності.</p>

Здобувачі вищої освіти виконують такі різновиди самостійної роботи з дисципліни:

- 1) опрацювання текстів лекційних занять;
- 2) робота з основною й допоміжною літературою, читання наукової та навчальної літератури;
- 3) ознайомлення з нормативними документами освітянської галузі та їх опрацювання;
- 4) підготовка до практичних занять;
- 5) виконання завдань, визначених у планах практичних занять;
- 6) опрацювання питань, винесених на самостійне опрацювання;
- 7) виконання вправ і завдань в об'єктно-модульному динамічному середовищі навчання Moodle;
- 8) підготовка презентацій навчального матеріалу;
- 9) написання есе;
- 10) створення методичного кейсу вчителя початкових класів;
- 11) підготовка до написання самостійної роботи та модульної контрольної роботи;
- 12) підготовка до екзамену тощо.

Здобувачі вищої освіти, які за виконання завдань СР отримали рейтинговий бал менший 60% від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися на звіт за виконання СР на консультації, або не виконали її завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою.

Модульна контрольна робота (20 балів)

МКР передбачає виконання тестових завдань із дисципліни.

Мета її написання – виявити рівень теоретичних знань та практичних умінь і навичок студентів. МКР складається із 40 тестових завдань, які оцінюються у 0,5 б. Мінімальна кількість балів – 12.

Модульна контрольна робота виконується у письмовій формі. До її написання допускаються всі студенти. Позитивну оцінку за МКР не рекомендується покращувати. Невиконання МКР оцінюється 0 балів.

Студенти, які за результатами виконання МКР отримали рейтинговий бал менший 60 % від максимальної кількості балів, виділених на цей вид роботи, а також ті, що не з'явилися для її виконання або не виконали її завдань, вважаються такими, що мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, ліквідація якої є обов'язковою.

Академічна доброчесність. Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її не зарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. URL: <https://integrity.kpnu.edu.ua/>

Неформальна та/або інформальна освіта. Визнання К-ПНУ ім. І. Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом формальної або інформальної освіти регламентовано «Порядок визнання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (нова редакція)». URL: <https://drive.google.com/file/d/19GCSM3yK496gs8RQJp0mO9FjUJumB4T/view>

У випадку, якщо здобувач освіти отримав знання у неформальній та/або інформальній освіті, зарахування результатів навчання здійснюється згідно з Порядком визнання результатів навчання здобувачів вищої освіти, отриманих шляхом здобуття неформальної/інформальної освіти в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, зокрема, якщо їх тематика відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі або змістовому модулю).

У неформальній освіті:

- закінчення професійних курсів, семінарів або тренінгів, тематика яких відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі або змістовому модулю);
- підготовка конкурсної наукової роботи;
- призове місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт;
- призове місце на Всеукраїнській студентській олімпіаді.

В інформальній освіті:

- наявність наукової публікації;
- волонтерська діяльність.

Семестровий екзамен (40 балів)

Білет іспиту складається з трьох питань (1-2 – теоретичні, 3 – практичне).

Перше і друге питання (по 15 балів) екзаменаційного білета оцінюються відповідно до таких критеріїв:

високий рівень 14-15 б.	Здобувач виявляє глибокі фундаментальні знання методичної теорії, повно викладає вивчений матеріал, виявляє розуміння предмета висловлювання, розуміє можливість різних тлумачень однієї і тієї ж методичної проблеми, вміє оцінювати аргументи для її доведення, формулює своє бачення проблеми, виявляє розуміння матеріалу, може обґрунтовувати свої судження, застосовувати знання на практиці у нестандартних ситуаціях (проєкування процесу навчання в початковій школі), наводити необхідні приклади, викладає матеріал логічно, послідовно, вживає мовні засоби відповідно до норм української літературної мови. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
достатній рівень 12-13 б.	Якщо відповідь здобувача відповідає тим самим вимогам, що і для високого рівня, але він допускає 1-2 помилки, які сам виправляє, і 1-2 недоліки в послідовності викладу матеріалу та мовному оформленні висловлювання. Здобувач уміє наводити власні приклади на підтвердження нових думок, може застосовувати вивчений матеріал у стандартних та дещо змінених ситуаціях. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
середній рівень 11-9 б.	Якщо здобувач виявляє знання і розуміння основних положень дисципліни, але викладає матеріал неповно і допускає неточності у визначенні методичних понять; не вміє досить глибоко і доказово обґрунтовувати свої судження і наводити приклади; не в змозі захистити проєкт побудови системи роботи з певних тем дисципліни; викладає матеріал непослідовно і допускає помилки в мовному оформленні викладу. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.

Продовження таблиці

початковий рівень менше ніж 9 б.	Якщо здобувач виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу, не володіє методичним апаратом, допускає помилки у формулюванні методичних понять, які спотворюють їх зміст, не вміє самостійно побудувати систему вивчення певних тем, хаотично і невпевнено викладає матеріал. Здобувач неспроможний виконати стандартні завдання навіть після спрямувальних питань викладача. Під час підготовки до відповіді (або в процесі відповіді) наявні ознаки академічної недоброчесності.
----------------------------------	---

Під час відповіді на практичне питання (10 б.) звертається увага на таке:

високий рівень 9-10 б.	Здобувач вповні володіє практичними вміннями і навичками з актуальних питань початкової освіти; правильно формулює свої думки та обґрунтовує свою відповідь; наводить приклади, аналогії; послуговується українською літературною мовою. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
достатній рівень 7-8 б.	Якщо відповідь здобувача відповідає тим самим вимогам, що і для високого рівня, але він допускає 1-2 помилки, які сам виправляє, і 1-2 недоліки в мовному оформленні висловлювання. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
середній рівень 6 б.	Якщо здобувач виявляє окремі практичні вміння і навички, його пояснення неповні, він допускає неточності; не вміє обґрунтувати свої судження; допускає помилки в мовному оформленні викладу. Здобувач дотримується принципів академічної доброчесності.
початковий рівень менше ніж 6 б.	Якщо здобувач не володіє практичними вміннями і навичками, виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу, допускає суттєві помилки в мовному оформленні викладу тощо. Під час підготовки до відповіді (або в процесі відповіді) наявні ознаки академічної недоброчесності.

Загальне оцінювання екзамену:

40-36 балів – високий рівень;

35-30 балів – достатній рівень;

29-24 бали – середній рівень;
23 бали і менше – початковий рівень.

Здобувачі вищої освіти, які мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, не допускаються до екзамену. Вони допускаються до нього після ліквідації академічної заборгованості за результатами поточного контролю.

Вважається, що здобувачі вищої освіти підготувалися до іспиту, якщо рейтингова оцінка за його результатом більша або дорівнює 24 балам.

Здобувачам вищої освіти, які за іспит отримали незадовільну оцінку, дозволяється ліквідувати академічну заборгованість після належної підготовки. Ліквідація академічної заборгованості за результатами семестрового контролю дозволяється до початку наступного семестру в час, визначений графіком ліквідації академічної заборгованості, та допускається не більше двох разів з навчальної дисципліни: один раз викладачеві, другий – комісії, яка створюється за розпорядженням декана педагогічного факультету.

Якщо здобувач вищої освіти ліквідує академічну заборгованість на засіданні комісії, яка створюється за розпорядженням декана педагогічного факультету, його відповідь оцінюється за 100-бальною шкалою без урахування результатів поточної успішності.

В умовах застосування дистанційних технологій навчання організація поточного і семестрового контролю відбувається відповідно до «Порядку організації поточного та семестрового контролю із застосуванням дистанційних технологій навчання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (зі змінами)» (<https://drive.google.com/file/d/15qM6nANtvOZxOYz4Hzc8DZNgnAiLzz/view>).

Рейтингова оцінка з кредитного модуля – сумарна підсумкова оцінка за багатобальною шкалою рівня засвоєння студентом певного кредитного модуля (навчальної дисципліни) упродовж його вивчення.

Рейтингова оцінка з кредитного модуля	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100 і більше	A (відмінно)	відмінно
82-89	B (дуже добре)	добре
75-81	C (добре)	
67-74	D (задовільно)	задовільно
60-66	E (достатньо)	
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)	незадовільно
34 і менше	F (незадовільно з обов'язковим проведенням додаткової роботи щодо вивчення навчального матеріалу кредитного модуля)	

Перескладання рейтингових оцінок (від 60 і більше балів) з метою їх підвищення дозволяється лише у виняткових випадках за погодженням з деканом педагогічного факультету та з дозволу ректора університету.

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна.

Вивчення курсу не потребує спеціального матеріально-технічного та/або інформаційного забезпечення, однак можливе використання проєктора й ноутбука / персонального комп'ютера для створення презентацій у форматі MS Power Point або інших. Передбачається застосування об'єктно-модульного динамічного середовища навчання MOODLE. Можливе використання застосунків для проведення онлайн-відеоконференцій.

12. Рекомендована література

Основна література

1. Гудима Н.В. Підготовка вчителя до формування мовної особистості здобувача початкової освіти Нової української школи на засадах компетентнісного підходу. *Формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти у контексті модернізації змісту освіти* : колективна монографія за ред. Н.В. Бахмат, Н.В. Гудими. Київ : Міленіум, 2021.

2. Актуальні питання початкової освіти: навчально-методичний посібник [Електронний ресурс] / [автори-укладачі: Наталія ГУДИМА, Ольга КОВАЛЬЧУК]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. 210 с. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/-123456789/8180>
3. Гудима Н.В., Ковальчук О.В. Практикум із навчальної дисципліни «Актуальні проблеми початкової освіти» : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2019. 110 с.
4. Онопрієнко О.В. Дидактико-методичні засади контролю й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів: монографія. Київ : Педагогічна думка, 2020. 400 с.
5. Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів. Методичні рекомендації [Електронне видання] / кол. автор.; за заг. ред. О.М. Топузова; укл. О.В. Онопрієнко. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2023. 146 с.
6. Онопрієнко О.В. Нова українська школа: інноваційна система оцінювання результатів навчання учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. Харків, 2021. 208 с.
7. Кірик М.Ю., Данилова Л.І. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник. Львів : Світ, 2019. 136 с.
8. Нова українська школа: poradnik dla vchytel'ya / za zag. red. N.M. Bibik. Київ : Літера ЛТД, 2018. URL: <http://mon.gov.ua/storage/app/media/news/BD%D0%B8/-2018/12/12/>
9. Малихін О., Ліпчевська І. Педагогічна майстерність учителя початкових класів: візуалізація навчальної інформації в початковій школі: методичний посібник. Київ : Видавництво Людмила, 2023. 74 с.
10. Порадник з питань організації освітнього процесу в початкових класах закладів загальної середньої освіти. *Матеріали інструктивно-методичної наради «Початкова освіта в нових реаліях: досвід, ризики та перспективи»*. Ужгород : ЗІПО, 2022. 81 с.
11. Шквир О. Актуальні проблеми початкової освіти : навчальний посібник. 2-е вид., перер. Хмельницький : ХГПА, 2020. 183 с.

Додаткова

1. Балютіна К. Актуальні проблеми початкової школи і шляхи їх вирішення. *Початкова школа*. 2018. №8. С. 50-54.
2. Бондаренко Н. Підготовка майбутніх педагогів до реалізації принципу наступності дошкільної і початкової освіти в контексті Концепції «Нова українська школа». *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2020. №1 (99). С. 176–187.

3. Гудима Н., Довгань О. Успішна комунікація в освітньому процесі сучасної початкової школи. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи*: збірник наукових праць / редкол.: Н.В. Бахмат, Н.В. Гудима, О.В. Ковальчук. Київ : Міленіум, 2021. Вип. 4. С. 33-37.
4. Гудима Н., Мелекесцева Н., Ковальчук О. Формування національномовної особистості молодшого школяра Нової української школи у світлі ідей Івана Огієнка. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта*: науковий збірник. Серія історична та філологічна / [редкол.: Людмила Марчук (голов. ред.), Олег Рарицький (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. Вип. XIX. С. 146-154. URL: <http://ohienko.kpnu.edu.ua/issue/view/16767/9549>
5. Гудима Н.В. Новий державний стандарт початкової освіти: формування комунікативних компетентностей молодших школярів. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи*: збірник матеріалів регіональної науково-практичної конференції / редкол.: Н.В. Бахмат, Н.В. Гудима, К.І. Демчик, Н.В. Мелекесцева. Київ : Міленіум, 2019. С. 45-50.
6. Гудима Н.В., Мелекесцева Н.В., Ковальчук О.В. Формування медіаграмотності молодших школярів на уроках мовно-літературної освітньої галузі як одне із актуальних завдань Нової Української Школи. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)* / за заг. ред. В.В. Бурназової. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2023. №1. 93 с. URL: <https://lkp.ndu.edu.ua/index.php/nz/article/view/975>
7. Гудима Н., Пилипів Н. Академічна доброчесність: як її пояснити здобувачам початкової освіти. *Молодь і освіта в умовах викликів XXI століття*: українсько-польський збірник матеріалів Міжнародного круглого столу, м. Івано-Франківськ, 26 травня 2022 р. Івано-Франківськ : Супрун В.П., 2022. С. 166-173.
8. Гудима Н., Слободянюк А. Педагогіка партнерства як важливий складник у сучасному освітньому середовищі початкової школи. *Молодь і освіта в умовах викликів XXI століття*: українсько-польський збірник матеріалів Міжнародного круглого столу, м. Івано-Франківськ, 26 травня 2022 р. Івано-Франківськ : Супрун В.П., 2022. С. 191-195.
9. Дубровська Л.О., Дубровський В.Л. До питання підготовки майбутніх вчителів початкової школи у закладах вищої освіти. *Молодий вчений*. 2019. №5.2 (69.2). С. 52–55.
10. Інтегративний підхід: актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи : навчально-методичний посібник / уклад.: Н.Б. Ларіонова, Н.М. Стрельцова. Харків : Друкарня Мадрид, 2018. 76 с.
11. Онопрієнко О.В. Інструментарій оцінювання результатів компетентісно орієнтованого навчання молодших школярів : методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 72 с.

12. Професійна мобільність учителя початкової школи: курс лекцій, опорні схеми / автор-упорядник: О.І. Кіліченко. Івано-Франківськ, 2017. 112 с.
13. Кіліченко О.І. Розвиток діагностичних умінь учителів початкової школи у процесі розв'язування навчально-професійних ситуацій. *Обрії*. 2016. №1 (42). С. 48-52.
14. Кіліченко О.І. Традиційні та інноваційні принципи організації педагогічного процесу в ВНЗ. *Педагогічні інновації в початковій школі*: матеріали науково-методичного семінару (Івано-Франківськ, 15 лютого 2017.) / відп. ред. М.П. Оліяр. Івано-Франківськ : НАІР, 2017. С. 30-34.
15. Ковальчук О.В., Гудима Н.В., Мелекєсцева Н.В. Партнерська взаємодія сім'ї і школи в контексті сучасного освітнього простору. *Vzdelavanie a spolocnost: Medzinarodny nekonferencny zbornik* / R. Bernatova, T. Nestorenko. V. Presov. 2020. S. 87-93.
16. Ковальчук О., Мелекєсцева Н., Гудима Н. Взаємодія сім'ї та закладів позашкільної освіти у процесі становлення особистості учнів початкових класів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: науковий журнал / гол. ред. А.А. Сбруюва. Суми: Видавництво Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, 2021. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/12/42021.pdf#page=116>
17. Ковальчук О.В., Гудима Н.В. Психологічні основи змісту, форм організації та методів морального виховання молодших школярів: від традицій до інновацій ціннісних орієнтирів сучасної української школи. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*: збірник наукових праць. Серія: Педагогічні науки. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2023. Вип. 62 С. 129-140. URL: <http://visnyk.idgu.edu.ua/-index.php/nv/article/view/725/639>
18. Кухта М.І., Клопотар К.О. Емоційне вигорання в професійній діяльності педагога. *Студентська науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасної початкової школи»*. Ужгород, 10 грудня 2021 р.
19. Мелекєсцева Н., Гудима Н., Ковальчук О., Марценюк І. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до створення електронного портфоліо як інструмента рефлексії й узагальнення професійних досягнень. *Acta Paedagogica Volynienses*. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. Вип. 4. С. 60-68. URL: <http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/pedagogy/issue/view/80/82>
20. Оліяр М. Актуальні проблеми модернізації початкової освіти в Україні. *Освітні обрії*. 2023. №1 (56). С. 73-77.
21. Пилипів Н., Гудима Н. Медіаграмотний учень початкових класів – запорука здобуття якісної освіти. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи*: збірник наукових праць. / редкол.: Н.В. Бахмат, Н.В. Гудима, О.В. Ковальчук. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2022. Вип. 6. С. 44-48.
22. Романчук А.І. Актуальні проблеми реформування початкової освіти України в сучасних умовах. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018.

23. Онопрієнко О., Петрук О., Павлова Т. Технології оцінювання особистісних і навчальних досягнень учнів початкової школи. Методичний кейс : метод. посіб. Київ : Педагогічна думка, 2023. 247 с.
24. Тимченко А.А. Актуальні проблеми педагогіки початкової освіти (для змішаного навчання) : навчально-методичний посібник. Миколаїв : Видавець Румянцева Г.В., 2022. 211 с.
25. Цуркан Т. Відкриті батьківські студії «Педагогічна культура батьків» : інформаційно-методичний посібник. Чернівці : Яворський С.Н., 2018. 171 с.
26. Потапенко І. STEM-освіта в початковій школі: від навчальної моделі до реального року [Електронне видання] / за заг. ред. О. Елькін, О. Масалітіна; упоряд. К. Ремез. Київ : ГО «EdCamp Ukraine», 2023. 300 с.
27. Chykalova T., Mieliekiestseva N., Kovalchuk O., Hudyma N. and others Professional competencies of primary school teachers: life-long learning. *AD ALTA Journal of interdisciplinary research*. 2021. Vol. 11, Issue 2, Special issue XXII. P. 27-33. URL: http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/110222/papers/A_05.pdf

Рекомендовані джерела інформації

Державний стандарт початкової освіти	URL://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti
Типова освітня програма початкової школи	URL://nus.org.ua/news/opublikuvaly-typovi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty
Prometheus Найбільша українська освітня платформа масових відкритих онлайн-курсів	URL://prometheus.org.ua/
EdEra Українська студія онлайн освіти. Команда платформи створює онлайн-курси, спецпроекти, інтерактивні підручники та освітні блоги	URL://ed-era.com
На урок Методичні матеріали для вчителя, статті, онлайн-навчання, конкурси	URL://naurok.com.ua/webinar

Продовження таблиці

<p>Педрада Організація навчання і підвищення кваліфікації</p>	<p>URL://pedrada.ippo.com.ua</p>
<p>Всеосвіта Безплатна платформа для підвищення кваліфікації вчителів</p>	<p>URL://vseosvita.ua</p>
<p>Coursera Освітня платформа</p>	<p>URL:// www.coursera.org/</p>
<p>Kahoot Ігрова навчальна платформа, де ігри створені у форматі тестів із кількома варіантами відповідей</p>	<p>URL://kahoot.it</p>
<p>Нова українська школа Освітня платформа</p>	<p>URL://nus.org.ua</p>
<p>Освіторія Освітня платформа</p>	<p>URL://osvitoria.media</p>

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ ОВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА «АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ»

Тема 1.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ТА ІДЕЙ НУШ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ. АКАДЕМІЧНА СВОБОДА Й АВТОНОМІЯ ВЧИТЕЛЯ. ПЕДАГОГІЧНА ІНІЦІАТИВА ТА ПОТЕНЦІАЛ

Освітня реформа передбачає заохочення вчителів до інноваційної діяльності, зокрема те, що вчителі ЗЗСО матимуть сприятливі умови та мотиваційні чинники до професійного зростання. Реалізація державної політики забезпечить академічну свободу вчителям, а також сприятиме підвищенню престижності педагогічної діяльності.

Нова українська школа згуртовує вчителів задля досягнення єдиної мети, формула Нової школи складається з дев'яти ключових компонентів:

1. Новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві.
2. Умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно.
3. Наскрізний процес виховання, який формує цінності.
4. Децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію.
5. Педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.
6. Орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм.
7. Нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набуті компетентності для життя.

8. Справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти.
9. Сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні закладу освіти.

Сучасний учитель початкових класів:

- демонструє готовність до змін, гнучкість, постійний професійний саморозвиток;
- уміє організовувати освітньо-розвивальне, здоров'язбережне освітнє середовище;
- розуміє сутність діяльнісного підходу та використовує його у власних професійних практиках;
- уміє застосовувати різні форми оцінювання результатів навчання учнів, розробляти критерії оцінювання різних видів навчальної діяльності, забезпечувати зворотний зв'язок з учнями щодо сприйняття, розуміння та засвоєння ними навчального матеріалу, розвивати в учнів уміння здійснювати самооцінювання і взаємооцінювання результатів навчання.

Права та обов'язки учителів у закладах загальної середньої освіти визначають:

- Кодекс законів про працю України;
- Закон України «Про освіту»;
- Закон України «Про загальну середню освіту»;
- інші нормативно-правові акти.

Обов'язки вчителів початкових класів

Повинні	Зобов'язані щодо учнів
Постійно підвищувати: - свій професійний і загальнокультурний рівні; - педагогічну майстерність.	Сприяти: розвитку здібностей учнів формуванню навичок здорового способу життя Дбати про фізичне і психічне здоров'я учнів

Продовження таблиці

<p>Виконувати освітню програму для досягнення учнями передбачених нею результатів навчання.</p>	<p>Особистим прикладом <i>утверджувати</i> повагу до суспільної моралі та суспільних цінностей, зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> - правди; - справедливості; - патріотизму тощо.
<p>Дотримувати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - академічну доброчесність та забезпечувати її дотримання учнями в освітньому процесі; - педагогічну етику 	<p>Формувати в учнів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - усвідомлення необхідності дотримуватися Конституції та законів України, захищати суверенітет і територіальну цілісність України; - прагнення до взаєморозуміння, миру, злагоди між усіма народами, етнічними, національними, релігійними групами.
<p>Поважати гідність, права, свободи і законні інтереси всіх учасників освітнього процесу.</p>	<p>Виховувати в учнів повагу до державної мови і державних символів, цінностей України, навколишнього природного середовища тощо</p>
<p>Дотримувати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - установчі документи закладу освіти; - правила внутрішнього розпорядку <p>Виконувати посадові обов'язки</p>	<p><i>Захищати</i> учнів під час освітнього процесу від будь-яких форм фізичного та психічного насильства, приниження честі та гідності, дискримінації за будь-якою ознакою тощо.</p> <p><i>Запобігати:</i></p> <p>вживанню учнями та іншими особами на території закладів освіти алкогольних напоїв, наркотичних засобів іншим шкідливим звичкам.</p>

Є низка проблем в організації Нової української школи:

- Недостатнє опанування вчителями початкової школи принципів і методів інтегрованого навчання.

- Відсутність психологічної готовності педагогів до впровадження педагогіки партнерства в початкових класах Нової української школи.
- Низька мотивація вчителів початкових класів до змін у професійній діяльності в умовах Нової української школи.
- Невідповідність авторитарної моделі управління закладами освіти принципу академічної свободи вчителя початкових класів Нової української школи.
- Невідповідність змісту, форм і методів науково-методичного супроводу впровадження Концепції Нової української школи потребам учителів початкових класів.
- Недостатня підтримка з боку батьків процесів оновлення змісту та методів навчання в початкових класах.
- Відсутність необхідного науково-методичного забезпечення управління впровадженням Концепції Нової української школи в початкових класах.
- Недостатній рівень обізнаності керівників закладів освіти щодо управлінського забезпечення оновлення освітнього процесу в початкових класах.
- Недостатнє опанування керівниками закладів освіти нормативної бази змін в освітньому процесі початкових класів.
- Недостатній рівень володіння вчителями методикою оцінювання навчальної діяльності учнів початкових класів.

Методичні рекомендації МОН стверджують автономію вчителя в освітньому процесі. Зокрема, в них зазначається: «Автономія вчителя має бути забезпечена академічною свободою, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну, науково-педагогічну та наукову діяльність, вільним вибором форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі, розробленням та впровадженням авторських навчальних програм, проектів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентнісного навчання».

Передбачено також, що адміністрації закладів освіти та працівники методичних служб повинні поважати цю автономію і можуть надавати вчителю лише методичну допомогу, але не здійснювати контроль. Учи-

тель має право самостійно визначати кількість годин на вивчення окремих тем, які пропонуються учням, і може самостійно переносити теми уроків, підлаштовуючись під темп навчання кожної дитини.

Автономія вчителя – це незалежність, самостійність та відповідальність.

Автономію вчителя можна пояснити виключно психологічним, технічним чи політичним змістом.

Автономія вчителя – це статична сутність, якою володіють деякі люди, а інші – ні.

Автономія вчителя – це додаткові обов'язки, покладені на нього.

Автономія вчителя означає абсолютне обмеження свободи.

У чому переваги Нової української школи?

Концепція НУШ передбачає велику свободу у виборі методів, прийомів та засобів навчання та виховання.

Календарно-тематичне та поурочне планування здійснюється вчителем у довільній формі, зокрема з використанням друкованих чи електронних джерел тощо. Формат, обсяг, структура, зміст та оформлення календарно-тематичних планів і поурочних планів-конспектів є індивідуальною справою вчителя. Встановлення універсальних стандартів таких документів у межах ЗЗСО міста, району чи області є неприпустимим.

Під час розроблення календарно-тематичного та поурочного планування вчитель має *самостійно вибудовувати послідовність* формування очікуваних результатів навчання, враховуючи при цьому послідовність розгортання змісту в підручнику. *Учитель може переносити теми уроків, відповідно до того, як учні засвоїли навчальний матеріал і визначати кількість годин на вивчення окремих тем.*

Академічна свобода:

- свобода викладання;
- свобода від втручання в педагогічну, науково-педагогічну та наукову діяльність;
- вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі;
- розроблення та впровадження авторських навчальних програм, проєктів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентнісного навчання.

Учні будуть здобувати не тільки знання, а й вміння практично застосовувати їх у повсякденному житті.

Заклади освіти можуть вносити зміни до навчальних планів, освітніх програм та програм із навчальних предметів.

Учитель має право на вільний вибір освітніх програм, форм навчання, закладів освіти, установ і організацій, інших суб'єктів освітньої діяльності, що здійснюють підвищення кваліфікації та перепідготовку педагогічних працівників.

Потенціал – це величина, що характеризує потенційну енергію суб'єкта творчості. Творчий потенціал у філософському плані розглядається як синтетична якість індивіда, що характеризує міру її можливостей ставити й вирішувати нові завдання у сфері діяльності, яка має суспільне значення. Його можна представити у вигляді сукупності предметних (навички, вміння, здібності), пізнавальних (інтелектуальні здібності), аксіологічних (ціннісні орієнтації), комунікативних (морально-психологічні якості), художніх (естетичні здібності) можливостей. Психічні особливості творчої особистості розглядаються в психології як наслідки спонтанного процесу розгортання спадкових програм розвитку, а також як результат формування психіки людини в певних культурних, соціальних, історичних умовах. Упродовж усієї попередньої історії розвитку завдяки спадковості людство накопичило необхідний потенціал для творчої діяльності.

В освітньому процесі творчий потенціал реалізується у творчій активності особистості. Творча активність визначається залученням особистості до творчої діяльності на основі творчого потенціалу. Вона є умовою виявлення й розвитку творчого потенціалу особи та засобом реалізації її творчих здібностей.

Компоненти творчого потенціалу особистості:

- здібності, нахили, що виявляються в підвищенні чутливості, вибірковості, динамічності;
- зацікавленість, спрямування особистості до нових ідей, допитливість, прагнення до створення нового, нахили до пошуку та розв'язання проблем;
- самостійність під час отримання нових знань;

- емоційність, наполегливість, цілеспрямованість, переконливість, працелюбність, систематичність у роботі;
- опановування технікою, педагогічною майстерністю;
- здатність виробляти особистісні стратегії, тактики під час розв'язання нових проблем, а також пошуку шляхів виходу зі складних, нестандартних ситуацій.

Критерії розвитку творчого потенціалу педагога:

- емоційна культура (почуття захопленості, емоційний підйом, радість відкриття);
- рівень і якість культурологічних, професійно-педагогічних і психологічних знань;
- рівень загальнокультурної ерудиції;
- рівень розвитку гуманітарного світогляду (гуманістичне ставлення до світу, людей, навколишнього середовища);
- образне мислення (творча уява, фантазія, інтуїція);
- володіння численними способами творчої художньо-естетичної діяльності.

Список використаних джерел

1. Гін А.О. Прийоми педагогічної техніки: Свобода вибору. Діяльність. Зворотний зв'язок. Ідеальність : посібник для вчителя. Харків : Вид. Група «Основа», 2015. 112 с.
2. Голибард Є. Щоб думати і робити правильно. *Початкова школа*. 2020. №10. С. 50-51.
3. Гудима Н.В., Ковальчук О.В. Практикум із навчальної дисципліни «Актуальні проблеми початкової освіти» : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2019. 110 с.
4. Гудима Н., Мелекесцева Н., Ковальчук О. Ідеї І. Огієнка в підготовці сучасного вчителя початкової школи. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: наук. зб. Сер. філол.* / [редкол.: Л. Марчук (гол. ред.), О. Рарицький (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський : КПНУ ім. І. Огієнка, 2020. Вип. XVII. С. 131-137.
5. Гриньова М.В. Урок Нової української школи – демократичний урок. Семінар-тренінг для вчителів початкових класів. *Початкове навчання та виховання*. 2019. №10-12. С. 3-14.
6. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. №38-39. Ст. 380.
7. Закон України «Про повну загальну середню освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2020. №31. Ст. 226.

8. Кисла Н. Майстер-клас для вчителів «Дерево власних резервів». *Початкова школа*. 2020. №11-12. С. 63-65.
9. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
10. Куриш Н.К. Реалізація академічної свободи вчителя Нової української школи: змістові домінанти та практичні аспекти. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах освіти Чернівецької області у 2023/2024 н.р.: інформаційно-методичний збірник / редкол.: Н.К. Куриш, Т.С. Богачик, А.О. Голева, Ю.Ю. Ташук. Чернівці : Технодрук, 2023. С. 7-17.
11. Мацковська Т. Імідж педагога – запорука професійного успіху. *Початкова школа*. 2019. №5. С. 1-4.
12. Мотуз Т. Реалізація права на академічну свободу вчителя в системі освіти України. URL: <https://openurl.ebsco.com/EPDB%3Aagcd%3A12%3A2238668/detailv2?sid=ebsco%3Aplink%3Ascholar&id=ebsco%3Aagcd%3A144539701&crl=c>
13. Панчак О. Любити, мислити, співпрацювати або Дещо про життєві та фахові принципи сучасного педагога. *Початкова школа*. 2019. №4. С. 14-17.
14. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», 2020. (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>.
15. Реалізація права на академічну свободу вчителя початкових класів. *Початкова школа*. 2020. №10. С. 1-2.
16. Сеїтосманов А., Фасоля О., Мархлевські В. Автономія як шлях до ефективного менеджменту школи: методичні рекомендації. Київ, 2019. 47 с.
17. Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад.: Л.М. Михайлова, О.В. Пагава, О.В. Проніна; за заг. ред. Л.М. Михайлової. Сєверодонецьк, 2020. 194 с.
18. Тюріна І. Педагог НУШ – ресурсна особистість. *Початкова школа*. 2020. №2. С. 1-2.
19. Chykalova T., Mieliekiestseva N., Kovalchuk O., Hudyma N. and others. Professional competencies of primary school teachers: life-long learning. *AD ALTA Journal of interdisciplinary research*. 2021. Vol. 11. Issue 2. Special issue XXII. P. 27-33. URL: http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/110222/papers/A_05.pdf

Тема 2.

ЖИТТЄВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА. ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Потреба у виявленні втрат і розривів у оволодінні українськими школярами програмовим змістом зумовлена викликами, які виникли перед початковою школою у зв'язку з війною та нестабільністю освітнього процесу під час пандемій. Перед освітянами постала необхідність оперативно розв'язувати проблеми, досі не властиві закладам освіти, як то: організація освітнього процесу в умовах загрози життю і здоров'ю дітей; врахування діапазону відмінностей форм і способів навчання з метою забезпечення якості освіти молодших школярів, які навчаються очно, дистанційно, у змішаному або індивідуальному форматі; індивідуальний характер прогалин у результатах навчання, викликаний особливостями їх прояву в різних умовах перебування учнів тощо.

Під втратами зазвичай розуміють недосягнення окремих результатів через відсутність або обмеження доступу до навчання. Мільйони дітей з усього світу під час карантину не мали доступу до закладів освіти. Потреба по-іншому організувати навчання спричинила кризи в багатьох освітніх системах світу.

У понятті «освітні втрати» умовно виокремлюють чотири взаємопов'язані компоненти:

- навчальні втрати (у розумінні втрати знань, умінь, навичок, ставлень тощо);
- виховні втрати;
- зниження темпу розвитку особистості;
- психологічні втрати.

У науковій літературі є значна кількість підходів до визначення навчальних втрат. Зокрема ці втрати розуміють як:

- втрату знань і навичок або відхилення в академічному прогресі учня, що найчастіше пов'язано з перервою у формальній освіті, пропусками занять тощо;

- втрату здобутих раніше знань, коли учні, які досягли певного прогресу в навчанні, погіршують свою успішність. Найчастіше це пов'язано з тимчасовою (нетривалою) перервою у формальній освіті, наприклад, літніми канікулами;
- різницю між тим, чого навчився учень, тобто досягнутим ним академічним прогресом, і тим, чого учень мав би навчитися на певному етапі свого навчання, наприклад, у певному віці, на рівні певного класу тощо.

Зазначеній проблемі присвячено низку досліджень та публікацій Світового банку («Освіта: наслідки війни в Україні» (<http://surl.li/fmjdq>)), центру CEDOS «Війна та освіта. Як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи» (<http://surl.li/hhxgh>), Українського центру оцінювання якості освіти (https://testportal.gov.ua//wp-content/uploads/2023/04/Learning-losses_Ukraine.pdf), освітнього омбудсмена України (<https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/>).

Надолуження освітніх втрат є довгостроковим і складним процесом, що об'єднує зусилля закладів освіти (адміністрації, учителів, учнів, батьків), органів управління освітою місцевого самоврядування, державних установ, інституцій. Саме тому освітні втрати потребують оперативного реагування.

Інструментами можуть стати система тестування результатів навчання. А також порівняння навчальної програми країни, в якій тимчасово учень навчається, з українською. Визначивши прогалини в знаннях і вміннях, можна працювати з їх надолуженням.

Змінюємо формат уроків. Використовуємо інструменти, що допоможуть учителю оптимізувати матеріал, а дітям легше його засвоїти.

Учні можуть вести короткі та зрозумілі їм конспекти з важливою інформацією. У них краще максимально все візуалізувати. Малювати схеми, таблиці, виділяти важливе кольором, використовувати наліпки.

Розробляємо програму надолуження. Плануємо додаткові заняття для того, щоб наздогнати навчальну програму.

Такі заняття можуть бути для всього класу, невеликих груп чи окремих учнів. Тут важливо орієнтуватись на кожного учня. Адже навіть як-

що діти пропустили однаковий час навчання, прогалини у них можуть бути різні.

Перш за все під час створення такої програми варто зважати на психоемоційний стан дітей. Чи здатні вони засвоювати матеріал та як полегшити їхнє навчання. Адже дитині буде складно навчатися, якщо вона перебуває у важкому емоційному чи фізичному стані.

Далі варто розставити пріоритети. Які знання та навички потрібні дитині, щоб успішно навчатися у наступному класі. Та як їй вийти на один рівень з однолітками вже зараз.

Також додаткові заняття можна проводити онлайн. А деякі завдання діти можуть виконувати дистанційно.

Збільшуємо час навчання. Важливо не просто запровадити додаткові уроки чи скоротити канікули, а ефективно використати цей час.

Багато країн для надолуження освітніх втрат після пандемії скоротили канікули, запровадили подвійні уроки чи забезпечили безкоштовні послуги онлайн-репетиторів.

Одним із варіантів надолуження також є літні школи. Їх влаштовують у таборах чи центрах дозвілля, а учні записуються туди за бажанням. Навчання там відбувається в ігровій формі. А діти мають багато фізичної активності та розваг.

Також у деяких країнах учні опановують важливі навички на позашкільних заняттях. Наприклад, на гуртках з моделювання чи малювання, діти можуть застосовувати читання та математику.

Методичні рішення, доцільні у нинішніх обставинах

Очевидно, що надолуження прогалин у навчанні має бути тривалим і варіативним процесом. Доцільними кроками, що сприяли б пом'якшенню навчальних втрат, вважаємо: виокремлення у змісті навчання опорних знань з предмета у кожному класі; унаочнення складного навчального матеріалу / тем із використанням різноманітних технік (наприклад, скрайбінг, комікси тощо) та безперешкодний доступ здобувачів освіти до такого контенту; диференційований підхід до навчання (поділ класу на групи за рівнем навчальних досягнень та характером навчальних втрат).

Поетапність оперативного корегування освітнього процесу передбачає:

- діагностику та встановлення навчальних втрат учнів;
- розроблення програми / плану надолуження прогалин відповідно до отриманих результатів;
- оптимальний розподіл (за можливості, об'єднання) навчального змісту, який потребує доопрацювання;
- особливу увагу до мотивації учнів;
- урізноманітнення форм роботи (візуалізація, гра, емоційно-зabarвлений контент, онлайн-вправи тощо);
- використання можливостей інших навчальних предметів для мовленнєвого розвитку учнів, реалізація міжпредметних зв'язків.

Основний складник подолання прогалин у навчанні – *диференційований підхід*.

Для того, щоб дитина могла краще розкрити свої здібності, свій навчальний потенціал і водночас почуватися комфортно на уроці, пропонуються індивідуальні завдання для кожної дитини: творчі, вправи на кмітливість, уважність, планування роботи в парах, у групах.

Апробовано в доборі системи завдань полісенсорний підхід, що зумовить дослідницьку поведінку учнів, сприйняття ними властивостей і якостей предметів, явищ природного та соціального оточення з залученням чуттєвого досвіду, спрямує їхню діяльність у сферу.

Передбачено залучення учнів у практику виконання завдань дослідницького характеру на полісенсорній основі:

- дослідження-розпізнавання (Що це? Яке воно? Обстеження за допомогою органів чуття, опис, порівняння з іншими предметами, явищами; спільне-відмінне, до якого цілого воно належить);
- дослідження-спостереження (Що відбувається? Чому? Які зміни? Які причини виникнення?);
- дослідження-пошук (запитування, передбачення, встановлення часової і логічної послідовності явищ, подій; встановлення причиново-наслідкових зв'язків (Чому? Яким чином? Від чого залежить? З чим пов'язано?); догадка, висновок-узагальнення).

Розроблені завдання, що пропонують як інструментарій, ґрунтуються на використанні досвіду учнів та забезпечують практико зорієнтоване відображення взаємозв'язку між двома або більше об'єктами як єдиного цілого дає змогу послідовно підводити учнів до розуміння досить складних зв'язків і відношень.

Спрямовуючи думку учнів на ще непізнане, звертаючи увагу на ті сторони явищ, які залишились непомітними, учитель сприяє тому, що новизна результатів пізнавальної діяльності викликає емоційні переживання.

Важливу роль у методиці виявлення життєвого досвіду дітей належить пізнавальним запитанням, а також живому спілкуванню з дітьми, у процесі якого учитель має змогу безпосередньо спостерігати за дітьми, знайомитись із їхніми потребами, стежити за їх динамікою. Установлена доцільність пізнавальних завдань й для оволодіння узагальненими способами дій. Дуже важливо, що у цьому процесі формується розуміння необхідності розглядати будь-які предмети у зв'язку з іншими через уведення їх у нові зв'язки і відношення. У дітей виникає настанова на пошук внутрішніх зв'язків, визначається спрямування пізнавальної діяльності на важливі сторони діяльності; забезпечуються відображення властивостей предметів, явищ, їх поєднання в єдине ціле.

Відзначимо продуктивність завдань, пов'язаних із реальними життєвими ситуаціями, що формують здатність практично діяти, виконувати завдання систематично і відповідально.

Цілеспрямоване використання засобів впливу на почуттєву сферу учнів дозволяє розвивати їхню природну емоційність, забезпечувати активність у вияві почуттів, зокрема інтелектуальних, стимулювати позитивне ставлення до навчальної діяльності. Системно представлені засоби емоціогенного впливу, а саме завдання, ситуації навчальної взаємодії створюють можливості для оцінки власної діяльності, емоційно-ціннісних переживань, ситуацій зацікавленості.

Стратегія з надолуження освітніх втрат – це комплекс заходів для здобувачів закладів загальної середньої освіти, спрямований на визначення прогалин у навчанні та їх компенсацію, а також на адаптацію, пріоритетизацію предметів (знань та компетентностей), надання психологічної та соціально-емоційної підтримки всім учасникам освітнього процесу.

Зауважимо, що під час розробки стратегії щодо подолання освітніх втрат варто визначити групи учнів, які втратили найбільше, й адаптувати педагогічні та психологічні інструменти відповідно до їхніх особливостей.

Із метою підвищення якості організації освітнього процесу та якості дистанційного навчання рекомендуємо:

1. *Використовувати єдину навчальну платформу*, оскільки дистанційне навчання має відбуватись із застосуванням спеціальної онлайн-платформи. Щоб учасникам освітнього процесу було комфортно і зрозуміло, важливо, щоб така платформа була єдиною для закладу освіти. Це може бути, наприклад, Google Classroom, Moodle або ж розроблена на замовлення закладу освіти платформа.
2. *Розпочати розроблення повноцінних дистанційних курсів з основних навчальних предметів*. Такі курси допоможуть під час організації дистанційного, змішаного навчання, онлайн-навчання з використанням дистанційних технологій, реалізувати індивідуальні освітні траєкторії учнів та забезпечити навчально-методичний супровід самостійної роботи здобувача освіти, системний зворотний зв'язок.
3. *Систематично відстежувати динаміку навчальних досягнень*, що дасть змогу педагогам вчасно діагностувати можливі освітні втрати та вчасно на них реагувати.
4. *Удосконалити форми співпраці з батьками*, що є важливою складовою успіху та якості дистанційного навчання учнів. Батьки можуть мотивувати дітей, підтримувати їх та допомагати організувати самостійну роботу, створити умови для самоконтролю і самооцінювання. Найбільше уваги слід приділити співпраці з батьками учнів початкової школи, оскільки саме вони організовуватимуть навчання своїх дітей, принаймні у перші місяці. Варто розповісти, як відбуватиметься навчання, узгодити розклад навчальних занять, роз'яснити, як працювати з навчальними платформами та платформами для організації відеоконференцій, як поводитися самим та допомогти дітям у випадку повітряної тривоги. Оскільки батьки є учасниками освітнього процесу їм також слід надати доступ до онлайн-платформи, через яку здійснюється дистанційне навчання.

Упровадження дистанційного навчання може бути складним процесом, особливо для закладів освіти, які раніше не мали досвіду з цим. Ось деякі рекомендації для успішного впровадження дистанційного навчання:

1. *Створення чітких та доступних інструкцій.* Розробити детальні інструкції для вчителів, учнів і батьків з використання платформ для дистанційного навчання, завдань, оцінювання тощо.
2. *Підтримка вчителів у використанні технологій.* Забезпечити вчителів необхідними навичками та підтримкою для ефективного використання онлайн-інструментів і платформ.
3. *Забезпечення доступу до технічних засобів здобувачів освіти.* Переконайтеся, що всі учні мають доступ до необхідного обладнання (наприклад, комп'ютери, планшети, інтернет).
4. *Створення гнучкого графіка.* Врахувати можливості учнів і вчителів та створюйте гнучкі графіки занять.
5. *Стимулювання активності та співпраці.* Залучати учнів до взаємодії та співпраці через онлайн-інструменти, форуми, вебіари тощо.
6. *Забезпечення безпеки і конфіденційності даних.* Дотримуватися строгих політик безпеки та конфіденційності даних для захисту приватності учасників.
7. *Постійний зворотний зв'язок і підтримка.* Забезпечити можливість для вчителів, учнів і батьків звертатися за допомогою та отримувати зворотний зв'язок щодо процесу дистанційного навчання.
8. *Використання різноманітних методів навчання.* Експериментувати з різними методами навчання, включаючи відеоуроки, інтерактивні завдання, чати для дискусій тощо.
9. *Підтримка соціального та емоційного благополуччя.* Враховувати психологічні аспекти дистанційного навчання і забезпечте підтримку для учнів у важкі часи.
10. *Аналіз результатів та постійне вдосконалення.* Проводити оцінку ефективності дистанційного навчання та вносити необхідні зміни для покращення процесу.

До стратегії рекомендуємо включити заходи щодо швидкого та комфортного переходу на різні формати навчання:

- розроблення та впровадження гнучких освітніх програм через забезпечення адаптованого навчання, що враховує потреби та індивідуальні особливості учнів;
- здійснення адаптивного гнучкого планування, яке б передбачало перерозподіл навчального часу між темами, або розроблення власних навчальних програм, коригуючи зміст та результати навчання з урахуванням виявлених освітніх втрат;
- розроблення гнучкого режиму закладу освіти (зокрема і розкладу занять);
- розроблення заходів щодо адаптації освітнього процесу закладів освіти до роботи в умовах зміни режимів навчання, при цьому передбачити;
- індивідуалізацію навчання, де учні отримують підтримку та додаткову допомогу залежно від своїх потреб;
- використання диференційованих підходів до навчання, де матеріал адаптується до індивідуальних можливостей та потреб учнів;
- організацію додаткових занять, репетиторства або групових занять для усунення прогалин і підвищення рівня знань;
- другорічництво;
- навчання під час канікул;
- створення інтеграційних класів;
- розроблення додаткового контенту з ключових навчальних тем;
- використання годин варіативної складової шляхом запровадження індивідуальних та групових консультацій для здобувачів освіти;
- організація роботи пришкольних (мовних, математичних, природничих тощо) таборів, запровадити «навчальні канікули»;
- визначення конкретних освітніх платформ, комунікаційних онлайн-сервісів та інструментів, за допомогою яких організовується дистанційне (змішане) навчання;
- упровадження сучасних технологій, які дають можливість забезпечити доступ до якісної освіти навіть у складних умовах сьогодення;
- визначення інструментарію оцінювання, у тому числі з навчальних предметів художньо-естетичного, фізкультурно-оздоровчого та технологічного циклів;

- розробка критеріїв для вимірювання освітніх втрат із кожного пред-мета;
- адаптація правил поведінки та взаємодії для онлайн-навчання (вчи-телю та учням варто розробити спільні норми щодо конструктивного спілкування і продуктивної роботи під час навчання;
- систематичний моніторинг навчальних досягнень для виявлення проблемних місць та прийняття відповідних заходів для їх корекції.
- створення методичної системи підтримки індивідуальної освітньої траєкторії учнів шляхом проведення індивідуальних занять, факультативів відповідно до навчального плану та/або за запитами учнів, консультацій з учнями для усунення прогалин у знаннях із предмету, розробки завдань різних рівнів складності для окремих учнів;
- посилення роботи в частині надання підтримки педагогічним праців-никам щодо підвищення кваліфікації та професійного вдосконалення з питань методики роботи в умовах сьогоденних викликів;
- партнерство з батьками та їх активна участь у освітньому процесі тощо.

Сприятиме налагодженню позитивної атмосфери в учнівському ко-лективі та поліпшенню взаєминам допоможе неформальна взаємодія зі школярами: онлайн-чаювання, перегляд та обговорення тематичних ві-део і фільмів.

Можливо, нам варто *прислухатися також до колег зарубіжжя.*

Пріоритетності набуває організаційне забезпечення таких напрямів освітньої діяльності:

- неперервне відстеження результатів на кожному з етапів навчання учнів початкових класів, моніторинг досягнень / динаміки, вчасне ух-валення необхідних педагогічних рішень із подолання освітніх втрат;
- діагностика обов'язкових результатів навчання та коригування пла-нування освітнього процесу щодо кількості годин на вивчення тем кожної освітньої галузі;
- упровадження адаптивного навчання з поглибленою діагностикою знань та вмінь усіх учнів, і на основі цього поділу їх на групи за освітні-ми потребами (у початкових школах – один день на тиждень) за раху-

нок варіативного складника або під час вивчення інтегрованих курсів із відповідним зазначенням у календарно-тематичному плануванні;

- урізноманітнення підходів до вивчення предметів, спрямовані на реалізацію вимог до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти відповідно до Державного стандарту початкової освіти;
- організація під час канікул навчальних і творчих індивідуальних / групових занять для надолуження прогалин у знаннях з окремих предметів та всебічного розвитку;
- застосування інноваційних технологій, прийомів, засобів (ігротерапії, арттерапії), методик і методів (аудіо-візуально-кінестетичний) навчання;
- організація безпечного освітнього процесу в умовах очної / дистанційної / змішаної форм навчання;
- підвищення результатів навчання учнів 1-4 класів засобами компетентісно зорієнтованого навчання на засадах індивідуального й диференційованого підходів;
- посилення національно-патріотичного виховання, формування громадянської позиції;
- посилення заходів безпеки життєдіяльності, зокрема просвіта з цивільного захисту; психологічний супровід освітнього процесу в умовах воєнного та післявоєнного часу.

Для діагностування доцільно використовувати всю палітру інструментів:

- педагогічне спостереження;
- невербальний і вербальний зворотний зв'язок від учнів;
- усне опитування;
- аналіз учнівських робіт (виконання завдань на різноманітних платформах, письмові роботи);
- оцінювання особистісного розвитку учнів батьками.

Компенсація втрат у навчальному часі (пропущені навчальні заняття) найчастіше відбувалася через надання учням/ученицям навчальних матеріалів (презентацій, відео, аналогічних навчальних занять онлайн) та завдань *для самостійного опрацювання*. Рідше проводилися групові й

індивідуальні консультації, додаткові навчальні заняття. Утім складно оцінити, як часто реалізовувалися згадані заходи, з огляду на те, що більшість вчителів скаржилися на брак умов і можливостей:

- відсутність електрики та інтернету;
- брак вільного часу в учителів;
- різні часові пояси;
- небажання учнів/учениць і їхніх батьків виділяти додатковий час.

Ключовими викликами освітнього процесу в умовах війни педагоги назвали:

- нестабільні умови навчання;
- обмеженість способів організації навчально-пізнавальної діяльності;
- зниження мотивації та нестабільний психоемоційний стан учнів/учениць та вчителів.

Список використаних джерел

1. Булахова Л., Жук Г. Десять ключових компетентностей – основа формування успішного громадянина. *Початкова школа*. 2019. №8. С. 10-14.
2. Гудима Н.В., Ковальчук О.В. Практикум із навчальної дисципліни «Актуальні проблеми початкової освіти» : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2019. 110 с.
3. Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів. Методичні рекомендації [Електронне видання] / кол. автор.; за загальною редакцією О.М. Топузова; укл. О. В. Онопрієнко. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2023. 146 с.
4. Дмитрук В.І., Половенко О.В., Яцейко В.І. Освітні втрати та навчальні розриви: сутність, причини, наслідки та шляхи їх подолання : методичні рекомендації. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2024. 56 с.
5. Майстерність відновлення: методичні рекомендації щодо подолання освітніх втрат / за заг. ред. В.І. Шуляра. Миколаїв: Центр редакційно-видавничої діяльності ОІППО, 2023. 100 с.
6. Організація внутрішнього моніторингу якості освіти з використанням процедур освітніх вимірювань, анкетування, кваліметрії: методичний посібник / за ред. А. Черній; відпов. за вип.: О. Лютко, І. Опольський, І. Панчук, О. Холод, І. Шишко. Рівне : РОІППО, 2023. 88 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1IDxyUC-MGTiNVyA4Q8WXjj6pMZNKQ_YZ/view

7. Освітні втрати. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1lNlfvy6Hia08D22-qkzF_05sSx-Il3NZ5?usp=drive_link
8. Освітні втрати: 7 кроків ефективного учителя. URL: <https://osvitoria.media/-experience/osvitni-vtraty-7-kroktiv-efektyvnogo-uchytelya/>
9. Освітні втрати: як учителю їх діагностувати та компенсувати. URL: <https://osvita.ua/school/method/90113/>
10. Поліщук В., Поліщук Т. Формування життєвих компетенцій у молодшому шкільному віці. *Початкова школа*. 2019. №8. С. 53-58.
11. Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад.: Л.М. Михайлова, О.В. Пагава, О.В. Проніна; за заг. ред. Л.М. Михайлової. Сєверодонецьк, 2020. 194 с.

Тема 3.

ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї ТА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В УМОВАХ НУШ. ПАРТНЕРСТВО В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ

Концепція Нової української школи проголошує *педагогіку партнерства* з особистісно зорієнтованим навчанням, у центрі якого – дитина.

Основними принципами педагогіки партнерства є повага до особистості, доброзичливість і позитивне ставлення, довіра у відносинах, діалог із метою взаємодії, взаємоповага. Батьки й учителі мають бути партнерами у вихованні дітей і відповідальними за результат, разом надавати школярам допомогу у вирішенні проблем, створюючи умови для розкриття їхніх унікальних здібностей.

Педагогіка партнерства (співробітництва) ґрунтується на принципах гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості. Її метою є створення нового гуманного суспільства, вільного від тоталітаризму і офіціозу. Головним завданням педагогіки партнерства є подолання інертності мислення, перехід на якісно новий рівень побудови взаємовідносин між учасниками освітнього процесу. Це завдання реалізовується у спільній діяльності учителя й учнів, учителя й батьків, що передбачає взаєморозуміння, єдність інтересів і прагнень з метою особистісного розвитку школярів.

Принципами партнерства в педагогіці є: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей)

Дбаючи про ефективну партнерську взаємодію з батьками, учитель має враховувати важливість таких чинників:

- об'єднання зусиль учителя та сім'ї школяра можливе за взаємного визнання ними рівноправності. Перший крок має зробити вчитель, оскільки до цього його спонукає професійний обов'язок;

- доброзичливість, відкритість у спілкуванні з батьками – перший крок до співпраці з ними. Деяким учителям здається, що батьки знаходяться в опозиції до них. Намагаючись запобігти можливим запереченням з їхнього боку, такі вчителі починають розмову в директивному тоні замість того, щоб зрозуміти батьківські почуття, виявивши стриманість, відкритість;
- учитель має завжди наголошувати на важливій ролі батьків у вихованні та розвитку дитини;
- психологічний контакт із батьками виникає одразу, як тільки вчитель виявляє розуміння дитини, симпатизує їй, бачить позитивні та негативні риси. Батьки, відчувши доброзичливість учителя, охоче спілкуються з ним, налаштовуються на співпрацю;
- учитель може запропонувати одному з батьків організувати батьківські збори, разом визначивши їх тематику, структуру тощо. Особливо корисний обмін думками з батьками щодо налагодження взаєморозуміння з дітьми.

Процес налагодження партнерської взаємодії з батьками ефективний за дотримання педагогом психолого-педагогічних правил та вимог. До них належать:

- використання заходів, спрямованих на підвищення авторитету батьків. У спілкуванні з батьками слід уникати категоричного тону, який може спровокувати образи, роздратування. Нормою мають стати стосунки, засновані на взаємоповазі. Цінність їх полягає в розвитку почуття власної відповідальності, вимогливості, громадянського обов'язку як учителів, так і батьків;
- довіра до виховних можливостей батьків, підвищення рівня їх педагогічної культури й активності у вихованні. Психологічно батьки готові підтримати потреби закладу освіти. Навіть ті з них, які не мають педагогічної підготовки й освіти, із розумінням і відповідальністю ставляться до виховання дітей;
- педагогічний такт, неприпустимість необережного втручання в життя сім'ї. Класний керівник – особа офіційна, однак за специфікою своєї роботи може стати свідком стосунків, які приховуються від сторонніх.

Якою б не здавалася йому сім'я, учитель має бути тактовним, ввічливим, інформацію про сім'ю використовувати лише для допомоги батькам у вихованні дитини;

- життєстверджувальний, мажорний настрій під час розв'язання проблем виховання, спираючись на позитивні риси дитини, орієнтація на успішний розвиток особистості. Формування особистості дитини передбачає подолання труднощів, суперечностей у її житті. Важливо, щоб це сприймалося як виявлення закономірностей розвитку (нерівномірність, стрибкоподібний характер, причинно-наслідкова обумовленість, вибіркоче ставлення дитини до виховних впливів), тоді труднощі, суперечності, несподівані результати не викликатимуть розгубленості в педагога.

Традиційні та нетрадиційні форми роботи з батьками

Практика свідчить, що одним із головних шляхів підвищення ефективності родинного виховання на засадах народної педагогіки є використання нетрадиційних форм і засобів роботи з батьками, які ґрунтуються на народно-педагогічних традиціях родинного виховання. Серед них – функціонування консультпунктів із проблем родинного виховання; конференції батьків з обміну досвідом щодо організації раціонального дозвілля дітей, семінарів-практикумів із відродження національних традицій в родині; родинних свят у школі. Вони поєднуються з традиційними, такими як університети педагогічних знань для батьків, позакласний батьківський всеобуч, батьківські збори, вечори запитань і відповідей, збори-практикуми, бесіди, дискусійні клуби «Діалог», клуби батьківського спілкування та ін.

Традиційні форми роботи з батьківською громадськістю вдало доповнюються нетрадиційними формами, такими, як:

Педагогічний десант: виступи педагогів з актуальних проблем виховання дітей на підприємствах, в організаціях, де працюють батьки; влаштування виставок; випуски спеціальних стіннівок тощо.

Дерево родоводу: зустріч поколінь; роздуми над проблемами родинного виховання; звернення до народної педагогіки.

У родинному колі: анкетування батьків; індивідуальна допомога родинам через консультації, практичний показ, зустрічі з лікарями, психологом, юристами.

Родинний міст: зустрічі з батьками та обговорення проблем виховання дітей.

Народна світлиця: звернення до народних традицій; формування особистості школяра через природу; спільна діяльність батьків, дітей, педагогів.

День добрих справ: спільна трудова діяльність педагогів, учнів, їх батьків.

Вечір великої родини: участь беруть батьки, школярі, педагоги: організація відпочинку, ігри, театралізовані вистави тощо.

Альбом-естафета: «Як ми відпочиваємо» – досвід організації відпочинку в родині.

Дискусійний клуб: обговорення проблем виховання школярів; «Родинні традиції»; проведення диспутів, банків ідей; випуски рукописних газет, інформаційних бюлетенів; бесіди, підбір літератури, надання практичної допомоги.

Родинна скарбничка: добірка матеріалів з досвіду родинного виховання.

Азбука родинного виховання: обговорення проблем, труднощів виховання дітей у неповних сім'ях; виступи лікарів, юристів, психологів; надання індивідуальної допомоги.

Дні довір'я: прийом батьків з особистих питань педагогами, лікарями, психологами, працівниками правоохоронних органів.

Родинні свята в класі: спільне проведення днів народження дітей, календарних народних свят.

Практикують і такі форми роботи з батьківською громадськістю, як Дні відкритих дверей. Проводяться вони раз на місяць, залежно від умов закладу освіти, потреб у вирішенні тих чи тих педагогічних проблем. На день відкритих дверей запрошуються всі батьки. Вони відвідують класи, де навчаються їх діти, знайомляться з роботою педагогів, ведуть спостереження за працею дітей на уроках та ін. Після такого ознайомлення батьки влаштовують дискусії, де обмінюються думками з приводу удосконалення спільної роботи школи та сім'ї.

У закладів освіти організуються педагогічні гуртки, на заняттях яких батьки оволодівають уміннями і навичками організації життя і виховання дітей.

Цікавими є заняття, на яких батьки одержують конкретні рекомендації: як організувати читання дітей в сім'ях, як вчити вірші, слухати музику, аналізувати твори мистецтва, правильно організувати дозвілля тощо.

Ефективною формою роботи з батьківською громадськістю є конференції. В їх організації і проведенні активну участь беруть батьківські комітети. На таких конференціях іде обмін досвідом родинного виховання. Цікавими виявились тематичні конференції «Шануймо свій рід», «Батьківський авторитет», «Батьки-вихователі» та ін. На цих конференціях ставились і вирішувались складні проблеми виховання дітей у родині, взаємовідносини в сімейному колективі, організація родинного побуту та ін.

Традиційними стають проблемні «круглі столи», на обговорення яких виносить найрізноманітнішу тематику. Для прикладу наведемо один із них: «Авторитет, особистий приклад і педагогічний такт батьків». На обговорення виносяться такі питання:

1. Що таке батьківський авторитет? Які шляхи його утвердження?
2. У чому полягає мудрість батьківської любові?
3. Чи дотримуетесь Ви правил, принципів «розумного виховання»:
 - ніколи не займаєтесь виховною роботою в поганому настрої;
 - чітко визначайте, що Ви хочете від дитини (і пояснюйте це їй), а також з'ясуйте, що вона думає з цього приводу;
 - надайте дитині самостійності, не контролюйте кожен її крок;
 - не підказуйте готового рішення, а показуйте можливі шляхи до цього та обговорюйте з дитиною її правильні та неправильні кроки до мети;
 - вказуйте дитині на допущену помилку, щоб вона осмислила її;
 - оцінюйте вчинок, а не особистість; пам'ятаєте, що сутність людини і окремі її вчинки – не одне й те саме;
 - дайте дитині відчуття, що співчуваєте їй, вірите в неї, не дивлячись на помилку, яку вона допустила;
 - бувайте твердим, але добрим.
4. Оцініть традиційні стосунки у Вашій сім'ї між дорослими і дітьми.

У системі педагогічного всеобучу часто використовують педагоги педагогічні задачі і завдання для батьків (логічні, практичні, навчальні). Зокрема:

1. Логічні завдання. Головна мета застосування логічних завдань полягає у стимулюванні активності батьків до самостійного набуття педагогічних знань, умінь, осмислення важливих положень педагогіки, виховання дітей у сім'ї.

Логічні завдання допомагають аналізувати прочитане і зіставляти з практичною діяльністю виховання дітей у родині і в закладі освіти, робити висновки й окреслити перспективи та шляхи поліпшення виховання.

2. Практичні завдання допомагають батькам формувати і розвивати педагогічні навички і вміння, застосовувати їх у конкретних ситуаціях виховання дітей в родині. Це може бути дослідження конкретних умов виховання дітей, вивчення причин недоліків у вихованні і розробка на цій основі заходів із удосконалення освітнього процесу в родині і в закладі освіти.

3. Навчальні завдання. Цей вид завдань широко застосовують педагоги в системі батьківського всеобучу. Виконуючи такі завдання, батьки індивідуально чи колективно аналізують літературу з питань навчання та виховання школярів, розробляють шляхи і способи їх поліпшення, обговорюють педагогічні ситуації тощо. Обов'язковою умовою індивідуального розбору цих завдань є, зокрема, перевірка й оцінка правильності висновків, зроблених батьками.

4. Навчальні задачі – конкретні ситуації з родинного виховання, які формують у батьків прийоми і засоби аналізу навчання і виховання дітей у родині, узагальнюють знання теорії і практики родинної педагогіки. Навчальні задачі включають яскраво виражені суперечності, конфлікти, дилеми та чітко сформульовані запитання. Розв'язують ці задачі батьки на заняттях, а також у процесі самоосвіти. Важливим є те, що батьки знаходять оптимальні і практично можливі та важливі варіанти розв'язків. Обов'язковими дидактичними умовами тут є: тематична спорідненість задачі чи завдання з темою заняття та логічна вмотивованість їх застосування в структурі заняття.

На заняттях педагогічного всеобучу вчителі допомагають батькам знайти найбільш аргументовану, педагогічно грамотну відповідь і разом

з тим визначити завдання на наступне заняття. Часто педагоги пропонують і диференційовані завдання, їх зміст найчастіше враховує конкретні педагогічні умови класу, стосунки вчителя і учнів, батьків і дітей, взаємовідносини в класі. Характер, форма і обсяг завдань визначають із урахуванням особистості батька чи матері.

Наведемо приклад таких завдань:

Раніше у Толі було все гаразд. Я не працювала і дуже багато часу приділяла йому. Потім пішла працювати. І відразу мотивація до навчання знизилася.

Приходжу ввечері додому, перевіряю уроки – страхіття! Частина не зроблена, а те, що зроблено, треба переробляти – бруд, помарки.

- Про які недоліки у вихованні дитини свідчить ця ситуація?
- Проаналізуйте поведінку своєї дитини. Подумайте, які навички самоконтролю розвинуті в неї добре, а які недостатньо.
- Які методи доцільно застосовувати для формування у дітей навичок самоконтролю в процесі навчання?

Ефективними виявились і такі нетрадиційні форми роботи, як проведення родинних «вогників» «Традиції нашої родини»; свят «Від роду – до народу», «Рідна мова – мова мого народу»; свят-сюрпризів «Любій матері», присвячених Всесвітньому Дню Матері; родинних портретів «Портрет нашої родини»; особистісно-рольових ігор «Година козацьких ігор і забав».

У низці закладів освіти функціонують кабінети батьківського всеобучу, їх зміст включає такі матеріали:

1. Оформлення стендів:

- а) нормативні документи про заклад освіти, сім'ю та виховання учнівської молоді;
- б) матеріали про педагогічний всеобуч батьків;
- в) педагогічна самоосвіта батьків:
 - вислови видатних педагогів про родинне виховання;
 - інформація про методи виховання дітей у родині;
 - анотація новинок літератури з питань родинного виховання;
 - інформація про кращий досвід родинного виховання.

2. Рубрики: «Кращі батьки»; «Заповіді батьків»; «Кращі мами»; «Режим дня школяра»; «Організація дозвілля сім'ї»; «Книга в сім'ї»;
3. Інформаційні матеріали: «Ви – мама»; «Роль батька у вихованні дитини»; «Рекомендації щодо проведення єдиних днів педагогічного всеобучу»; «Фотоматеріали про участь батьків у вихованні дітей»; «Журнальні та газетні статті про досвід родинного виховання».

Робота вчителя з батьками включає три важливі аспекти: вивчити уклад життя сім'ї учня, ціннісні орієнтації батьків, їхні погляди на цілі й методи виховання, визначити виховний потенціал; з'ясувати, наскільки спосіб життя сім'ї, її виховна діяльність відповідають суспільним вимогам; втілити у кожному сім'ю вимоги і цілі суспільства щодо виховання молодого покоління. Задля плідної співпраці класний керівник повинен спочатку добре вивчити сім'ю вихованців. Ми пропонуємо таку програму вивчення сім'ї.

Орієнтовна програма вивчення сім'ї учня класним керівником

1. Структура сім'ї, склад співвідношення поколінь у родині, кількість дітей.
2. Батьки: вік, освіта, професія, улюблені заняття.
3. Матеріальний добробут сім'ї, соціально-педагогічні умови.
4. Суспільно-педагогічне спрямування життя сім'ї, ставлення дорослих до своєї професії, особисті моральні якості, ставлення до виховання дітей, спрямування сімейного впливу батька і матері, педагогічна активність батьків.

Які методи сімейного виховання використовують батьки: живи як живеться, наказ, тиск, умовляння, обертання від труднощів, задоволення всіх бажань дитини, приклад, нотація, обмеження задовольень.

5. Внутрішні сімейні стосунки:

- стиль взаємин між батьками (авторитарний, демократичний, конфліктний);
- ставлення батьків до дітей: теплота- вимогливість, теплота – дозвіл;
- холодність – дозвіл, холодність – вимогливість;
- ставлення дітей до батьків: повага, любов, піклування, грубість, егоїзм;

- відносини між дітьми у сім'ї: діти дружать з братами і сестрами, допомагають їм у навчанні; ворожі стосунки, діти постійно конфліктують, немає інших дітей у сім'ї;
- загальна психологічна атмосфера в сім'ї: чи є у сім'ї порядок, оптимістичний настрій, чи все робиться хаотично, залежно від настрою будь-кого;
- дані про сімейну раду, чи є у сім'ї звичай радитись із важливих питань, чи залучаються діти до таких обговорень;

6. Сімейні традиції: як у сім'ї відзначають свята народного календаря, сімейні дати; чи існують у родині сімейні реліквії; знання родоводу власної родини тощо.

7. Проведення вільного часу: як у сім'ї дорослі і діти проводять вихідні дні; їхні захоплення; чи є загальні, улюблені заняття для всіх членів сім'ї.

На що треба звернути увагу педагогу в процесі впровадження принципів педагогіки партнерства у свою практичну діяльність?

1. Шкільне освітнє середовище – це простір дитинства, який будується на засадах: рівності, діалогізму, співрозвитку, прийняття.
2. Переосмислення ролі вчителя вимагає від нього оновлення професійного мислення й відповідних цілеспрямованих дій: постійний аналіз власної педагогічної діяльності; орієнтацію на самоосвіту; відстеження результативності своєї роботи через систему моніторингу й самомоніторингу.
3. Педагогіка партнерства не скасовує вимогливості вчителя, бо, як засвідчує практика, саме вимогливі й справедливі вчителі мають найбільшу повагу та довіру серед учнів.

Сучасний учитель може обирати будь-яку форму роботи з батьками, та провідною залишаються батьківські збори.

Батьківські збори – це громадський орган, який своїми рішеннями визначає завдання, зміст, напрями роботи батьківського колективу, класу, освітнього закладу.

На сучасному етапі батьківські збори мають стати школою освіти батьків, сприяти згуртуванню батьківського колективу, формуванню його колективної відповідальності за весь клас і за кожну дитину окремо. Збори мають на меті залучати батьків до співпраці з педагогами та адмі-

ністрацією, до активної участі в житті закладу освіти, класу, виховувати педагогічну культуру батьківської громадськості.

Тематика і методика зборів повинні враховувати вікові особливості учнів, рівень освіченості, зацікавленості батьків, спільні цілі та завдання виховання.

Серед функцій зборів особливо важливими є: ознайомлення батьків зі змістом, методикою в закладі освіти та психолого-педагогічна освіта. Під час зборів батьки отримують також інформацію про нормативно-правове підґрунтя нововведень, запровадження профільних предметів, факультативів, спецкурсів. Психолого-педагогічна освіта полягає в інформуванні батьків про особливості розвитку конкретної вікової категорії дітей, попередження можливих проблем у навчанні, умови успішної взаємодії між дорослими і дітьми.

Порядок проведення батьківських зборів є довільним.

Вони проводяться 1-2 рази на семестр, але в разі педагогічної необхідності їхня кількість може бути збільшена.

Перші батьківські збори, як правило, є організаційними (проводяться наприкінці серпня – на початку вересня); наступні збори є тематичними (впродовж року); останні – є підсумковими (краще проводити наприкінці навчального року в травні).

За змістом батьківські збори можуть бути поточними, тематичними або підсумковими.

Поточні батьківські збори – це збори з традиційним порядком денним: результати семестру, проведених заходів, свят, походів.

Тематичні батьківські збори – це збори, присвячені актуальній темі, в обговоренні якої зацікавлена абсолютна кількість батьків класу. Вони зазвичай мають просвітницький характер і спрямовані на розширення знань батьків у сфері виховання дітей.

Підсумкові батьківські збори – це збори, метою яких є підбиття підсумків та результатів розвитку дитячого колективу за певний період. Залежно від теми та мети, підсумкові збори можна проводити в формі урочистих свят, походів, вогників тощо.

Форма проведення зборів може бути різноманітна – лекція, бесіда, дискусія, диспут, педагогічні читання.

На зборах слід розглядати теоретичні питання та набувати практичних навичок: розбір ситуацій, тренінги, практикуми, за допомогою яких батьки змогли б набутися впевненості в собі, рішучості в досягненні мети виховання, побачити можливості не тільки для розвитку дітей, а й резерви власної самореалізації.

Результативними й цікавими вважаються «нестандартні збори»: круглий стіл, тематична дискусія батьків із запрошенням спеціалістів, спільні збори батьків і дітей.

Ефективність батьківських зборів значною мірою залежить від вибору вчителя для обговорення з батьками актуальних для них педагогічних проблем, але варто пам'ятати: збори не мають зводитись до монологу класного керівника. Це взаємний обмін думками, ідеями, спільний пошук вирішення проблем.

Останнім часом достатньо ефективним засобом співпраці з батьками стали *тренінги*. Це активна форма роботи з тими батьками, які усвідомлюють проблемні ситуації в сім'ї, хочуть змінити й покращити свою взаємодію з власною дитиною.

Окрім тренінгів із учнями та їхніми батьками, результативною формою освіти батьків є *батьківський ринг* як одна з дискусійних форм спілкування батьків і формування батьківського колективу.

Ділові ігри – це форма колективної творчої діяльності батьків із вивчення рівня сформованості педагогічних умінь у дорослих.

«*Бінго*». Розмовляючи одне з одним, батьки знаходять із-поміж учасників зборів людей, у чомусь схожих на себе, наприклад: народився в лютому, має велику колекцію марок, подобається зима, любить море тощо. Учасникам потрібно знайти якнайбільше людей, які мають схожі якості.

«*Улюблені тварини*». Кожний учасник малює або називає свою улюблену тварину й розповідає про її характер. Ситуацію можна супроводжувати діями та рухами, характерними для цієї тварини.

«*Представити себе й свого сусіда*». Учасники об'єднуються в пари. Спочатку батьки розповідають про себе в парах, потім об'єднуються в невеликі групи й представляють одне одного. Той, про кого говорять, за потреби доповнює сказане. Потім батьки представляють членів своєї групи решті учасників.

«Предмет мого дитинства». На столі розкладають різні предмети (м'ячик, лялька, записка та ін.). Кожний учасник обирає для себе той предмет, що пов'язаний з його дитинством, і розповідає відповідний епізод зі свого життя.

«Фільм, який би я зняв». Учасникам пропонують обговорити, який епізод зі свого життя вони хотіли б екранізувати і який жанр фільму вважають прийнятним для цього (науково-популярний, документальний, художній). Яких режисерів і акторів вони запросили б та чому?

«Хобі». Кожний учасник малює на папері символ свого захоплення. Розмовляти заборонено. Учасники повинні, використовуючи лише малюнок, знайти партнера з такими інтересами. Потім репрезентують одне одного з визначенням точності збігу.

«Зав'яжемо вузлики». Учасникам роздають нитки (завдовжки 30-40 см), які треба зв'язати, якщо є щось спільне. Це може бути професійний чи сімейний аспекти, зовнішні ознаки, улюблений колір тощо. У результаті утвориться одна загальна нитка. Далі кожен розповідає про те, що їх об'єднало в загальну систему.

Одна з найважливіших форм взаємодії класного керівника із сім'єю – *індивідуальна консультація*. На індивідуальну консультацію батьків можна запросити за власною ініціативою, вивчивши результати навчання учня, або за рекомендацією вчителів-предметників.

Методичні рекомендації до проведення тренінгів із батьками.

1. Детально сплануйте зустріч. Визначте мету й тему, розподіліть час на кожен вправу. Організуйте зустріч у зручний для батьків час.
2. Дотримуйтесь установленого регламенту. Не відхиляйтесь від плану самі та не давайте особливо активним батькам себе збивати.
3. Поводьтесь коректно. Пам'ятайте, що перед вами дорослі люди, які також мають свою точку зору й можуть не погоджуватись із вашою.
4. Будуйте діалог з батьками «на рівних». Усе у ваших руках: ставте їм запитання, на які неможливо відповісти тільки «так» чи «ні». Уважно вислухайте всі думки та пропозиції.
5. Сприятлива атмосфера понад усе! Зустрічайте батьків посмішкою, дайте їм зрозуміти, що ви не збираєтесь установлювати диктатуру. Не завадить одна-дві цікаві історії зі шкільного життя.

6. Добирайте цікаві теми. Зовсім необ'язково говорити тільки про рутину, зробіть центральною темою щось більш цікаве. Насправді цікавих та важливих тем безліч, а якщо ідей немає, то скористайтеся методичною літературою.
7. Піймайте медійний момент. Використовуйте сучасні медіа (наприклад, вихід нової книжки чи фільму на тему освіти) як привід для створення відкритого майданчика, де можна обговорювати шкільні заходи й освітню реформу. Користуйтеся онлайн-інструментами, щоб відчинити «віртуальні вікна до класу».
8. Підготуйте клас. Якщо є можливість, розставте стільці в коло – батьки бачитимуть один одного, тож їм буде простіше спілкуватись.
9. Залучайте батьків до процесу підготовки. Ви можете попросити їх написати один одному запрошення, наприклад «На філіжанку кави», і зустріч після робочого дня пройде невимушено. Користуйтеся соціальними мережами на кшталт Facebook, Twitter та Pinterest, ViberBloggerTrello, щоб інформувати батьків про шкільні справи й залучати до співпраці.
10. Використовуйте нестандартні форми взаємодії. Сучасні батьки краще сприйматимуть інформацію у формі гри, групової роботи або тренінгових вправ.
11. Проведіть батьківські збори під керівництвом учнів. Нехай на зборах головуєть учні – репрезентують результати своєї праці й розкажуть про свої сильні сторони, проблеми й цілі.
12. Запропонуйте кодекс виховання та батьківські заповіді.

Батьківські збори – захист позиції (Мета: ознайомити батьків з причинами переваги негативних чи позитивних емоцій у дітей. Учити контролювати власні емоції, працювати в команді. Надати батькам рекомендації щодо релаксаційних вправ та зняття стресового стану в дітей).

Психолого-педагогічний тренінг (Допомогти батькам познайомитись, краще пізнати один одного для успішної взаємодії в подальшому).

Тренінг для батьків (уточнити, розширити, поглибити уявлення про сім'ю, її значення в житті людини; розвивати активність мислення, творчу уяву, почуття обов'язку перед родиною; виховувати почуття любові й поваги до родини).

Збори – родинне свято (шляхом партнерської взаємодії, діалогічного спілкування між дітьми та батьками довести, що успішність, упевненість, відчуття щастя дитини насамперед формується в родині).

Збори – зустріч в інтерактивному кафе (знайомство батьків один з одним та з учителем; ознайомлення батьків з навчальними вимогами; обговорення проблеми адаптації дітей до шкільного навчання; об'єднання батьків у дружний колектив, налагодження відносин між ними).

Тренінгові вправи

Рольові ігри

Проведення рольової гри:

1. Модератор оголошує тему гри, визначає ігрову ситуацію, з'ясовує, наскільки значущою вона є для учасників.
2. Викладач-тренер інструктує про план гри. З'ясовує, чи всі правильно зрозуміли своє завдання.
3. Розподіляють ролі. Якщо ролей на всіх не вистачає, спостерігачі повинні отримати завдання щодо відслідкування вербальної та невербальної поведінки учасників гри, оцінювання результативності гри тощо.
4. Активні учасники гри діють відповідно до своїх ролей та отриманої інформації.
5. Підбивають підсумки гри, фіксують реакцію кожного з учасників.

Етапи роботи з кейсом.

1. Уведення в кейс, постановка основних питань.
2. Аналіз ситуації. Робота відбувається індивідуально чи в групах.

Кожен з учасників пропонує свій варіант розв'язання проблеми, що оцінюється групою, яка й обирає оптимальний варіант рішення, готується до презентації. У роботі учасники можуть користуватися різноманітними джерелами інформації.

3. Репрезентація рішень з кейсів. Батьки мають максимально використати наочність, створену ними (схеми, графіки, плакати тощо). Кожен варіант рішення фіксується на окремому аркуші.
4. Загальна дискусія.
5. Підбиття підсумків роботи.

Список використаних джерел

1. Батьківські збори: шляхи до партнерства та співпраці : методичний посібник для вчителів початкових класів / уклад.: О.В. Пагава, Я.О. Чернишова. Харків : Друкарня Мадрид, 2018. 96 с.
2. Бевз В., Главник О. Основні положення щодо проведення тренінгів. URL: <http://ru.osvita.ua/school/method/technol>
3. Бондар Н.І., Пига Л.А. Організація навчально-виховного процесу в 2-му класі. Хто є найбільшим скарбом? Настановчі батьківські збори-квест. *Початкове навчання та виховання*. 2019. №25-27. С. 90-96.
4. Бурнатов В. Творчий проєкт для батьків «Стань ближчим своїй дитині». *Початкова школа*. 2020. №9. С. 60-63.
5. Волкова В. Організація навчально-виховного процесу на засадах педагогіки партнерства в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». URL: <https://naurok.com.ua/organizaciya-navchalno-vihovnogo-procesu-na-zasadah-pedagogiki-partnerstva-v-umovah-realizaci-koncepci-novo-ukra-nsko-shkoli-5829.html>
6. Гапонько Т.М. Партнерські стосунки – запорука успіху. Тренінг для вчителів та батьків. *Початкове навчання та виховання*. 2019. №7-9. С. 5-8.
7. Готуємось до батьківських зборів. URL: <http://osnova.com.ua>
8. Гудима Н.В. Підготовка майбутніх учителів до організації партнерської взаємодії вчителя і батьків з метою розвитку комунікативної компетентності молодших школярів. *Науково-методичний супровід професійної підготовки педагогічних та керівних кадрів для Нової української школи: монографія (Електронне видання) / Л.В. Задорожна-Княгницька та ін.; за ред. О.А. Голюк. Київ : Маріупольський державний університет, 2024. С. 183-208.*
9. Гудима Н., Довгань О. Успішна комунікація в освітньому процесі сучасної початкової школи. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи: збірник наукових праць / редкол.: Н.В. Бахмат, Н.В. Гудима, О.В. Ковальчук. Київ : Міленіум, 2021. Випуск 4. С.33-37.*
10. Гудима Н.В., Ковальчук О.В. Практикум із навчальної дисципліни «Актуальні проблеми початкової освіти» : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2019. 110 с.
11. Гудима Н.В., Ковальчук О.В., Мелекесцева Н.В. Комунікація учасників освітнього процесу як один зі складників у створенні безпечного освітнього середовища в початкових класах. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / за заг. ред. В.В. Бурназової. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2024. №1. С. 27-37. URL: <https://lkp.ndu.edu.ua/-index.php/nz/article/view/1126>*
12. Гудима Н.В., Ковальчук О.В., Мелекесцева Н.В. Партнерська взаємодія сім'ї і школи в контексті сучасного освітнього простору. *Vzdelavanie a spolocnost: Medzinarnodny nekonferencny zbornik / R. Bernatova, T. Nestorenko. V. Presov, 2020. S. 87-93.*

13. Гудима Н., Слободянюк А. Педагогіка партнерства як важливий складник у сучасному освітньому середовищі початкової школи. *Молодь і освіта в умовах викликів XXI століття: українсько-польський збірник матеріалів Міжнародного круглого столу*, м. Івано-Франківськ, 26 травня 2022 р. Івано-Франківськ : Супрун В.П., 2022. С. 191-195.
14. Зубченко Т. Культура взаємин у сім'ї. *Початкова школа*. 2019. №1. С. 54-57.
15. Ковальчук О., Мелекєсцева Н., Гудима Н. Взаємодія сім'ї та закладів позашкільної освіти у процесі становлення особистості учнів початкових класів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал* / гол. ред. А.А. Сбруюва. Суми : Видавництво Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, 2021. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/12/42021.pdf#page=116>
16. Культура добросусідства. Батьківські збори по-новому: методичні матеріали та практичний досвід / автори-укладачі: М.А. Араджионі та ін. Київ : ТОВ «Прометей», 2017. 328 с.
17. Мацук М., Пилипчук І. Партнерство вчителя з батьками як підґрунтя становлення соціально успішної особистості молодшого школяра. *Початкова школа*. 2019. №11. С. 46-51.
18. Митник О.Я. Взаємодія вчителів, учнів та їхніх батьків у навчально-виховному процесі як підґрунтя щасливого дитинства. *Початкова школа*. 2017. №2. С. 6-7.
19. Наливайко В.Ю. Прямуюємо до НУШ. Тренінг для батьків першокласників. *Початкове навчання та виховання*. 2019. №13-15. С. 47-51.
20. Нова українська школа: організація взаємодії з батьками учнів початкової школи: навч.-метод. посіб. / Т.М. Бабко, О.В. Банах, А.В. Вознюк, Г.А. Коломоєць, Л.Г. Кудрик, О.М. Мельник. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2020. 208 с.
21. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / під заг. ред. Н.М. Бібік. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
22. Оніщенко І.В. Довіра до освіти починається із педагогіки партнерства. Заняття з педагогами з елементами тренігу. *Початкове навчання та виховання*. 2019. №4-5. С. 2-8.
23. Партнерська взаємодія між школою та сім'єю як необхідна умова формування системи цінностей дитини (з досвіду роботи) : навч.-метод. посіб. / уклад. Г.М. Стеценко, Н.Г. Тіхонова. Кропивницький, 2023. 48 с.
24. Полякова Н.В. Робота з батьками – важлива ланка виховної діяльності класного керівника. З досвіду роботи. *Початкове навчання та виховання*. 2019. №16-18. С. 79-82.
25. Притчі для батьків. URL: https://vjazivne.io.ua/s2430193/pritchi_dlya_batkiv
26. Рондяк Л. Технології формування партнерської взаємодії учнів у практичній підготовці майбутніх учителів початкових класів. *Початкова школа*. 2019. №6. С. 1-6.
27. Сисенко Т. Довіра до освіти починається з педагогіки партнерства. *Початкова школа*. 2019. №12. С. 1-2.

28. Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад.: Л.М. Михайлова, О.В. Пагава, О.В. Проніна; за заг. ред. Л.М. Михайлової. Сєверодонецьк, 2020. 194 с.
29. Цабибін С. Взаємодія школи та родини. URL: <http://ru.osvita.ua/school/-method/1604/>
30. Цуркан Т. Формування педагогічної культури батьків. *Початкова школа*. 2020. №5-6. С. 60-63.

Тема 4.

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА. КУЛЬТУРА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Ст. 42 Закону України «Про освіту» визначає академічну доброчесність як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» (п. 1), і окремо прописує вимоги з дотримання академічної доброчесності для педагогічних працівників, науковців (п. 2) і здобувачів освіти (п. 3).

Ст. 42 Закону України «Про освіту» основними порушеннями академічної доброчесності називає такі: академічний плагіат («оприлюднення (почасти або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства»), самоплагіат, фабрикацію, фальсифікацію, списування («виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання»), обман (як узагальнене визначення для усіх вище перелічених порушень), хабарництво, необ'єктивне оцінювання («свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти») (п. 4). За виявлені правопорушення закон передбачає відповідальність як для працівників освіти (п. 5), так і для її здобувачів.

В основу концепції Нової української школи закладені такі важливі складові: новий зміст освіти, заснований на формуванні *компетентностей*, потрібних для *успішної самореалізації* в суспільстві; наскрізний процес виховання, що формує *цінності*; педагогіка, що ґрунтується на *партнерстві між учнем, учителем і батьками*; *дитиноцентризм* освітнього

процесу. Саме такими є й основні принципи, на яких ґрунтується пропонуваній нами підхід до впровадження академічної доброчесності в закладі загальної середньої освіти.

Українські словники подають визначення «доброчесності» як «високої моральної чистоти» особистості людини. Чесність означає відкритість, довіру та надійність. Коли люди чесні, ви можете бути впевнені, що вони не обдурять, не вкрадуть і не використовуватимуть вас в особистих цілях. Коли всі навколо вас чесні, ви можете бути впевнені, що все саме так, як здається. Бути доброчесним означає дотримуватися того, у що віриш, що є правильним і що є найціннішим. Це означає бути чесним і щирим з іншими і з самим собою. Коли ти робиш те, що говориш, ти доброчесна людина.

«Доброчесність» є філософсько-етичною категорією, тому необхідність дотримуватися її є цілком моральною, а суспільний осуд є єдиним безпосереднім наслідком її порушення. На відміну від цього, «академічна доброчесність» є нормативною категорією у внутрішньому та міжнародному праві тягне за собою всі юридичні наслідки, які з нею впливають.

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів і визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Порушенням академічної доброчесності є: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, необ'єктивне оцінювання, хабарництво, проходження оцінювання замість інших осіб.

Політика академічної доброчесності в Україні ґрунтується на основних загальнодержавних нормативно-правових документах: Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», проєкту Закону України «Про академічну доброчесність», нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, чинних наказів Міністерства освіти і науки України».

Прийнятий у сучасній нормативній і педагогічній практиці концепт академічної доброчесності передбачає «відданість академічної спільноти, навіть перед лицем труднощів, шести фундаментальним цінностям: чесності, довіри, справедливості, повазі, відповідальності й мужності».

Принципи академічної доброчесності: довіра, справедливість, відповідальність, принциповість, вага, чесність. *Розглянемо більш детально ключові цінності академічної доброчесності:*

Чесність є безперечною основою навчання, викладання, дослідження та передумовою довіри, чесності та взаємної відповідальності в будь-якому суспільстві. Важливо, щоб академічні правила та практика передбачали чіткі вимоги та пояснення того, що підробка, шахрайство, крадіжка та будь-яка нечесна поведінка є неприйнятними.

Довіра – це явище, надбудова чесності, що формується з часом, коли дії та вчинки стають важливішими за слова. Довіра формується завдяки тому, що викладачі чітко пояснюють вимоги та очікування учнів у світлі цих вимог та очікувань. Довіра – це основа співпраці, обміну інформацією та новими ідеями. Довіра запевняє суспільство, що науковим колам, його висновкам і висновкам можна довіряти, і що дослідження, навчання, офіційні академічні досягнення та ступені є цінними.

Справедливість є важливим чинником побудови етичних відносин у громаді. Чесність, прозорість і справедливість в оцінюванні є основними факторами створення довіри між учителем та учнем.

Повага – освітні спільноти будуть успішними лише в тому випадку, коли їхні учасники виражатимуть повагу одне до одного та приймають світобачення іншого, навіть якщо воно буде зовсім протилежним від власного.

Відповідальність – принцип, який стає основою реалізації доброчесного підходу до навчання та викладання, вона є одночасно індивідуальною і колективною. Кожен учасник навчально-виховного процесу бере на себе відповідальність за доброчесність у навчанні, викладанні та здійсненні наукової роботи. Бути відповідальним означає протистояти тискові оточуючих, якщо вони намагаються здійснити нечесну практику, та впевнено відстоювати доброчесні правила та закони.

Мужність – риса тієї особистості, яка здатна здійснювати власну освітню діяльність виключно за правилами доброчесності, всупереч страху чи переконанням оточення.

Коли фундаментальних цінностей дотримуються, застосовують на практиці та вводять у дію, вони стають наріжним каменем створення

освітніх спільнот академічної доброчесності діяти згідно з власними принципами та переконаннями.

Дотримання учнями академічної доброчесності включає:

- процес самостійного виконання навчальних завдань, поточного та кінцевого контролю результатів навчання;
- чужі ідеї, розроблення, висловлювання, інформація використовуються лише для посилання на джерела інформації;
- дотримання законодавства про авторське право та суміжні права;
- надання правдивої інформації про результати власної освітньої діяльності, використані методи дослідження та джерела інформації.

Виховання академічної доброчесності відбувається поступово і, як уже наголошувалося, не лише на конкретних уроках, і не лише у стінах закладу освіти. *Виокремимо такі послідовні кроки:*

- 1) інформування учнів з питань академічної доброчесності (когнітивна фаза вивчення, теоретичні знання);
- 2) розуміння та прийняття школярем головних цінностей академічної доброчесності та важливості їх дотримання;
- 3) використання знань про академічну доброчесність у реальних життєвих ситуаціях.

Для того, щоб ефективно сформувати культуру академічної доброчесності учня молодшого шкільного віку, необхідно враховувати педагогічні умови. *Педагогічні умови – це зовнішні чинники, що значною мірою впливають на хід педагогічного процесу, які повинні бути свідомо побудовані та впроваджені в освітній процес учителем.*

Перша умова. Мовно-літературну галузь необхідно збагачувати спеціальними вправами та завданнями для письмового переказу. Метою такого процесу є формування навичок перепису текстів власними словами, що є ефективним засобом формування академічної доброчесності здобувачів початкової освіти. Для ефективного формування культури академічної доброчесності серед молодших школярів мовно-літературної галузі необхідно систематично застосовувати метод переказу текстів, адже така робота школярів сприятиме розвитку навичок цитування та перефразування текстів.

Друга умова. Виховання цінностей академічної доброчесності у молодших школярів. Фундаментальні цінності дозволяють освітянській спільноті втілювати свої ідеали в реальність. Коли цінності учасників освітнього процесу збігаються із загальноприйнятими цінностями, то в таких спільнотах академічна доброчесність усіх учасників тільки зміцнюватиметься та сприятиме організації ефективного освітнього процесу. Важливо також, щоб принципи, та цінності академічної доброчесності, які закладені в основі діяльності колективу були дотримані всіма його учасниками на практиці.

Третя умова. Створення доброчесного академічного середовища початкової школи. Створення та підтримка доброчесного освітнього середовища в закладі освіти з академічною чесністю як єдиною моделлю навчання та колективним кодексом поведінки для всіх учнів та етичною діяльністю вчителів, котрі особистим прикладом презентують учням зразкову модель моральної поведінки стають першочерговою умовою формування культури академічної доброчесності здобувачів початкової освіти.

Велику роль у формуванні академічної доброчесності школярів відіграє сім'я. Саме в родині закладається моральна основа особистості дитини. Школа має можливість лише розвивати й доповнювати все те позитивне, що заклалося дитині в родинному колі. Тому дуже важливо, щоб батьківські принципи і принципи вчителів завжди були взаємоузгоджені. Іноді самі батьки підштовхують дитину до поганої поведінки і купують їй готовий зошит для виконання домашнього завдання чи інших завдань за дитину. Таким чином діти звикають до того, що жодне завдання не можна виконати самостійно, порушуючи авторські права та принижуючи роботу тих, хто працює самостійно. Необхідно, щоб батьки «працювали в тандемі» з учителями і прищеплювали учням ті ж цінності, які були сформовані в школі. Батьки також повинні пам'ятати, що діти наслідують їх, отже потрібно власною діяльністю показувати дітям важливість дотримання принципів академічної доброчесності. Отже, якщо батьки бажають виховати доброчесну особистість дитини, то їм самим повинні бути зразком цієї доброчесності: «доброчесність виховується доброчесністю».

Якщо виховання академічної чесності є цілеспрямованим, тривалим, але не нав'язливим («учень не повинен знати, що він навчається саме в

цей момент»), то цінність академічної доброчесності та чесність школяра стане його невід'ємною потребою. Якщо використовувати думку Василя Сухомлинського, то останнє можливо лише за умови, що педагоги зможуть зробити «чесноту привабливою». Іншими словами, вони створять позитивний імпульс для його формування, а не залякують негативними наслідками її невиконання. Якщо педагог зуміє показати школярам, наскільки академічна доброчесність важлива для майбутньої самореалізації, для побудови успішної кар'єри, то досягти цього буде не так вже й важко. Адже навички та компетентності, які розвиває академічна чесність, насправді дуже практичні та необхідні для самореалізації в будь-якій сфері. Такі навички сприятимуть формуванню думки про важливість власних думок, переконань та вчинків, вміння поважати думки, переконання та дії оточуючих людей (толерантне ставлення до інших); здатність мислити самостійно і творчо, і нестандартно виконувати завдання; вміння керувати часом розумно; розуміти, що кожна думка, кожен текст, кожен твір мають свого автора, і необхідно поважати його роботу; вміння обробляти різну інформацію, а також доречно висловлювати свою думку у письмовій та усній формі; старанність; бажання відстоювати свою позицію, навіть якщо при цьому доведеться долати певні труднощі; розвиток навичок самодисципліни.

Вивчення рекомендацій Міжнародного центру академічної доброчесності дозволило нам сформулювати вимоги щодо створення *доброчесного академічного середовища початкової школи*:

- стежити за тим, щоб усі учасники освітнього процесу розуміли та усвідомлювали сутність академічної доброчесності, вимоги законодавства та внутрішнього розпорядку з цих питань, основних видів порушень, відповідних моделей поведінки в різних ситуаціях, які можуть призвести до порушень;
- заохочувати вчителів до використання ефективних методів об'єктивного оцінювання результатів навчання учнів;
- залучати учнів до діяльності, яка підтримує академічну доброчесність, зокрема до розробки Кодексу честі закладу освіти, участі в етичних комісіях тощо;

- оновлення статуту, щоб чітко визначити основні правила академічної доброчесності в освітньому процесі.

Під час ознайомлення учнів з академічною доброчесністю можна скористатись вправою «хмаринка тегів», тобто запрошувати учням записати з чим у них асоціюється слово доброчесність, види порушень, основні цінності академічної доброчесності. Доречно використати вправу «Зелений-червоний», яка вимагає: червоним зафарбуй порушення академічної доброчесності, а зеленим – саме те, що стосується академічної доброчесності (учням подається перелік слів, наприклад, гуманність, відсутність посилань, довіра, моральність, списування, мужність, прозорість, обман, справедливість, точність).

Приклади виховних можливостей уроків мовно-літературної галузі в початковій школі з метою формування в молодших школярів культури академічної доброчесності:

Головна засада академічної доброчесності – старанність («Без труда нема плода»). Прислів'я слід використовувати на уроках читання, щоб виховувати любов та повагу до власної праці та праці інших людей; щоб проілюструвати, що навчання – це праця, але праця – сила мозку; щоб плекати в учнів відчуття, що все в їхньому житті знаходиться в їхніх же руках.

Гарантія академічної доброчесності – толерантність («Світ – моя Батьківщина, людство – моя родина»). З цією метою слід на прикладі народної усної творчості пояснити учням, що таке толерантність, зв'язати поняття «справжні люди» і «толерантність», сформулювати правила толерантної поведінки учнів класу.

Найважливішою умовою успішного навчання є чесність («Як сам зробив, то й добре вийшло»). Для цього необхідно ознайомити учнів з поняттями «інтелектуальна власність», «крадіжка інтелектуальної власності»; пояснити, що вважається несправедливою поведінкою в школі, обговорити наслідки (не)хорошої поведінки; сформулювати правила чесної поведінки серед учнів класу.

Старанність – основа академічної доброчесності («Бджола мала, а й та працює»). Формувати любов до праці; демонструвати, що навчання – це праця, але праця оригінальна, інтелектуальна; прищеплювати учням відчуття течії часу.

Не менш важливим є формування академічної доброчесності у майбутніх педагогів, адже саме вони згодом працюватимуть над формуванням та розвитком цих цінностей у молодших школярів. Тому педагогам необхідно насамперед дбати про власну доброчесну діяльність, завжди прагнути знати більше про неї та вчитись виховувати доброчесні якості у своїх майбутніх вихованців.

Змоделюємо формування академічної доброчесності у молодших школярів на уроці читання на тему «Чесність – найважливіша умова успішного навчання: як сам зробив, то й добре вийшло» (4 клас).

Мета: ознайомити учнів із поняттями «інтелектуальна власність», «крадіжка інтелектуальної власності»; пояснити, що вважається недоброчесною поведінкою у закладі освіти, обговорити наслідки (не)доброчесної поведінки; розробити правила чесної поведінки учнів класу.

Необхідні матеріали: чистий учнівський зошит, мультимедійний плеєр, географічна мапа світу (використовується за логікою попередніх уроків).

План

1. Вивчаємо поняття «інтелектуальна власність»: це мої думки.
2. «Ліпше сказати «не знаю», ніж стати брехуном»: опрацьовуємо зразки усної народної творчості.
3. Укладаємо правила чесної поведінки учнів класу.

Методичні рекомендації

Щоб учні дотримувалися норм академічної доброчесності, необхідно вже в молодшій школі ознайомити їх із поняттями «інтелектуальна власність» і «крадіжка інтелектуальної власності» (крадіжка думок). З цією метою розроблено вправу «Мої думки – моя інтелектуальна власність». Ціль вправи – переконати школярів у тому, що виконані ними домашні завдання, написані ними твори, розв'язані ними задачі тощо – це їхня інтелектуальна власність, яку потрібно захищати.

Принесіть на урок чистий учнівський зошит. Продемонструйте учням чисті сторінки в зошиті. Після цього зверніть їхню увагу на обкладинку й інформацію про виробника. Поясніть, що окрім людини, яка придбала цей зошит, він є власністю виробника.

Зокрема, зображення на обкладинці та її дизайн залишаються інтелектуальною власністю виробника навіть після купівлі зошита. Отже, навіть зошит із чистими сторінками охороняється правом інтелектуальної власності.

Після цього попросіть учнів передивитися їхні власні зошити; дайте школярам час, щоб вони пригадали, скільки праці було вкладено у вивчення тієї чи тієї теми. Зверніть увагу учнів на обкладинки зошитів – там написані їхні імена. Поясніть, що імена – це як інформація про виробника. Вона вказує на власників списаних сторінок і тих думок, що висловлені на них. Попросіть школярів повторити за Вами такий жест: прикладіть зошит до своїх грудей, обніміть його двома руками хрест-навхрест. Водночас хором прокажіть слова: «Мої думки – моя інтелектуальна власність. Потрібно захищати свою власність». Ці жест і слова рекомендовано повторювати наприкінці кожного уроку, або один раз наприкінці робочого дня.

Опрацюйте з учнями. Особливу увагу приділіть зразкам усної народної творчості, що присвячені брехні. Поясніть учням, у чому полягає головна небезпека брехні: людина, яка сказала неправду один раз, уже не зможе зупинитися.

Також доцільно наголосити на тому, що у шкільному житті, на відміну від позашкільного спілкування, не може бути брехні на благо. Проведіть паралелі між загальними твердженнями на кшталт «недбальство господаря – злодієві підмога» та шкільним життям.

Після блоку «Як працюємо сьогодні, так житимемо завтра» прочитайте з вихованцями оповідання Василя Сухомлинського «Як Павлик списав задачу» та обговоріть його.

Завершіть опрацювання зразків усної народної творчості.

Кульмінація уроку – укладання правил чесної поведінки учнів класу. Школярі мають виконати це завдання самостійно. Коли чотири правила будуть визначені, запропонуйте учням заповнити шаблон «Правила чесної поведінки» в робочому зошиті. У майбутньому ці правила стануть складовою Кодексу честі учнів класу.

Очікувані результати: учні знайомляться з поняттям «інтелектуальна власність», усвідомлюють потребу захищати (інтелектуальну) вла-

сність; обговорено основні прояви нечесності у школі, а також наслідки (не)доброчесної поведінки; розроблено чотири правила чесної поведінки учнів класу.

Пам'ятка вчителю:

1. Педагоги неоднозначно ставляться до покарання учнів за недотримання норм академічної доброчесності. Дехто вважає, що чим суворіше покарання, тим краще, і що карати потрібно показово.
2. На думку ж Василя Сухомлинського, «учитель повинен виступати в ролі творця моральних багатств, а не в ролі людини, вимушеної постійно боротися з винуватцями негідних учинків...».
3. Педагог наголошує на неефективності звинувачень, доган, попереджень, зауважень. Не потрібно також змушувати школярів давати гучні й нездійсненні обіцянки. Дієвий підхід – продемонструвати учням мораль у дії; одухотворити їх високими прагненнями. В. Сухомлинський вважає, що одне із завдань учителя – навчити вихованців бачити наслідки своїх учинків.
4. Покарання потрібно обирати так, щоб вони викликали муки совісті, щоб людина *хотіла* заслужити прощення. Замість того, щоб показово карати дитину, яка провинилася, варто спокійно наодинці поговорити з нею, показати їй, що саме вона зробила не так. Кожне рішення слід приймати максимально виважено, пам'ятаючи про те, що вихід із педагогічної ситуації має бути спрямований на збереження фізичного та психічного здоров'я всіх її учасників, створення комфортних умов перебігу освітнього процесу й максимального задоволення інтересів юної особистості.

Мобільність є одним із невід'ємних показників соціальної та професійної зрілості педагога і тією інтеграційною характеристикою, що засвідчує його внутрішню готовність до якісних змін і перетворень.

Мобільність – це інтегративна якість особистості, що характеризує її здатність швидко змінювати свій статус або становище в соціальному, культурному або професійному середовищі. Вона включає в себе різні види. Але найбільш актуальними для становлення професіоналізму вчителя є: культурна, професійна, педагогічна мобільності.

Педагогічна мобільність – це здатність педагога організувати співпрацю з іншими суб'єктами освітнього процесу (учнями, їх батьки, колегами, адміністрацією) відповідно до цілей і завдань сучасної концепції освіти, цінностями світової, вітчизняної, регіональної і національної культури.

Культурна мобільність педагога – це, перш за все, здатність самостійно і вільно мислити й оцінювати події, творчо сприймати навчальні програми і пропоновану інформацію, здатність до критичного мислення, вміння знаходити нестандартні рішення в нових ситуаціях, вміння передбачати характер і хід змін, як у предметній сфері, так і в суспільному розвитку.

Компоненти та показники професійної мобільності педагога: інструментальний, особистісний, діяльнісний.

Професійна мобільність – це можливість і здатність успішно переключатися на іншу діяльність або змінювати вид праці.

Компоненти та показники професійної мобільності педагога:

Інструментальний: соціальна активність, професійна ініціативність, готовність до ризику, прагнення до саморозвитку.

Особистісний: гнучкість розуму, комунікабельність, емоційна стабільність, неупередженість, позитивне мислення, вольовий потенціал, пластичність, висока працездатність, креативність.

Діяльнісний: визначення цілей діяльності та стратегії їх реалізації, контакт із представниками різних вікових та соціальних груп, прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, самостійне вирішення професійних проблем, адекватна оцінка своїх професійних здобутків.

Як частина соціальної мобільності професійна мобільність може бути представлена вертикальними і горизонтальними сходами у становленні кар'єри. Вертикальна педагогічна мобільність неможлива без таких якостей педагога, як гнучкість, дивергентність, конвергентність, здатність міркувати, рефлексувати, займати активну соціокультурну позицію. Ці якості педагога сприяють його кар'єрному росту.

Горизонтальна педагогічна мобільність – це рух по підвищенню професійної майстерності, визнаної і оціненої соціумом. Наприклад, учитель першої категорії, вищої категорії, вчитель-методист, переможець професійного конкурсу тощо.

Характеристика професійної мобільності:

- 1) здатність особистості досить швидко й успішно оволодівати новою технікою і технологією, набувати знання та вміння, які забезпечують ефективність нової професійної діяльності;
- 2) рухливість особистості, спроможність її до динамічного нарощування власного ресурсу, до швидкого пересування, змін;
- 3) ознаки кар'єрного просування та розвитку індивіда;
- 4) процес переходу індивіда або професійної групи з однієї професійної позиції в іншу.

Загальні та фахові компетентності, що забезпечують формування професійної мобільності

Компетентності		Здатності, що включає компетентність
Загальні компетентності	Загальнонавчальна	Здатність навчатися й оволодівати сучасними знаннями, зокрема, інноваційними методичними підходами, сучасними системами, методиками, технологіями навчання з метою забезпечення різнобічного розвитку особистості учня початкової школи відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей.
	Дослідницько-практична	Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, зокрема в процесі професійно-педагогічної діяльності. Здатність приймати обґрунтовані рішення, працювати автономно.
	Соціокультурна	Здатність застосовувати знання, пов'язані з соціальною структурою та національною специфікою суспільства, з особливостями соціальних ролей; здатність до орієнтування в соціальних ситуаціях. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо; спроможність ідентифікувати себе з цінностями професійного середовища; наявність професійної позиції вчителя.
	Адаптивна	Здатність до адаптації у професійно-педагогічному середовищі та дії в нових ситуаціях, зокрема тих, що передбачають навчання, розвиток і виховання молодших школярів, спілкування з їхніми батьками, комунікації з адміністрацією закладу освіти й колегами.

Продовження таблиці

	Рефлексивна	Здатність ефективно та адекватно здійснювати рефлексивні процеси, що сприяє розвитку й саморозвитку учнів початкової школи, творчому підході до організації освітнього процесу. Здатність оцінювати результати педагогічних впливів та забезпечувати задоволення індивідуальних освітніх потреб учнів початкової школи; здатність до педагогічної рефлексії.
Спеціальні (фахові) компетентності	Педагогічна компетентність	Здатність до проектування, організації, оцінювання, рефлексії та коригування освітнього процесу на початковому рівні освіти.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Академічна недоброчесність як виклик інтелектуальній спроможності нації. *Голос України*. 2018. №132 (20 липня). С. 10.
2. Гудима Н.В., Ковальчук О.В. Практикум із навчальної дисципліни «Актуальні проблеми початкової освіти» : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2019. 110 с.
3. Гудима Н., Пилипів Н. Академічна доброчесність: як її пояснити здобувачам початкової освіти. *Молодь і освіта в умовах викликів XXI століття*: українсько-польський збірник матеріалів Міжнародного круглого столу, м. Івано-Франківськ, 26 травня 2022 р. Івано-Франківськ: Супрун В.П., 2022. С. 166-173.
4. Дячок Н.В. Мобільність педагога як шлях реалізації положень нової концепції педагогічної освіти. *Освітологічний дискурс*. 2019. №1-2 (24-25). С. 128-140.
5. Клименко Ю.А. Професійна мобільність майбутніх учителів у країнах Євросоюзу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Умань, 2011. 20 с.
6. Концепція розвитку педагогічної освіти : наказ МОН України від 16.07.2018 №776 [Електронний ресурс]. *Міністерство освіти і науки України: офіційний веб-портал*. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.
7. Кравець Р.А., Романишина Л.М., Зданевич Л.В. Професійна мобільність вчителя початкових класів як запорука ефективної педагогічної діяльності. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/1750>
8. Марценюк Н. Проблема професійної мобільності у педагогічній науці. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2016. №48. С. 75-79.

9. Пріма Р.М. Компонентно-структурний аналіз сутнісної характеристики феномена «професійна мобільність учителя». *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова: зб. наук. праць*. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. Випуск 8. (Серія №11 «Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління»). С. 146-151.
10. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>
11. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? URL: <http://educationua.org/ua/articles/930-akademichnadobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchojiosviti>
12. Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад.: Л.М. Михайлова, О.В. Пагава, О.В. Проніна; за заг. ред. Л.М. Михайлової. Сєверодонецьк, 2020. 194 с.
13. Тимченко О. В. Професійна мобільність – один із критеріїв якісної підготовки майбутніх педагогів. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5935
14. Шевчук З.С. Імплементация принципів академічної доброчесності в системі підготовки здобувачів вищої освіти. *Науково-методичний супровід професійної підготовки педагогічних та керівних кадрів для Нової української школи: монографія [Електронне видання] / Л.В. Задорожна-Княгницька та ін.; за заг. ред. О.А. Голук*. Київ : Маріупольський державний університет, 2024. С. 75-100.
15. Шевчук З. С. Дотримання принципів академічної доброчесності та культури – дієвий інструмент формування компетентного фахівця закладу вищої освіти. *Проблеми дидактики історії: збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський, 2020. Вип. 11. С. 167-171.
16. Шевчук З.С. Основні підходи до забезпечення принципів академічної доброчесності учасників освітнього процесу закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання. *Теоретико-методологічні та практичні аспекти підготовки вчителя правознавства: досвід і проблеми: тези Всеукраїнської науково-практичної конференції (04.12.2020 р., м. Кам'янець-Подільський)*. Кам'янець-Подільський, 2021. С. 105-108.
17. Шліхта Н., Шліхта І. Виховуємо академічну доброчесність в школі : методичні вказівки для вчителів. Київ, 2019.

Тема 5.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВІКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ. МАЙСТЕРНІСТЬ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Дитиноцентризм. Концепція Нової української школи ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованої моделі освіти, у межах якої заклад освіти максимально враховує права дитини, її здібності, потреби та інтереси, на практиці реалізуючи принцип дитиноцентризму. Це потребує від учителя працювати відповідно до вимог ХХІ століття, до його швидкоплинних динамічних процесів, труднощів за окремими навчальними траєкторіями, у межах індивідуальних дослідницьких проєктів.

Дитиноцентризм у сучасній освіті розглядають як один із чинників розвитку та якісного прориву в національній системі освіти. Його впровадження зумовлене, насамперед, тим, що сучасні умови розвитку суспільства на початку третього тисячоліття з його новою філософією спілкування, новими перспективами і ризиками, вимагають від закладу освіти новітніх підходів до проблеми формування активної, діяльної, успішної особистості, в якій поєднується високий інтелектуальний рівень, розвинуті фізичні та моральні якості, активна громадянська позиція, здатність до результативної фахової діяльності.

У концепції Нової української школи окремо зацентровано увагу на упровадженні особистісно зорієнтованої моделі освіти, заснованої на ідеології дитиноцентризму. Актуальними для Нової української школи є такі ідеї дитиноцентризму:

- відсутність адміністративного контролю, який обмежує свободу педагогічної творчості;
- активність учнів в освітньому процесі, орієнтація на інтереси та досвід учнів, створення навчального середовища, яке б перетворило навчання на яскравий елемент життя дитини;
- практична спрямованість навчальної діяльності, взаємозв'язок особистого розвитку дитини з її практичним досвідом;

- відмова від орієнтації освітнього процесу на середнього школяра і обов'язкове врахування інтересів кожної дитини;
- виховання вільної незалежної особистості;
- забезпечення свободи і права дитини в усіх проявах її діяльності, урахування її вікових та індивідуальних особливостей, забезпечення морально-психологічного комфорту дитини;
- упровадження шкільного самоврядування, яке під свободою і самостійністю дитини передбачає виховання гуманістичних та демократичних ідей і світогляду, необхідних сучасному суспільству.

Особливості психосоціального розвитку молодшого школяра. Час навчання у початковій школі часто розглядають як відносно спокійний період, під час якого фізичний, психічний і соціальний розвиток дитини відбувається поступово та рівномірно. Одним із важливих наукових досягнень виявилось відкриття про спеціалізацію півкуль головного мозку. Вчені з'ясували, що права півкуля сприймає та обробляє інформацію з довкілля цілісно, а ліва – послідовно. Праву півкулю умовно називають «художником», тому що вона найактивніша під час творчої діяльності, сприймання ритму, рими, інтонацій, під час просторового орієнтування, розпізнавання емоцій, запам'ятовування образів, зокрема й людських обличь. Ліву півкулю умовно називають «мислителем», і вона найактивніша під час процесів логічного й абстрактного мислення, обчислень, вивчення мов (мова – це послідовність речень, що складаються з послідовності слів, які, своєю чергою, складаються з послідовності звуків).

Однак спеціалізація півкуль відбувається не від самого народження. До 6-7 років відбувається спеціалізація творчої правої півкулі, а спеціалізація раціональної лівої півкулі завершується приблизно до 9-10 років. До цього ж віку дозріває і така структура головного мозку, як мозолисте тіло, яке забезпечує тісний взаємозв'язок лівої та правої півкуль.

Урахування функціональної асиметрії мозку – один із важливих чинників в організації навчання учнів початкової школи. Це стосується як учнів 1-2-х класів, так і старших дітей із переважанням правопівкульного мислення, оскільки шкільні програми та підручники здебільшого розраховані на навчання школярів з домінуванням лівої півкулі. На жаль,

у ЗЗСО, починаючи з першого класу, прийнято сидіти, не рухатися, букви і числа вчити лінійно, читати і писати на дошці чи в зошиті, тобто лівопівкульним способом. Таке навчання швидко перетворюється на дресирування дитини, призводить до зниження мотивації, стресів і неврозів. Зловживання термінами й абстрактними поняттями знижує пізнавальний інтерес дитини, формує звичку до зубріння.

Останнім часом з'явилася тенденція поділу початкової школи на два етапи: 1-2-й і 3-4-й класи. На першому етапі учні навчаються переважно у формі гри, а навколишній світ вивчають так, як його сприймають діти, – цілісно, а не за галузями знань.

Індивідуальні особливості шестирічних здобувачів освіти. Індивідуальні особливості дитини 5-6 років (сенситивний період) досліджували відомі психологи, лінгводидакти, сучасні дидакти, а саме Л. Виготський, А. Лурія, С. Рубінштейн, М. Монтессорі, В. Бондар, М. Вашуленко, О. Савченко та інші. На основі цих досліджень виокремимо такі особливості дітей шестирічного віку:

- стійкість і зосередженість залежить від сили або інтенсивності збудження, що забезпечується силою впливу об'єктів діяльності, індивідуальними можливостями особистості – значущістю для неї діяльності, інтересом до неї;
- недостатність розвитку уважності, уміння володіти власною увагою, зосереджуватися (А. Лурія);
- розсіяність та відволікання, нездатність без зовнішнього заохочення спрямовувати й підтримувати свою увагу в процесі діяльності власними внутрішніми засобами;
- може спостерігатися агресивність (фізична, вербальна); запальність, гарячкуватість; пасивність; гіперактивність, що призводить до нестійкості уваги, егоцентризму, спонтанності, швидкої втомлюваності тощо (за В. Бондарем);
- дитина спочатку планує в мовленні потрібну їй дію й лише після цього діє (за Л. Виготським).

Отже, вікові особливості шестилітніх дітей характеризуються чутливим пізнанням і сенсорною багатоаспектністю (відчуття, сприймання,

увага, уява, уявлення, мислення, емоції, засвоєння, запам'ятовування й раціональність (логічне) пізнання), що протікає в поняттях, думках, висновках і фіксується в теоріях.

Наочно-образне мислення дітей, що характеризується змістом розумового завдання з опорою на образи – це становлення незвичних, неймовірних поєднань предметів та їх властивостей. На образах базується сприймання і розуміння дитини, що розглядають як єдину систему.

Навчання дітей можемо вважати результативним тоді, коли ми зуміємо зосередити увагу, яка збуджує зацікавленість учнів, коли досягнемо результату – запам'ятовування. Учителю необхідно зацікавити дитину, пробудити та утримати увагу, зосереджено спрямувати її на предмети, явища навколишньої дійсності або на власні переживання.

Емоційний інтелект. Термін «емоційний інтелект» почали використовувати на початку 1990-х років. Американські психологи Джон Мейєр (John Mayer) та Пітер Саловей (Peter Salovey) почали використовувати його для сукупності позначень ступеня розвитку таких людських якостей, як: самосвідомість, самоконтроль, мотивація, вміння ставити себе на місце інших людей, навички спілкування з оточуючими, вміння налагоджувати взаєморозуміння. Цей термін об'єднав уміння людей розбиратися у власних думках, почуттях та контролювати власні емоції.

Згідно з описом, який запропонували Дж. Мейєр та П. Саловей, виокремимо чотири складові емоційного інтелекту:

- точність оцінки і вираження емоцій. Важливо розуміти емоції (власні та оточуючих), пов'язані як з внутрішніми змінами, так і зовнішніми подіями. Це здатність визначати емоції за думками, фізичним станом, зовнішнім виглядом та поведінкою, тобто, здатність точно виражати емоції і пов'язані з ними потреби.
- використання емоцій у розумовій діяльності. Те, як і про що ми думаємо, залежить від того, як ми відчуваємося. Емоції впливають на розумовий процес і готують нас до певних дій. Така здатність допомагає зрозуміти, як використовувати емоції і думати більш ефективно. Керуючи власними емоціями, людина може дивитися на світ під різними кутами і розв'язувати проблеми більш ефективно.

- розуміння емоцій. Це означає, що людина уміє визначати джерело емоцій, класифікувати їх, розпізнавати зв'язок між емоціями і словами, інтерпретувати значення емоцій, розуміти складні почуття, переходи між емоціями та їх подальшим розвитком.
- управління емоціями. Як зазначалося вище, емоції впливають на мислення, тому їх необхідно враховувати під час розв'язання завдань, прийняття рішень, а також вибору власної поведінки. Вміння керувати власними і чужими емоціями дозволяє використовувати інформацію (яку надають емоції), а також викликати або усуватися від них.

Особливої важливості розвиток емоційного інтелекту (EQ) починає набувати у шкільному віці, оскільки у цей період відбувається активне емоційне відношення особистості до себе та інших. Навчальна діяльність сприяє вдосконаленню самосвідомості, здатності до рефлексії й децентралізації (вміння поставити себе на місце однокласника чи вчителя, врахувати їхні потреби та почуття).

Шкільний період життя дітей відрізняється значною сенситивністю і гнучкістю психічних процесів, а також глибоким інтересом до внутрішнього світу. Молодший шкільний вік – більш сприятливий період розвитку емоційної сфери, культури почуттів особистості. Одночасно із загальним розумовим розвитком учнів молодшого шкільного віку вдосконалюється діяльність їх аналізаторного апарату. Розвинений «апарат відчуттів» надає учням змогу пізнавати множинність властивостей предметів, явищ природи, продуктів людської діяльності, сприяє тому, що діти стають більш чутливими до гармонійних і дисгармонійних сполучень кольорів, звуків, рухів тощо.

Підвищена чутливість, тобто, сенситивність молодших учнів, зумовлена художнім типом їх особистості, для якої характерні: схильність до естетичної та художньої діяльності; вразливість, емоційність, образність сприймання, тобто, якості, властиві діячам мистецтв і талановитим читачам, глядачам, слухачам музики. Зростає й рівень естетичних переживань дітей, збагачуються їхні почуття, підвищується загальна культура. Сенсорна відкритість, емоційна чутливість, особлива сприйнятливність молодших учнів до мистецтва стають основою розвитку у них спостережливості, естетичних почуттів, що є необхідним для виховання емоційної культури.

Оцінювання. За чинності Державного стандарту початкової загальної освіти, в якому йдеться про варіативність представлення змісту навчання і багатогранність результатів його засвоєння, стає логічним упровадження варіативних форм організації навчальної діяльності, зокрема контрольної-оцінювальної. Це, в свою чергу, розширює функції контролю й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів. Розглянемо ці функції в контексті втілення ідей формульованого підходу. Основними функціями контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів у початковій школі визнано мотиваційну, нормативно-відповідну, інформаційно-діагностувальну, коригувальну, прогностичну, навчально-перевірвальну, розвивальну, виховну.

У нормативних документах, що регламентують освітню практику, зазначено, що для учнів 1-2 та 3-4 класів Нової української школи має застосовуватися формульоване оцінювання, яке має на меті «підтримати освітній поступ учнів; формувати в дитини впевненість у собі, наголошуючи на її сильних сторонах, а не на помилках чи слабкостях; аналізувати хід реалізації навчальної програми й ухвалювати рішення щодо коригування програми і методів навчання відповідно до потреб учня / учениці».

Формульоване оцінювання характеризується такими особливостями:

- спрямоване на визначення індивідуальних досягнень кожного учня;
- не передбачає порівняння навчальних досягнень різних учнів;
- широко використовує описове оцінювання;
- застосовує зрозумілі критерії оцінювання, за якими оцінюють учня, він стає свідомим учасником процесу оцінювання і навчання;
- забезпечує зворотний зв'язок – отримання інформації про те, чого учні навчилися, а також про те, як учитель реалізував поставлені навчальні цілі;
- визначає вектор навчання: виконавши завдання, учні дізнаються про те, якого рівня вони наразі досягли і в якому напрямі їм потрібно рухатися далі.

Список використаних джерел

1. Басюк Н., Гордієнко О. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів. URL: <http://surl.li/hxjexa>

2. Гудима Н.В., Ковальчук О.В. Практикум із навчальної дисципліни «Актуальні проблеми початкової освіти» : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2019. 110 с.
3. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навчальний посібник. Київ : Центр учбової лри, 2012. 424 с.
4. Жогло Л. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи згідно з вимогами Нової української школи. URL: <file:///C:/Users/Admin/-Downloads/XL XLI-116-124.pdf>
5. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. Львів : Світ, 2019. 136 с.
6. Ковальчук О.В. Психолого-педагогічні умови становлення індивідуальності молодшого школяра. *Acta Paedagogica Volynienses*. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. № 2. С. 72-79.
7. Ковальчук О., Мелекєсцева Н., Гудима Н., Взаємодія сім'ї та закладів позашкільної освіти у процесі становлення особистості учнів початкових класів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: науковий журнал / голов. редактор А.А. Сбруюва. Суми : Видавництво Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, 2021. №4 (108). С. 117-125.
8. Копосов П.Г. Нова українська школа: дидактичні особливості організації навчально-ігрової діяльності учнів 1-2 класів : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Фабула», 2021. 160 с.
9. Малініна Л. Нова українська школа: психолого-педагогічна підтримка молодших школярів із труднощами в навчанні : навч.-метод. посіб. Київ : Грамота, 2021. 64 с.
10. Наказ МОУ «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia>
11. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / за заг. ред. Н.М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.
12. Онопрієнко О.В. Інструментарій оцінювання результатів компетентнісно орієнтованого навчання молодших школярів : методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 72 с.
13. Онопрієнко О.В. Технології оцінювання особистісних і навчальних досягнень учнів початкової школи. Методичний кейс : метод. посіб. Київ : Педагогічна думка, 2023. 247 с.
14. Онопрієнко О.В. Дидактико-методичні засади контролю й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2020. 400 с.
15. Онопрієнко О.В. Нова українська школа: інноваційна система оцінювання результатів навчання учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 208 с.

16. Освітні педагогічні науки: методологія, теорія, практика : колективна монографія. Полтава : НПУ ім. В.Г. Короленка, 2022. 534 с.
17. Панчук Н.П. Загальна і вікова психологія: практикум : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Друк-Сервіс, 2018. 168 с.
18. Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад.: Л.М. Михайлова, О.В. Пагава, О.В. Проніна; за заг. ред. Л.М. Михайлової. Сєверодонецьк, 2020. 194 с.
19. Столяренко О.Б., Чайковська О.М. Вікова психологія : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2016. 251 с.
20. Формування особистості в освітньому процесі: теорія і практика: колективна монографія / за ред. І. Барбашової, Л. Ярощук. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2022. 224 с.
21. Чепак А.С. Презентація «Критерії оцінювання учнів 1-2 класів за НУШ». URL: <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-kriteriiocinuvanna-dosagnen-ucniv-1-2-klasiv-za-nus-176430.html>

Тема 6.

ЦІННІСНЕ ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ. ГРОМАДЯНСЬКО- ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Національно-патріотичне виховання. У сучасних умовах національно – патріотичне виховання підрастаючого покоління набуває особливої актуальності, тому що воно викликане формуванням почуття любові та відданості Батьківщині, національну гордість, служінню своєму народові, розуміння та співпереживання його історії й культури, прагнення утвердження у світі як високорозвиненої, конкурентнозданної нації, суспільства і держави.

Патріотизм – соціально-історичне явище, яке в різні історичні епохи має конкретні прояви. Слово «патріотизм» (від «partis») – грецького походження, в перекладі означає «Батьківщина, вітчизна».

Мета патріотичного виховання конкретизується через систему таких виховних завдань:

- утвердження в свідомості і почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;
- виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;
- підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до солдата як до захисника вітчизни, героя;
- усвідомлення взаємозв'язку між індивідуальною свободою, правами людини та її патріотичною відповідальністю;
- сприяння набуттю дітьми та молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства, спілкуватися з соціальними інститутами, органами влади, спроможності дотримуватись законів та захищати права людини, готовності взяти на себе відповідальність, здатності розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів;

- формування толерантного ставлення до інших народів, культур і традицій;
- утвердження гуманістичної моральності як базової основи громадянського суспільства;
- культивування кращих рис української ментальності – працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;
- формування мовленнєвої культури;
- спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму.

Дієвим методом впливу на формування національно-патріотичних якостей дітей та молоді є рефлексивно-експліцитний метод за І. Бехом. Назва цього методу походить від слів рефлексія (від лат. *reflexio* – вигин, відображення) – мислення яке спрямоване на самоаналіз та експліцитний (від лат. *explicitus* – розгорнутий) – явний, чіткий.

Сутність рефлексивно-експліцитного методу полягає в тому, щоб через атмосферу довіри педагога до вихованця, упевненості в наявності у молоді основ самоповаги, їхньому орієнтуванню на добро спонукати юнаків і дівчат до ґрунтовного усвідомлення свого внутрішнього світу (емоцій, почуттів, мотивів, цінностей, потреб, інтересів, бажань, прагнень, ідеалів). Такий метод має такі етапи: пізнавальний (когнітивний), емоційно-ціннісний (мотиваційний), етап «Я – виклик» (до дії), вчинково-діяльнісний етап.

Пізнавальний етап – це способи вияву, все що пізнала дитина через знання і навколишній світ. Дитина може цілком розуміти моральні поняття, однак не захотіти їх виявити.

Емоційно-ціннісний етап передбачає процес занурення виховання у свої душевні глибини, їх осмислення і перебудова, що здійснюється під керівництвом педагога, який активізує рефлексивне мислення дітей та сприяє винесенню його результатів на зовні.

Учинково-діяльнісний – це етап створення умов для дій, вчинків, ви-значення завдань, доручень.

Застосування рефлексивно-імпліцитного методу може посилити виховну ефективність більшості форм та методів становлення патріотизму особистості.

У національно-патріотичному вихованні доцільно використовувати і інші ефективні методи: ситуаційно-рольові ігри; мозкові атаки; аналіз моральних дилем; ситуація успіху; відкритої трибуни; самостійного пошуку істини; наративний; кластерний та ін.

Дитячі громадські організації. Дитячі громадські організації – це об'єднання громадян віком від 6 до 18 років, метою яких є здійснення діяльності, що спрямована на реалізацію та захист своїх прав і свобод, творчих здібностей, задоволення власних інтересів, які не суперечать законодавству, а також соціальне становлення їх як повноправних членів суспільства.

Іншими словами, молодіжні організації – це те місце, де молоді люди можуть розвивати та представляти свої інтереси. Будь-яка молодіжна громадська організація має чотири головні ознаки.

ПЛАСТ. Це українська скаутська організація, що є частиною світового скаутського руху (Всесвітньої організації скаутського руху, ВОСР). Пластуни займаються патріотичним вихованням молоді. Перший осередок почав працювати у Львові ще у 1912 році.

«Пласт» має власну унікальну методу виховання. На відміну від більшості скаутських організацій світу, де членство завершується із досягненням 25-ліття, для членства у цьому об'єднанні немає обмежень.

Умовний віковий поділ передбачає 5 вікових категорій: пташата (до 6 років, можуть бути членами «Пласту» лише разом зі своїми батьками); новачки (6-12 років); юнаки (12-18 років); старші пластуни (18-35 років); пластуни-сеніори (від 35 років).

Основу пластової програми складають щотижневі заняття – сходи. На них діти грають, співають, слухають, дискутують, майструють, обговорюють прочитане чи переглянуте, вивчають нове згідно з програмою для їх віку. Крім сходів, гурток дітей ходить у мандрівки, бере участь у змаганнях, акціях, вчиться на вишколах за спеціалізаціями. Підсумком року роботи завжди є двотижневий літній табір.

ВСЕУКРАЇНСЬКА ДИТЯЧА СПІЛКА «ЕКОЛОГІЧНА ВАРТА». Організація працює в Україні вже 25 років, переважно на базі закладів освіти. Діти там навчаються висаджувати дерева, організовувати екологічні табори з вивченням природи, реалізують свій творчий потенціал. У Черкаській

області в селі Виграїв працює інформаційно-просвітницький центр «Екологічна варта». Там проводять заклади освіти вихідні дні на природі, організовують екозаходи для школярів.

«Життя у Центрі організовано за екологічними принципами, на засадах гармонійного існування людини в природі. У дітей формують почуття патріотизму, громадської відповідальності, відчуття належності до рідної землі, народу. Традиційними є музичні та пісенні вечори, конкурси екологічної моди, спортивні змагання. В Центрі працюють гуртки «Писанкарство», «Художня школа в природі», «Юний біолог» та інші.

БУР – БУДУЄМО УКРАЇНУ РАЗОМ. Формально це громадська організація, а не МГО. Проте у 2014 році БУР створили для молоді, щоб та мала можливість творити зміни в країні через волонтерство. Починалось усе з відбудови будинків у деокупованих містах східної України. Зараз це масштабний проєкт, завдяки якому відновлюють зруйновану інфраструктуру українських міст та сіл. У БУР проводять волонтерські табори на 7-10 днів та толоки на декілька днів. Долучитися до організації можна і на довший час – є програма волонтерства, яка триває три місяці. Осередки БУРу є у Київській, Закарпатській, Львівській, Чернігівській, Харківській, Запорізькій, Сумській областях.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Київ; Чернівці : Букрек, 2018. 320 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/717891/1/Особистість_на_шляху_до_духовних_цінностей.pdf
2. Бондаренко Н.В., Косянчук С.В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів : методичні рекомендації. Київ : Фенікс, 2022. 64 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732103/1/BNV%20KSV%202022rek.pdf>
3. Військово-патріотичне виховання учнів у позакласній роботі: посіб. / уклад. М. Зубалій, В. Івашковський, О. Остапенко та інші. Київ : ПАЛИВОДА А.В., 2016. 232 с. URL: <http://surl.li/wotxdo>
4. Гудима Н.В., Ковальчук О.В. Практикум із навчальної дисципліни «Актуальні проблеми початкової освіти» : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2019. 110 с.
5. Гудима Н., Мелекесцева Н., Ковальчук О. Виховання молодших школярів засобами української пісні в умовах Нової української школи та у світлі ідей Івана Огієнка. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта*: науковий збірник. Серія історична та філо-

- логічна Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. Вип. XX. С. 227-235.
6. Гудима Н., Мелекесцева Н., Ковальчук О. Формування національномовної особистості молодшого школяра Нової української школи у світлі ідей Івана Огієнка. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: науковий збірник. Серія історична та філологічна Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. Вип. XIX. С. 146-154.*
 7. Добровольська Л.Н., Чорновіл В.О. Національно-патріотичне виховання молодших школярів – пріоритетний напрям діяльності педагогів: навчально-методичний посібник. Черкаси : Видавництво комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2016. 140 с.
 8. Ковальчук О.В. Гуманістичні цінності молодших школярів: технології виховання : монографія. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2021. 96 с.
 9. Ковальчук О.В. Загальнолюдські цінності у світлі педагогічної науки. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів: у 3-х томах. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. С. 111-112.*
 10. Ковальчук О.В. Сучасні форми взаємодії школи з батьками у процесі формування гуманістичних цінностей у дітей молодшого шкільного віку. *Фахова підготовка вчителя початкової школи в умовах Нової української школи : колективна монографія / за ред.: Н.В. Бахмат, Н.В. Гудими, О.В. Ковальчук, С.З. Романюк. Київ : Міленіум, 2021.*
 11. Ковальчук О., Гудима Н. Психологічні основи змісту, форм організації та методів морального виховання молодших школярів: від традицій до інновацій ціннісних орієнтирів сучасної української школи. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія: педагогічні науки: збірник наукових праць. 2023. №62. С. 129-139.*
 12. Ковальчук О.В., Довгань О.С. Проблема виховання гуманності у дітей молодшого шкільного віку: психолого-педагогічний аспект. *Фахова підготовка вчителя початкової школи в умовах реформування освіти: колективна монографія / за ред.: Н.В. Бахмат, Н.В. Гудими. Київ : Міленіум, 2020. С. 65-74.*
 13. Ковальчук О., Заплітна Т. Навчально-розвивальний потенціал дидактичних ігор в освітньому процесі початкової школи. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи: збірник наукових праць / ред. кол.: Н. В. Бахмат, Н.В. Гудима, О.В. Ковальчук. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2022. С. 14-17.*
 12. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>

14. Лісовець О.В. Національно-патріотичне виховання з основами народознавства : навчальний посібник для здобувачів вищої освіти за спеціальність 012 Дошкільна освіта. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2022. 111 с.
15. Національно-культурна ідентичність підлітка: методика виховання : методичні рекомендації. Київ, 2019. 120 с.
16. Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад.: Л.М. Михайлова, О.В. Пагава, О.В. Проніна; за заг. ред. Л.М. Михайлової. Сєверодонецьк, 2020. 194 с.

Тема 7.

ГАРМОНІЗАЦІЯ ПСИХОФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ НУШ. ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ УЧНІВ

Здоров'я. Згідно з визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, здоров'я – це стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб або фізичних дефектів.

Стосовно індивіда здоров'я відображає якість пристосування організму до умов зовнішнього середовища та представляє собою результат процесу взаємодії людини і середовища проживання. Здоров'я формується в результаті взаємодії зовнішніх (природних і соціальних) і внутрішніх (спадковість, стать, вік) чинників. Ознаками індивідуального здоров'я: є специфічна і неспецифічна стійкість до дії пошкоджувальних чинників; показники росту і розвитку; поточний функціональний стан і потенціал (можливості) організму і особистості; наявність і рівень будь-якого захворювання чи дефекту розвитку; рівень морально-вольових і ціннісно-мотиваційних настанов. У зв'язку з цим повне уявлення про індивідуальне здоров'я можна представити у вигляді чотирикомпонентної моделі, у якій взаємозв'язки між її різними компонентами знаходяться в прямій залежності.

Провідне місце займає соматичний компонент – поточний стан органів і систем організму людини, основу якого складає досягнута біологічна програма індивідуального розвитку, опосередкована базовими потребами.

Фізичний компонент – рівень росту і розвитку органів і систем організму, який визначає морфофізіологічні та функціональні резерви, що забезпечують адаптаційні реакції.

Психічний компонент – стан психічної сфери, основу якого складає стан загального душевного спокою, що забезпечує адекватну поведінкову реакцію. Такий стан обумовлений як біологічними, так і соціальними потребами, а також можливостями їх задоволення.

Етичний компонент – комплекс характеристик мотиваційної і пізнавальної сфери життєдіяльності, основа якої визначається системою цінностей, установок і мотивів поведінки індивіда в суспільстві.

Моральним здоров'ям опосередкована духовність людини, так як це пов'язано з загальною істиною добра, любові і краси. Відомо, що здоров'я людини на 10-20% залежить від спадковості, 10-20% – від стану навколишнього середовища, 8-12% – від рівня охорони здоров'я і 50-70% – від способу життя. Введення валеологічних знань і використання різноманітних ефективних форм організації здоров'язбережувальних технологій в освітній процес вимагає до себе більш глибокого і складного підходу, а також вимагає розробки концепції, теорії, технології діагностичних процедур оцінки його якості.

Здоров'язбережувальна діяльність учителя початкової школи. Здоров'язбережувальна діяльність – це така організація життя людини, що передбачає гармонізоване використання й розвиток її духовно-моральних та фізичних сил, виховання прагнень до збереження індивідуального й соціального здоров'я, формування уявлень про шкідливість алкоголю, паління та наркотиків тощо. Під здоров'язбережувальною діяльністю вчителя початкової школи ми розуміємо складне, багатофункціональне соціальне явище, що передбачає впровадження здоров'язбережувальних технологій, шляхом застосування відповідних методів і засобів організації освітнього процесу, які не зашкоджують здоров'ю дітей і спрямовані на формування здоров'язбережувальних навичок, що сприяють збереженню фізичного, психічного, соціального, морально-духовного здоров'я учасників освітнього процесу.

Здоров'язбережувальна діяльність учителя передбачає використання у початковій школі таких видів діяльності, як: навчально-виховна, ігрова, спортивно-ігрова, фізкультурно-оздоровча, дозвіллева, екологічна, які є взаємопов'язаними і спрямованими на зміцнення фізичного, психологічного, морально-духовного й соціального здоров'я молодших школярів; формування здоров'язбережувальних навичок і вмінь, що передбачає оптимізацію освітнього процесу.

Значна роль у збереженні здоров'я молодших школярів в освітньому процесі належить психологічній атмосфері у класі, відчуттю дітьми психологічної безпеки. Основними умовами, що забезпечують психологічну безпеку дитини є сприятлива психологічна атмосфера, правильно організований педагогічний процес, середовище, що забезпечує потреби ди-

тини в русі, творчості, спілкуванні, доброзичливий і гуманний педагог, уважний і чутливий до будь-яких проявів дитини. Навчальні ж перевантаження, несприятливий психологічний клімат, неуважний, байдужий педагог з авторитарним стилем впливу, непередбачуваною поведінкою призводять до виникнення стресів, сталих психосоматичних розладів, особистісних аномалій, різного роду дезадаптацій і можуть розглядатися як психологічна загроза.

Важливими складовими навчально-виховної діяльності є особистісно зорієнтована взаємодія учителя з учнями (педагогіка співробітництва), що передбачає активізацію процесу навчання й виховання з опорою на здоров'язбережувальні технології. Ґрунтуючись на особистісно зорієнтованому підході, перед учителем початкової школи постає важливе завдання щодо забезпечення комфортних безконфліктних та безпечних умов в освітньому процесі.

Упродовж навчального дня поступово наростає стомлення дітей і знижується працездатність. У них знижується увага, збільшується кількість помилок у виконанні завдань, випадків порушення дисципліни (відволікання від навчальної роботи, неспокій, розмови). Тривале сидіння за партою спричинює втому м'язів спини, шиї, ніг. Стомившись, учень сутулить спину, лягає грудьми на парту, перекошує тулуб ліворуч або праворуч. Усе це негативно впливає на поставу дитини. В учнів початкових класів під час письмових робіт м'язи рук стомлюються від одноманітних динамічних напружень, унаслідок чого порушується навичка правильного письма. Тому на письмових роботах доцільно виконувати фізичні вправи для рук і пальців. Окрім того, виконуючи письмові роботи, учні довше, ніж при інших завданнях, перебувають у зігнутому положенні.

Медики і фізіологи, які досліджували навчальну діяльність учнів, дійшли висновку, що десь від 25 до 32 хвилини уроку в дітей спостерігається певний спад розумової діяльності. Учителю початкової школи необхідно своєчасно відчувати і відреагувати на те, що діти виснажені, збуджені, їхня увага розсіюється.

Тут на допомогу приходять «здоров'язбережувальні розминки»: елементи психогімнастики, психотренінгу, ігрової психотерапії, тілесно-орієнтованих технік, кінезіологічних вправ тощо.

Головною метою кожної вправи, що застосовується на уроці, є збереження фізичного і психологічного здоров'я. Водночас, усі розминки, фізкультхвилинки, вправи поліфункціональні, зазначає В. Ликова, виконують розвивальну, навчальну, комунікативну, психотехнічну, релаксаційну функції. Вони зорієнтовані на регуляцію емоційно-особистісного стану, відновлення працездатності, розвиток дрібної та крупної моторики, координації тіла, профілактику сколіозу, зорових хвороб, на розвиток пізнавальної сфери (уваги, мислення, пам'яті, відчуттів, сприйняття). У процесі їх виконання формуються й опрацьовуються навички саморегуляції, самоконтролю й самооцінки, створюється можливість відчувати й зрозуміти самого себе, апробувати нові моделі поведінки, по-іншому поглянути на тих, хто оточує. При цьому розвиваються соціальні навички, здатність до емпатії, кооперації, групової взаємодії.

Збереженню здоров'я молодших школярів сприяє й така форма роботи, як ігрова. Застосування ігрових технологій на уроках у комплексі з іншими прийомами та методами організації навчальних занять зміцнюють мотивацію на навчання, допомагає викликати позитивні емоції, побачити індивідуальність дітей.

Застосування ігрових форм в освітньому процесі сприяють досягненню високих результатів у розвитку пізнавальної активності учнів, формують у них зацікавленість до процесу виховання, спрямування на самостійне здобуття нових знань, уміння колективного мислення, розвивають ініціативу і творчість, навчають культурі спілкування. Під час організації ігрової діяльності є можливість здійснити особистісний підхід до кожного учасника завдяки розподіленню ролей. Ця технологія передбачає колективність роботи учасників, у процесі якої створюється позитивний емоційний настрій учасників. У такий спосіб формується культура спілкування в колективі, розвивається вміння поважати думку інших.

З огляду на перенасиченість сучасного школяра інформацією, яку надають телебачення, відео, радіо, комп'ютерні мережі і які обрушують на учнів величезний об'єм інформації, актуальність використання гри як навчального методу на уроці все більше зростає. Це пов'язано насамперед з тим, що цікавість умовного світу гри робить позитивно емоційно зафарбованою монотонну діяльність із запам'ятовування, повторення,

закріплення чи засвоєння інформації, а емоційність ігрової дії активізує всі психічні процеси та функції дитини, сприяє збереженню і зміцненню соціального, психологічного, морального-духовного здоров'я молодшого школяра. Іншим позитивним аспектом гри є те, що вона сприяє використанню знань у новій ситуації, вносить різноманітність та інтерес в освітній процес, підвищує мотивацію до навчання.

Професійне здоров'я учителя початкової школи. Важливим у педагогічній діяльності вчителя є професійне здоров'я. основними показниками професійного здоров'я чи нездоров'я учителів є:

- особистісні якості (конфліктність, егоцентризм, неврівноваженість);
- емоційний стан (роздратованість, депресія, гнів, тривога);
- процеси самокерування (самоуправління, самоконтроль, труднощі в оцінці ситуації, прогнозування дій).

Значна кількість учителів початкових класів (92%) акцентують на професійній завантаженості. Адаже не таємниця, що професія педагога є професією підвищеного рівня стресового навантаження й енерговитрачання. Такий стан викликаний певними особливостями вчительської професії.

У психології виокремлюють три рівні вигорання. На першому симптоми вигорання виражаються у турботі про себе шляхом розслаблення чи організації перерв у роботі. На другому рівні симптоми виявляються регулярніше, мають затяжніший характер і складніше піддаються корекції. Для третього рівня характерні хронічні прояви симптомів. Можуть також розвиватися фізичні і психологічні проблеми типу язв і депресії; а спроби потурбуватися про себе, зазвичай, не дають результату.

«Емоційне вигорання» як стан фізичного, емоційного і розумового виснаження, супроводжується деперсоналізацією (цинізмом, негативним ставленням до педагогічної праці в цілому, негуманним ставленням до учнів тощо), емоційними змінами (почуття спустошеності, втоми), редуцією професійних досягнень, виникненням почуття некомпетентності у професійній сфері, усвідомлення неспіху в ній). Наслідками процесу вигорання є вкрай низька ефективність і продуктивність учительської діяльності, незадоволеність працею, значне погіршення здоров'я педагога.

Відтак, професійне здоров'я учителя визначається як цілісний багатомірний динамічний стан організму, що дозволяє педагогу максималь-

но реалізовувати свій творчий потенціал у професійно-педагогічній діяльності. Майбутні вчителі початкової школи повинні достатньо чітко усвідомлювати цінність власного здоров'я й використовувати для його збереження і зміцнення весь арсенал сучасних педагогічних технологій.

Список використаних джерел

1. Баришполь С.В. Психологічні ігри з елементами тренінгів у том школі : вчителю та психологу. Київ : Основа, 2020. 158 с.
2. Ващенко О.М., Романенко Л.В., Романенко К.А. Організація і методика здоров'язбережувальної діяльності молодших школярів: перший цикл навчання: 1-2 класи : навч.-метод. посіб. Київ : Літера, 2017. 127 с.
3. Ващенко О.М., Романенко Л.В., Романенко К.А. Організація і методика здоров'язбережувальної діяльності молодших школярів: другий цикл навчання: 3-4 класи : навч.-метод. посіб. Київ : Літера, 2017. 80 с.
4. Волошин О. Формування здоров'язбережувальної компетентності в учнів молодшого шкільного віку. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2022. Вип. 1(50). С. 48-51.
5. Галаманжук Л.Л. Оздоровчі технології та діагностичні методики фізичного розвитку дітей : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Друкарня Рута, 2019. 122 с.
6. Гудима Н.В., Ковальчук О.В. Практикум із навчальної дисципліни «Актуальні проблеми початкової освіти» : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2019. 110 с.
7. Демко Р.О. Здоровий спосіб життя як основи формування та збереження здоров'я молодших школярів. Кам'янець-Подільський, 2021. 69 с.
8. Динамічні перерви. 1-2 класи / упоряд. В.П. Парощук. Харків : Вид. група «Основа», 2019. 221. 3 с.
9. Долинський Б.Т. Здоров'язберігаюча діяльність учителя початкової школи : навчальний посібник. Одеса : Вид-во вид. М.П. Черкасов, 2010. 187 с.
10. Здоров'язбережувальна складова освіти : навчально-методичний посібник. Харків : Харківська академія неперервної освіти, 2024. 128 с.
11. Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі : колективна монографія. Тернопіль : Осадца В.М., 2019. 400 с.
12. Максименко Д.С. Різнокольорове дитинство: ігротерапія, казкотерапія, ізотерапія, музикотерапія. Практична психологія. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 192 с.
13. Педагогіка здоров'я як основа розвитку потенціалу особистості / В. А. Гладуш, Н. В. Зимівець, З. П. Бондаренко Л. М. Ніколенко та ін. Дніпро : ЛІРА, 2020. 384 с.
14. Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад.: Л.М. Михайлова, О.В. Пагава, О.В. Проніна; за заг. ред. Л.М. Михайлової. Сєверодонецьк, 2020. 194 с.
15. Шукатка О.В., Олійник Н.А. Формування здорового способу життя молодших школярів. *Гуманітарний форум*. 2023. №1 (1). С. 35-39.

Тема 8.

САМОРОЗВИТОК І САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ. СЕРТИФІКАЦІЯ ВЧИТЕЛЯ – КЛЮЧ ДО УСПІХУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Професійно-особистісна культура сучасного вчителя-лідера. Учитель-лідер завжди прагне до успіху. Досягнути його неможливо без наявності професійно-педагогічної культури. Питання формування культури є надзвичайно важливим та актуальним, а також багатозначним, варіативним. Учитель-лідер із високим рівнем педагогічної культури має володіти певними моральними якостями, комунікативними та перцептивними здібностями, педагогічним спрямуванням, мати високий рівень професійної компетентності. Володіння вчителем моральною культурою вказує на наявність у нього відповідних моральних якостей, загальнолюдських цінностей, переконань, мотивів, здібностей, знань, умінь, моральних почуттів, які педагог може проявити в тій чи іншій ситуації. Зокрема, педагог повинен мати почуття власної гідності, поваги до гідності інших людей, готовність захищати слабших. Честь, справедливість, благородність, шляхетність, відповідальність, доброзичливість, толерантність – це показники моральної культури. Наявність усіх цих якостей в учителя вказує на те, що він володіє педагогічним тактом, що полягає в умінні враховувати ті чи інші морально-педагогічні вимоги, найоптимальніше впливати на особистість учня.

Учитель-лідер повинен мати високий рівень культури спілкування, яка проявляється в його умінні вислухати партнера по спілкуванню, швидко і ефективно встановити контакт з учнями, батьками, колегами, керівництвом. Під час спілкування вчитель повинен виявляти уважність і доброзичливість до співрозмовника.

У професійній діяльності має вміло використовувати як вербальні, тобто мовні, так і невербальні засоби спілкування, до яких належить здатність підтримувати зоровий контакт із учнями, використовувати різні види дистанції у спілкуванні, жести, міміку, екстравлінгвістику, тобто включати в мовлення паузи; просодіку, що передбачає уміння володіти

висотою голосу, його тембром, гучністю, темпом мовлення. Мовлення вчителя має бути адресоване конкретній аудиторії з урахуванням вікових, індивідуальних, статевих особливостей. Чітке, правильне, доречне, виразне, послідовне, логічне мовлення вчителя має бути позбавлене двозначності й обов'язково супроводжуватися позитивними емоціями. Окрім того, педагог має стежити за чистотою свого мовлення, тобто не допускати лексичних, орфоепічних, стилістичних помилок, а також уникати слів-паразитів на зразок: «ну», «е», «так сказати», тощо. Уміле використання як вербальних, так і невербальних засобів у різних ситуаціях спілкування свідчить про ставлення до співрозмовника, його рівень культури спілкування. Окрім того, педагогічна діяльність висуває високі вимоги до емоційної сфери особистості. Учитель має прагнути успішно розв'язувати різні педагогічні ситуації при цьому бути незалежним від зовнішніх чинників, виявляти стриманість, спокій, емоційну чуйність і емоційну виразність, вміло володіти своїми емоціями, демонструвати піднесений, бадьорий, мажорний настрій, проявляти стійкість у стресових ситуаціях, уміння протистояти чинникам, що дестабілізують. Володіння цими якостями вказує на високий рівень емоційної культури педагога-ми. Учні під час спілкування з учителем, як правило, прагнуть його емоційної активності, що виявляється в його мовленні, міміці та жестах. Дітям подобається спілкуватися не з жорстокими, агресивними, суворими педагогами, які звикли кричати, принижувати, ображати їх, а з учителями з доброзичливим виразом обличчя, щирою посмішкою, виявленням позитивних емоцій, які будуть сприяти їх виникненню і у вихованців. Учитель має володіти емоційною гнучкістю, тобто здатністю швидко і правильно розуміти емоції оточуючих, виявляти емпатію, тобто здатність до співчуття та співпереживання.

Сертифікація. Сертифікація педагогічних працівників – це процедура зовнішнього оцінювання професійних компетентностей вчителя, яка здійснюється на добровільних засадах виключно за його ініціативою. І успішне проходження сертифікації має чимало переваг! Зокрема отримання щомісячної доплати, можливість бути залученим до процедур і заходів, пов'язаних із забезпеченням якості освіти та впровадженням педагогічних новацій і технологій у системі освіти. А ще наявність сертифіката зарахову-

ється як проходження чергової (позачергової) атестації із присвоєнням/збереженням кваліфікаційної категорії, педагогічного звання.

Першим кроком у проходженні цієї процедури є добровільна реєстрація, яка здійснюється Українським центром оцінювання якості освіти (далі – УЦОЯО) та його регіональними центрами у строки, що встановлюються МОН.

Сертифікація вчителів складається з трьох етапів, що відбуваються послідовно один за одним.

I етап. Незалежне тестування

Незалежне тестування учасників сертифікації проводиться УЦОЯО та регіональними центрами за графіком, який оприлюднюється на офіційному вебсайті установи.

Програма незалежного тестування фахових знань та вмінь учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти. Вона структурована відповідно до трудових функцій, визначених Професійним стандартом, й містить такі розділи й підрозділи:

Розділ 1. «Управління освітнім процесом»:

- планування освітнього процесу;
- вимоги законодавства до організації освітнього процесу;
- оцінювання результатів навчання учнів.

Розділ 2. «Навчання учнів предметів (інтегрованих курсів)»:

- комунікація державною мовою з дотриманням норм української літературної мови;
- система теоретичних знань з освітніх галузей, визначених Державним стандартом;
- методики навчання освітніх галузей, визначених Державним стандартом;
- інформатична освіта та цифрове освітнє середовище.

Розділ 3. «Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу»:

- психологічні особливості, самооцінка та особливості становлення пізнавальних процесів учнів молодшого шкільного віку;

- розвиток емоційно-етичної компетентності вчителя;
- суб'єкт-суб'єктні відносини вчителя з іншими учасниками освітнього процесу.

Розділ 4. «Організація освітнього середовища»:

- організація індивідуального, диференційованого та інклюзивного навчання;
- організація безпечного освітнього середовища;
- змістове наповнення освітнього середовища.

II етап. Самооцінювання учасником сертифікації власної педагогічної майстерності

Учасники сертифікації, які допущені до участі у сертифікації, мають здійснити самооцінювання власної педагогічної майстерності з формування в учнів ключових компетентностей і вмінь. Для цього педагогічний працівник має заповнити анкету, форма якої затверджується Державною службою якості освіти (далі – ДСЯО), та надіслати її на електронну адресу у визначені строки (ця інформація оприлюднюється на офіційному вебсайті ДСЯО впродовж одного робочого дня з моменту отримання інформації про учасників сертифікації).

III етап. Вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації

Вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації організовується Державною службою якості освіти та/або установою, що належить до сфери її управління. До початку цього етапу ДСЯО має затвердити та оприлюднити на офіційному вебсайті таку інформацію:

- загальний список експертів, які можуть залучатися до проведення сертифікації;
- методичку експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації;
- форму експертного висновку та методичні рекомендації щодо її заповнення.

Експертна група визначає строк вивчення практичного досвіду учасника сертифікації, про що повідомляє вчителя шляхом відправлення

листа на адресу електронної пошти (не раніше, ніж за п'ять і не пізніше, ніж за три робочих дні).

Під час вивчення практичного досвіду учасники сертифікації мають проводити навчальні заняття згідно з календарним планом своєї роботи та відповідним навчальним планом. Слід звернути увагу, що категорично забороняється проводити репетиції уроків, у разі встановлення такого факту експертна група анулює результати оцінювання з фіксацією цього в експертному висновку.

За результатами вивчення практичного досвіду експертна група заповнює та підписує експертний висновок і відразу надає його копію учаснику сертифікації. Висновок має містити кількість балів за кожним із критеріїв оцінювання, набраних учасником сертифікації, та їхню загальну суму.

Список використаних джерел

1. Бахмат Н. Педагогічна підготовка майбутніх учителів початкової школи в умовах реформування освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2018. Вип. 24 (1-2018). Ч. 1. С. 9-18.
2. Бахмат Н. Професійна підготовка вчителів початкової школи: досвід країн європейського союзу. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2017. Вип. 23 (2-2017). Ч. 1. С. 37-44.
3. Бахмат Н. Формування конкурентноспроможного педагога в умовах інформаційно-технологічного середовища вищого навчального закладу. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2016. Вип. 20 (1-2016). Ч. 1. С. 14-21.
4. Вознюк О.В. Професійно важливі якості сучасного вчителя як творчої особистості. Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во Рута, 2016. 400 с.
5. Гудима Н.В., Ковальчук О.В. Практикум із навчальної дисципліни «Актуальні проблеми початкової освіти» : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2019. 110 с.
6. Дмитренко К.А., Коновалова М.В., Семиволос О.П., Бекетова С.В. Звичайні форми роботи – новий підхід : розвиваємо ключові компетентності : метод. посіб. Харків: ВГ «Основа», 2018. 119 с.
7. Єрмоленко А.Б. Школа лідерів професійної освіти як сучасна модель розвитку лідерської компетентності педагогічних працівників професійної освіти в системі підвищення кваліфікації. *Improvement of modern advanced training models for CTE teachers in the context of sustainable development / Удосконалення сучасних моделей підвищення кваліфікації педагогів професійної освіти в умовах сталого розвитку* :

- колективна монографія / В. Сидоренко, Л. Горошкова, А. Єрмоленко, В. Харагірло, В. Грядуща, А. Денисова; за наук. ред. д-ра пед. наук В. Сидоренко. Poland : Bilostok, 2021. С. 96-111.
8. Культура і компетентність сучасного вчителя-лідера: матеріали обласного науково-практичного семінару, присвяченого 290-річчю з дня народження Г.С. Сковороди. Полтава : ПОІППО, 2012. 84 с.
 9. Професійна культура: сутність, фахові особливості, розвиток : колективна монографія / кол. авт.; відп. ред. Г.Є. Улунова. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2016. 300 с.
 10. Радчук Г. Лідерські якості в цілісній структурі особистості педагога. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2021. Вип. 4. С. 93-100.
 11. Сертифікація вчителів НУШ. Усе для підготовки / упоряд. О.М. Юрченко. Харків : Вид. група «Основа», 2021. 128 с.
 12. Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад.: Л.М. Михайлова, О.В. Пагава, О.В. Проніна; за заг. ред. Л.М. Михайлової. Сєверодонецьк, 2020. 194 с.
 13. Теоретичний аналіз проблеми професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи. *Педагогічний часопис Волині*. 2016. №2 (3). С. 40-46.
 14. Ямполь Ю. Професійний розвиток педагога як основна мета розвитку менеджменту якості закладу освіти. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2023. №16 (48). С. 229–235.

АВДИТОРНА РОБОТА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Основними завданнями практичних занять із навчальної дисципліни «Актуальні питання початкової освіти» є:

- опрацювання теоретичних питань відповідно до плану практичних занять;
- виконання практичних завдань;
- перегляд рекомендованих відео з навчального курсу.

Плани практичних занять розміщено в MOODLE.

Види практичних занять із навчальної дисципліни «Актуальні питання початкової освіти»: розгорнута бесіда, диспут у формі діалогу, виступ із презентацією та обговоренням, проектна робота. Практичні заняття з дисципліни передбачають як усне обговорення, так і письмові відповіді на окремі теми курсу, що залежить від змісту теоретичного матеріалу (експрес-опитування, дискусія, тестове завдання, презентація, проектна діяльність, робота в групах, парах, командна робота тощо).

Наприкінці кожного заняття підбиваються підсумки та здійснюється оцінювання відповідей здобувачів вищої освіти з метою розвитку у них рефлексії.

Активна робота на практичних заняттях формує навички публічного виступу, ведення дискусії, командної роботи, аналізу різних поглядів, уміння презентувати власну позицію, розвиває критичне мислення та креативність.

Очікується, що всі здобувачі вищої освіти відвідають усі практичні заняття навчальної дисципліни. Здобувачі вищої освіти мають дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених освітнім компонентом, відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу

в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (нова редакція)».

Креативна ініціатива здобувача вищої освіти підтримується. Очікується, що роботи здобувачів вищої освіти будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших здобувачів освіти становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача вищої освіти є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Дотримання академічної доброчесності здобувачів вищої освіти регулюється «Кодексом академічної доброчесності Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція)».

Неформальна та / або інформальна освіта здобувачів вищої освіти підтримується. Визнання результатів навчання, здобутих шляхом формальної або інформальної освіти регламентовано «Порядком визнання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (нова редакція)».

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття №1

Тема 1. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ТА ІДЕЙ НУШ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ. АКАДЕМІЧНА СВОБОДА Й АВТОНОМІЯ ВЧИТЕЛЯ. ПЕДАГОГІЧНА ІНІЦІАТИВА ТА ПОТЕНЦІАЛ

Мета: ознайомити здобувачів освіти з принципами та ідеями НУШ щодо реалізації академічної свободи й автономії вчителя початкових класів, застосовувати здобуті знання в практичній діяльності.

Ключові поняття: принципи, ідеї, Нова українська школа, академічна свобода й автономія вчителя, педагогічна ініціатива, педагогічний потенціал.

План

I. З'ясування теоретичних питань практичного заняття.

1. Права та обов'язки вчителів початкових класів відповідно до законодавства.
2. Феномен академічної свободи вчителя в процесі становлення НУШ.
3. Реалізація творчого потенціалу вчителя початкових класів.

II. Обговорення проблемних питань із теми:

- Як змінюється викладання в початковій школі? Що потрібно сучасним здобувачам початкової освіти?
- Чому саме із термінів «автономія» й «академічна свобода» та їх тлумачення починається Закон України «Про освіту»?
- Що є джерелами автономності та академічної свободи?
- Чи існує правова основа академічної свободи для вчителів приватних закладів освіти? Обґрунтуйте відповідь.
- Що є автономією вчителя?
- Чому вчителів НУШ необхідно бути ресурсною особистістю?
- Чи потрібна педагогам стресостійкість?

- Яка із нових ролей учителя початкової школи вам імпонує найбільше: коуч, фасилітатор, тренер, тьютор, медіатор, логіст, ментор? Обґрунтуйте відповідь.

III. Розв'язання практичних питань:

- Обґрунтуйте можливості автономії закладу освіти і вчителя в сучасних умовах.
- Проаналізуйте Закон України «Про освіту» за критеріями: освітня послуга, види освіти, перший рівень національної рамки кваліфікації (початкова освіта).
- Потлумачте вислови: «Дай людині рибу – і ти нагодуєш її тільки раз. Навчи її ловити рибу, і вона буде годуватися нею все життя (Китайське прислів'я), «Віддай людині крихітку себе. За це душа наповнюється світлом» (Л. Костенко); «Треба бігти з усіх ніг, щоб тільки залишатися на місці. А щоб кудись потрапити, треба бігти, як мінімум, удвічі швидше!» (Льюїс Керролл «Аліса в Країні Див»); «Учитель НУШ як ресурсна особистість – це педагог, який притягує до себе своєю врівноваженістю, спокоєм; такий педагог викликає довіру, надихає, мотивує, підтримує, поруч із ним комфортно і безпечно» (з простору Інтернету).
- Придумайте асоціацію до слова «ресурс».
- Робота в парах! Визначте і запишіть основні реформаторські ідеї Нової української школи у вигляді таблиці.
- Запропонуйте варіант відновлення ресурсного балансу після насиченого тижня. Поділіться своїми улюбленими ресурсами.
- Виокремте поради, як зберегти рівновагу під час спілкування з учасниками освітнього процесу.
- Групова робота! Створіть на ватмані портрет «Учитель НУШ – ресурсна особистість». (Мета – підвищення рівня стресостійкості вчителів, розвиток уміння керувати власними емоціями, формування позитивного емоційного стану завдяки відкриттю ресурсних якостей особистості, практика емоційного вигорання). Презентуйте й обговоріть роботу.

IV. Рефлексія. Здобувачам пропонується по черзі за принципом прийому «Мікрофон» назвати 2 факти, продовживши відповідні фрази, – «я не знав...», «тепер я знаю...».

Рекомендована література

1. Гін А.О. Прийоми педагогічної техніки: Свобода вибору. Діяльність. Зворотний зв'язок. Ідеальність : посібник для вчителя. Харків : Вид. Група «Основа», 2015. 112 с.
2. Гудима Н.В., Ковальчук О.В. Практикум із навчальної дисципліни «Актуальні проблеми початкової освіти» : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2019. 110 с.
3. Кисла Н. Майстер-клас для вчителів «Дерево власних резервів». *Початкова школа*. 2020. №11-12. С. 63-65.
4. Куриш Н.К. Реалізація академічної свободи вчителя Нової української школи: змістові домінанти та практичні аспекти. *Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах освіти Чернівецької області у 2023/2024 н.р.*: інформаційно-методичний збірник / редколегія: Н.К. Куриш, Т.С. Богачик, А.О. Голева, Ю.Ю. Ташук. Чернівці : Технодрук, 2023. С. 7-17.
5. Мотуз Т. Реалізація права на академічну свободу вчителя в системі освіти України. URL: <https://openurl.ebsco.com/EPDB%3Agcd%3A12%3A2238668/detailv2?sid=ebsco%3Aplink%3Ascholar&id=ebsco%3Agcd%3A144539701&crl=c>
6. Панчак О. Любити, мислити, співпрацювати або Дещо про життєві та фахові принципи сучасного педагога. *Початкова школа*. 2019. №4. С. 14-17.
7. Реалізація права на академічну свободу вчителя початкових класів. *Початкова школа*. 2020. №10. С. 1-2.
8. Сеїтосманов А., Фасоля О., Мархлевські В. Автономія як шлях до ефективного менеджменту школи : методичні рекомендації. Київ, 2019. 47 с.
9. Тюріна І. Педагог НУШ – ресурсна особистість. *Початкова школа*. 2020. №2. С. 1-2.
10. Chykalova T., Mieliekiestseva N., Kovalchuk O., Hudyma N. and others. Professional competencies of primary school teachers: life-long learning. *AD ALTA Journal of interdisciplinary research*. 2021. Vol. 11. Issue 2. Special issue XXII. P. 27-33. URL: http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/110222/papers/A_05.pdf

Допоміжна література

1. Голибард Є. Щоб думати і робити правильно. *Початкова школа*. 2020. №10. С. 50-51.
2. Гудима Н., Мелекесцева Н., Ковальчук О. Ідеї І. Огієнка в підготовці сучасного вчителя початкової школи. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: наук. зб. Сер. філол. / [редкол.: Л. Марчук (гол. ред.), О. Рарицький (відп. ред.) та ін.]*. Кам'янець-Подільський : КПНУ ім. І. Огієнка, 2020. Вип. XVII. С. 131-137.
3. Гриньова М.В. Урок Нової української школи – демократичний урок. Семінар-тренінг для вчителів початкових класів. *Початкове навчання та виховання*. 2019. № 10-12. С. 3-14.
4. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. №38-39. Ст. 380.

5. Закон України «Про повну загальну середню освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2020. №31. Ст. 226.
6. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/-zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
7. Мацковська Т. Імідж педагога – запорука професійного успіху. *Початкова школа*. 2019. №5. С. 1-4.
8. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», 2020. (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>.

Практичне заняття №2

Тема 2. ЖИТТЄВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА. ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Мета: ознайомити здобувачів освіти зі станом освітніх втрат у світі та в Україні; форматами виявлення освітніх втрат учнівства на рівні освітнього закладу; причинами та типами навчальних втрат у початковій школі; стратегіями подолання освітніх втрат та умовами підвищення їх ефективності; можливостями для психоемоційної підтримки школярів; алгоритмами діагностування навчальних втрат і ресурсами для діагностування; практичними кроками для подолання навчальних втрат зі шкільних предметів початкової ланки.

Ключові поняття: освітні втрати, стратегії подолання освітніх втрат, підтримка учнів, компенсація, діагностування, причини освітніх втрат, подолання освітніх втрат.

План

І. З'ясування теоретичних питань практичного заняття.

1. Стан освітніх втрат у світі та в Україні.
2. Причини та типи навчальних втрат у початковій школі.

3. Стратегії подолання освітніх втрат та умовами підвищення їх ефективності.
4. Алгоритми діагностування навчальних втрат і ресурсів для діагностування.
5. Практичні кроки для подолання навчальних втрат зі шкільних предметів початкової ланки.

II. Обговорення проблемних питань із теми:

- Як змінюється викладання в початковій школі? Що потрібно сучасним здобувачам початкової освіти?
- Як відрізняються дії вчителя залежно від кількості учнів з освітніми втратами?
- Як краще вчителю діагностувати освітні втрати у своєму класі?
- Як краще мотивувати учнів наздогнати прогалини, адже дітям часто нудно повторювати хоча б поверхнево знайоме?
- Чи варто закладу освіти звернутися до громадських організацій, фондів, аби скористатися їхніми безкоштовними послугами?
- Чи може вчитель скоротити наступний матеріал, аби повторити пропущене?
- Як допомогти учням надолужити пропущене й успішно продовжувати навчання?
- Діагностика та оцінювання. На що варто звернути увагу?
- Який орієнтовний алгоритм дій учителя під час діагностування навчальних втрат учнів?
- Оцінюємо потреби: яким навчальним предметам, темам, умінням приділити додаткову увагу?

III. Розв'язання практичних питань:

- Представте цифрові ресурси, які допоможуть у процесі подоланні освітніх втрат.
- Презентуйте практичне використання офлайнового застосунка «Вивчаю – не чекаю» (URL: <https://primary.org.ua/how-to-use/>).
- Запропонуйте шляхи вирішення проблеми щодо подолання втрат (на вибір здобувачів вищої освіти):

1. Проведення консультації з учнями для усунення прогалин із навчальних дисциплін.
 2. Розроблення завдання різних рівнів складності для окремих учнів
 3. Використання годин варіативної складової шляхом запровадження індивідуальних та групових консультацій учнів.
 4. Опис стратегій подолання освітніх втрат та умови підвищення їх ефективності.
 5. Моделювання алгоритмів діагностування навчальних втрат і ресурсів для діагностування.
 6. Аналіз практичних кроків для подолання навчальних втрат із предметів початкової школи.
- Потлумачте вислів «Щоб діяти, потрібно бачити загальну картинку, але якщо чекати на загальну картинку, ми можемо втратити значно більше» (З простору Інтернету).
 - Групова робота! Обговоріть сценарії вирішення конкретних ситуацій. Проаналізуйте кейси успішних програм із подолання освітніх втрат.

Кейс 1: Евакуація та переселення

Людмила, учениця 4-го класу, була змушена евакуюватися разом із своєю сім'єю через конфлікт у їхньому регіоні. Під час переселення вони втратили всі свої навчальні матеріали. Як ви допоможете Людмилі знову вписатися в освітній процес та подолати емоційні та психологічні труднощі?

Кейс 2: Відсутність безпеки в закладі освіти

Максим навчається в закладі освіти, який став об'єктом атаки під час війни. Він та його однокласники відчувають психологічний тиск і тривогу через небезпеку. Як ви забезпечите психосоціальну підтримку для Максима та його спільноти?

Кейс 3: Втрати у близьких

Анна втратила батьків під час війни і тепер перебуває в установі дитячого розвитку. Як ви, як учитель, допоможете Анні відновити освітній процес та забезпечите їй необхідну емоційну підтримку?

Кейс 4: Недостатні ресурси

Заклад освіти в зоні конфлікту має обмежені ресурси, включаючи недостатню кількість підручників та відсутність інтернет-з'єднання. Як

ви, як учитель, організуєте уроки та забезпечите доступ до освітніх ресурсів для учнів у таких умовах?

Кейс 5: Специфічні потреби учнів

Марія, учениця з особливими освітніми потребами, потребує індивідуального підходу, але ресурси та фахівці для її підтримки обмежені. Як ви забезпечите адекватну освітню підтримку для Марії в умовах конфлікту?

IV. Рефлексія. Здобувачам пропонується по черзі за принципом прийому «Мікрофон» назвати 2 факти, продовживши відповідні фрази, – «я не знав...», «тепер я знаю...».

Рекомендована література

1. Булахова Л., Жук Г. Десять ключових компетентностей – основа формування успішного громадянина. *Початкова школа*. 2019. №8. С. 10-14.
2. Діагностика та механізми подолання втрат у навчанні молодших школярів. Методичні рекомендації [Електронне видання] / кол. автор.; за заг. ред. О.М. Топузова; укл. О.В. Онопрієнко. Київ : Інститут педагогіки НАПН України, 2023. 146 с.
3. Дмитрук В.І., Половенко О.В., Яцейко В.І. Освітні втрати та навчальні розриви: сутність, причини, наслідки та шляхи їх подолання : методичні рекомендації. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2024. 56 с.
4. Майстерність відновлення: методичні рекомендації щодо подолання освітніх втрат / за заг. ред. В.І. Шуляра. Миколаїв : Центр редакційно-видавничої діяльності ОІППО, 2023. 100 с.
5. Поліщук В., Поліщук Т. Формування життєвих компетенцій у молодшому шкільному віці. *Початкова школа*. 2019. №8. С. 53-58.

Допоміжна література

1. Організація внутрішнього моніторингу якості освіти з використанням процедур освітніх вимірювань, анкетування, кваліметрії: методичний посібник / за ред. А. Черній; відпов. за вип.: О. Лютко, І. Опольський, І. Панчук, О. Холод, І. Шишко. Рівне : РОІППО, 2023. 88 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1IDxyUC-MGTiNVyA4Q8WXjj6pMZNKQ_YZ/view
2. Освітні втрати. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1Nlfvy6Hia08D22-qkzF_05sSx-Il3NZ5?usp=drive_link
3. Освітні втрати: 7 кроків ефективного учителя. URL: <https://osvitoria.media/-/experience/osvitni-vtraty-7-krokv-efektyvnogo-uchytelya/>
4. Освітні втрати: як учителю їх діагностувати та компенсувати. URL: <https://osvita.ua/school/method/90113/>

Практичне заняття №3

Тема 3. ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї ТА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В УМОВАХ НУШ. ПАРТНЕРСТВО В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ

Мета: ознайомити здобувачів освіти із особливістю педагогіки партнерства в освітньому процесі початкової школи, зокрема від взаємодії до конструктивної співпраці; презентувати основні моделі та напрями взаємодії закладу освіти та сім'ї; окреслити ефективні форми налагодження партнерських взаємин учителя з батьками; описати просвітництво батьків, а саме методи позитивного виховання і налагодження ефективного співробітництва з дітьми; проаналізувати партнерство в педагогічному колективі.

Ключові поняття: педагогіка партнерства, батьки, учнів, вчителі, адміністрація, колектив, взаємодія, конструктив, партнерські взаємини, просвіта, педагогічний колектив.

План

I. З'ясування теоретичних питань практичного заняття.

1. Педагогіка партнерства в освітньому процесі початкової школи: від взаємодії до конструктивної співпраці.
2. Основні моделі та напрями взаємодії закладу освіти та сім'ї.
3. Ефективні форми налагодження партнерських взаємин учителя з батьками.
4. Просвіта батьків. Методи позитивного виховання і налагодження ефективного співробітництва з дітьми.
5. Партнерство в педагогічному колективі.

II. Обговорення проблемних питань із теми:

- Висловіть свою точку зору про те, як зміни у сучасній сім'ї впливають на виховання особистості молодшого школяра
- У чому ж проявляється партнерство? Хто, кому й чим може бути корисним?
- Як зробити батьків першокласників помічниками вчителя та молодшого школяра? Як їх долучити до освітнього процесу? Як доступно пояснити відмінність між школою минулого, у якій вони навчались, та Но-

вою українською школою – школою компетентностей XXI століття? Як налагодити з ними стосунки на засадах педагогіки партнерства?

- Як перетворити традиційні батьківські збори на сучасні, цікаві, корисні й радісні зустрічі з використанням інтерактивних технологій?
- Чи впливає педагогічне партнерство на авторитет учителя?
- Чи впливає педагогічне партнерство на якість початкової освіти? Обґрунтуйте відповідь.

III. Розв'язання практичних питань:

- Доберіть і змодельуйте педагогічну ситуацію, у якій би використовувався досвід педагогіки партнерства.
- Перегляньте соціальний ролик «Сила слів. Історія Томаса Едісона». Виокремте моделі стосунків батьків із дітьми, що емоційно зближують батьків і дітей (URL: <https://www.youtube.com/-shorts/G7vFuyYFzzk?app=desktop>).
- Підготувати батьківські збори-квест, використовуючи публікацію Н. Боднар, Л. Пиги (Бондар Н.І., Пига Л.А. Організація навчально-виховного процесу в 2-му класі. Хто є найбільшим скарбом? Настановні батьківські збори-квест// Початкове навчання та виховання. 2019. № 25-27. С. 90-96). Завдання: ознайомити батьків з організацією освітнього процесу через виконання різноманітних завдань, створити умови для педагогіки партнерства з батьками, розвивати пізнавальні інтереси батьків.
- Доберіть і змодельуйте педагогічні ситуації, у яких схарактеризовані конфліктні ситуації у взаємодії вчителя та батьків.
- Потлумачте вірш:

Родина – це один із шедеврів природи...

Це глибина і висота...

Трагедія і комедія...

Біле і чорне...

Земля і небо...

Пекло і рай...

Це не статика, а постійних рух (Л. Василенко).

Вислови: «Не виховуйте дітей, все одно вони будуть схожі на вас. Виховуйте себе» (Англійське прислів'я); «Діти – дзеркало батьків»; «Будемо найкращими батьками!».

➤ Робота в групах! Змоделюйте дискусію на батьківських зборах (тема і клас на вибір здобувачів вищої освіти), дотримуючись такого плану роботи:

1. Учитель об'єднує батьків у групи й пропонує ознайомитися з темою дискусії.
2. Одна з груп сідає в центрі кола або приміщення.
3. Група в центрі отримує завдання для дискусії: треба прочитати завдання вголос, обговорити в групі та за 5-7 хвилин оголосити підсумки дискусії.
4. Учасники в зовнішньому колі слухають, не втручаючись в обговорення.
5. Після того, як група в центрі оголосила власне рішення ситуації, всі долучаються до дискусії.

IV. Рефлексія. Здобувачам пропонується по черзі за принципом прийому «Мікрофон» назвати 2 факти, продовживши відповідні фрази, – «я не знав...», «тепер я знаю...».

Рекомендована література

1. Батьківські збори : шляхи до партнерства та співпраці : методичний посібник для вчителів початкових класів / уклад.: О.В. Пагава, Я.О. Чернишова. Харків : Друкарня Мадрид, 2018. 96 с.
2. Гудима Н.В. Підготовка майбутніх учителів до організації партнерської взаємодії вчителя і батьків з метою розвитку комунікативної компетентності молодших школярів. *Науково-методичний супровід професійної підготовки педагогічних та керівних кадрів для Нової української школи* : монографія (Електронне видання) / Л.В. Задорожна-Княгницька та ін.; за ред.. О.А. Голюк. Київ : Маріупольський державний університет, 2024. С. 183-208.
3. Культура добросусідства. Батьківські збори по-новому: методичні матеріали та практичний досвід / автори-укладачі: М.А. Араджионі та ін. Київ : ТОВ «Прометей», 2017. 328 с.
4. Нова українська школа: організація взаємодії з батьками учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. / Т.М. Бабко, О.В. Банах, А.В. Вознюк, Г.А. Коломоець, Л.Г. Кудрик, О.М. Мельник. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2020. 208 с.
5. Партнерська взаємодія між школою та сім'єю як необхідна умова формування системи цінностей дитини (з досвіду роботи) : навч.-метод. посіб. / уклад. Г.М. Стеценко, Н.Г. Тіхонова. Кропивницький, 2023. 48 с.

Допоміжна література

1. Бевз В., Главник О. Основні положення щодо проведення тренінгів. URL: <http://ru.osvita.ua/school/method/technol>
2. Бондар Н.І., Пига Л.А. Організація навчально-виховного процесу в 2-му класі. Хто є найбільшим скарбом? Настановчі батьківські збори-квест. *Початкове навчання та виховання*. 2019. №25-27. С. 90-96.
3. Бурнатова В. Творчий проєкт для батьків «Стань ближчим своїй дитині». *Початкова школа*. 2020. №9. С. 60-63.
4. Волкова В. Організація навчально-виховного процесу на засадах педагогіки партнерства в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». URL: <https://naurok.com.ua/organizaciya-navchalno-vihovnogo-procesu-na-zasadah-pedagogiki-partnerstva-v-umovah-realizaci-koncepci-novo-ukra-nsko-shkoli-5829.html>
5. Гапонько Т.М. Партнерські стосунки – запорука успіху. Тренінг для вчителів та батьків. *Початкове навчання та виховання*. 2019. №7-9. С. 5-8.
6. Готуємось до батьківських зборів. URL: <http://osnova.com.ua>
7. Гудима Н., Довгань О. Успішна комунікація в освітньому процесі сучасної початкової школи. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи*: збірник наукових праць / редкол.: Н.В. Бахмат, Н.В. Гудима, О.В. Ковальчук. Київ : Міленіум, 2021. Вип. 4. С. 33-37.
8. Гудима Н.В., Ковальчук О.В., Мелекесцева Н.В. Комунікація учасників освітнього процесу як один зі складників у створенні безпечного освітнього середовища в початкових класах. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»* / за заг. ред. В.В. Бурназової. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2024. №1. С. 27-37. URL: <https://lkp.ndu.edu.ua/index.php/nz/article/view/1126>
9. Гудима Н.В., Ковальчук О.В., Мелекесцева Н.В. Партнерська взаємодія сім'ї і школи в контексті сучасного освітнього простору. *Vzdelavanie a spolocnost: Medzinardny nekonferencny zbornik* / R. Bernatova, T. Nestorenko. V. Presov. 2020. S. 87-93.
10. Гудима Н., Слободянюк А. Педагогіка партнерства як важливий складник у сучасному освітньому середовищі початкової школи. *Молодь і освіта в умовах викликів XXI століття: українсько-польський*: збірник матеріалів Міжнародного круглого столу, м. Івано-Франківськ, 26 травня 2022 р. Івано-Франківськ : Супрун В.П., 2022. С. 191-195.
11. Зубченко Т. Культура взаємин у сім'ї. *Початкова школа*. 2019. №1. С. 54-57.
12. Ковальчук О., Мелекесцева Н., Гудима Н. Взаємодія сім'ї та закладів позашкільної освіти у процесі становлення особистості учнів початкових класів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: науковий журнал / гол. ред. А.А. Сбруюва. Суми : Видавництво Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка, 2021. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/12/-42021.pdf#page=116>

13. Мацук М., Пилипчук І. Партнерство вчителя з батьками як підґрунтя становлення соціально успішної особистості молодшого школяра. *Початкова школа*. 2019. №11. С. 46-51.
14. Митник О.Я. Взаємодія вчителів, учнів та їхніх батьків у навчально-виховному процесі як підґрунтя щасливого дитинства. *Початкова школа*. 2017. №2. С. 6-7.
15. Наливайко В.Ю. Прямуємо до НУШ. Тренінг для батьків першокласників. *Початкове навчання та виховання*. 2019. №13-15. С. 47-51.
16. Нова українська школа : поради для вчителя / під заг. ред. Н.М. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
17. Оніщенко І.В. Довіра до освіти починається із педагогіки партнерства. Заняття з педагогами з елементами тренігу. *Початкове навчання та виховання*. 2019. №4-5. С. 2-8.
18. Полякова Н.В. Робота з батьками – важлива ланка виховної діяльності класного керівника. З досвіду роботи. *Початкове навчання та виховання*. 2019. №16-18. С. 79-82.
19. Притчі для батьків. URL: https://vjazivne.io.ua/s2430193/pritchi_dlya_batkiv
20. Рондяк Л. Технології формування партнерської взаємодії учнів у практичній підготовці майбутніх учителів початкових класів. *Початкова школа*. 2019. №6. С. 1-6.
21. Сисенко Т. Довіра до освіти починається з педагогіки партнерства. *Початкова школа*. 2019. №12. С. 1-2.
22. Цабибін С. Взаємодія школи та родини. URL: <http://ru.osvita.ua/school/-method/1604/>
23. Цуркан Т. Формування педагогічної культури батьків. *Початкова школа*. 2020. №5-6. С. 60-63.

Практичне заняття №4

Тема 4. ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА. КУЛЬТУРА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Мета: ознайомити здобувачів освіти з науковими позиціями щодо особливостей професійної мобільності вчителя початкових класів, з'ясувати її роль у механізмах успішної професійної самореалізації; окреслити педагогічні принципи й умови дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього процесу; застосовувати здобуті знання в практичній діяльності.

Ключові поняття: мобільність, професійна мобільність, майбутні педагоги, якість вищої освіти, академічна доброчесність, дотримання академічної доброчесності, професійна компетентність, особистісні якості фахівця.

План

I. З'ясування теоретичних питань практичного заняття.

1. Особливості професійної мобільності вчителя початкових класів.
2. Професійна мобільність педагога у механізмах успішної професійної самореалізації.
3. Загальні та фахові компетентності, що забезпечують формування професійної мобільності.
4. Педагогічні принципи й умови дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього процесу.

II. Обговорення проблемних питань із теми:

- Чесність починається із...
- Що дасть мені в майбутньому дотримання принципів академічної доброчесності в університеті?
- Традиції спілкування у студентському середовищі.
- У чому, на Ваш погляд, має полягати толерантність викладача?
- Академічно доброчесне суспільство: що я можу для цього зробити?
- Плагіат = порушення авторських прав?
- Кому належить домінуюча роль у процесі формування доброчесного академічного середовища: викладачеві чи здобувачеві?
- Дотримання академічної доброчесності – це данина моді чи життєва необхідність?

III. Розв'язання практичних питань:

- Робота в парах! Визначте вид академічного порушення та обговоріть це в парах.
- Сашко та Марічка вирішили взяти участь у конкурсі соціальної відеореклами «Чесність починається з тебе». Передивилися десятки відео на YouTube, а потім одне з них, яке їм було найбільше до вподоби, перезняли, відтворили сюжет і навіть місця зйомок. Вони були в захваті від своєї винахідливості і сподівалися перемогти.
- Світлана сьогодні захищає свою кваліфікаційну роботу з астрономії про методику застосування ігрових технологій на уроках. Раніше вона працювала над науково-дослідною роботою з цієї ж теми і проводила бага-

то досліджень, за якими опублікувала кілька статей. Дівчина використала уривки з них у кваліфікаційній роботі, але ніде цього не зазначила.

- Іван, студент 3 курсу університету, придумав нову технологію швидкого вивчення іноземних слів. Перевірити практично цю технологію йому не вдалося через певні обставини. Але оскільки йому потрібно було вже здавати курсову роботу, він використав дані дослідження Сергія, який працював над схожою роботою ще 4 роки тому.
- Аліна та Оля навчаються в одному класі і роблять спільну проектну роботу. Дівчатам дісталася тема, яка їм не подобається, тому вони домовилися помінятися темами з Оксаною та Дариною за 2 шоколадки. Коли прийшли на урок, четверо дівчат запевняли вчителя, що саме ці теми він їм і сказав підготувати.
- Петро, студент хімічного університету, розробив новий рецепт ліків. У науковій публікації з описом рецепту він зазначив, що ліки ефективніші, ніж попередні аналоги. Для обґрунтування своєї гіпотези хлопець проводив клінічні експерименти, більшість з яких не підтвердили його гіпотезу. У публікації він підмінив результати досліджень для виправдання своєї гіпотези.
- Потлумачте вислови:
 - «Щоб бути незамінною, треба весь час змінюватися» (Коко Шанель);
 - «Вживає не найсильніший і не найрозумніший, а той, хто краще приспонується до змін» (Чарльз Дарвін).
- Сформулюйте (письмово) перелік порад (до 10-ти), які допоможуть здобувачам і викладачам підтримувати чесність під час дистанційного (онлайнного) навчання?
- Змодельуйте (письмово) портрет ідеального здобувача / старости групи / викладача / декана факультету чи інституту (1 на вибір), окресливши його морально-етичні та професійні якості та особливості поведінки в академічному середовищі.
- Напишіть коротке академічне есе на тему: «Якими якостями повинен володіти креативний учитель початкових класів?».
- Перегляньте й обговоріть із учнями інтерв'ю дизайнерки Юнони Романової «Любов до праці» (URL: <http://www.youtube.com/watch?v=am8>)

[EFANhjmс](#)), у якому озвучено такі важливі характеристики успішної кар'єри, як працелюбність і чесність. Зверніть увагу учнів на те, що:

- 1) дизайнерка не приписує собі чужі заслуги: відверто говорить про те, що не вміє малювати й висловлює глибоку вдячність своїй помічниці;
- 2) вона декілька разів ужила слово «самостійно»;
- 3) наголосила на тому, що вона з колегами «нічого не вкрала».

Побудуйте бесіду для учнів, наголошуючи на тому, що таким має бути і їхнє ставлення до праці/навчання. Чесність – це шлях до успіху. Приділіть увагу позитивним наслідкам дотримання академічної доброчесності, як от «здобудеш освіту – побачиш більше світу». Розкажіть учням про ті перспективи, які відкриває для кожного з них євроінтеграція України, а також про стандарти освіти за кордоном.

IV. Рефлексія. Здобувачам пропонується по черзі за принципом прийому «Мікрофон» назвати 2 факти, продовживши відповідні фрази, – «я не знав...», «тепер я знаю...».

Рекомендована література

1. Клименко Ю.А. Професійна мобільність майбутніх учителів у країнах Євросоюзу: автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Умань, 2011. 20 с.
2. Кравець Р.А., Романишина Л.М., Зданевич Л.В. Професійна мобільність вчителя початкових класів як запорука ефективної педагогічної діяльності. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/1750>
3. Марценюк Н. Проблема професійної мобільності у педагогічній науці. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія.* 2016. №48. С. 75-79.
4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII зі змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>
1. Сацик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? URL: <http://educationua.org/ua/articles/930-akademichnadobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchojiosviti>
5. Тимченко О.В. Професійна мобільність – один із критеріїв якісної підготовки майбутніх педагогів. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5935
6. Шліхта Н., Шліхта І. Виховуємо академічну доброчесність в школі: методичні вказівки для вчителів. Київ, 2019.

Допоміжна література

1. Андрущенко В. Академічна недоброчесність як виклик інтелектуальній спроможності нації. *Голос України*. 2018. №132 (20 липня). С. 10.
2. Гудима Н., Пилипів Н. Академічна доброчесність: як її пояснити здобувачам початкової освіти. *Молодь і освіта в умовах викликів XXI століття: українсько-польський збірник матеріалів Міжнародного круглого столу*, м. Івано-Франківськ, 26 травня 2022 р. Івано-Франківськ : Супрун В.П., 2022. С. 166-173.
3. Дячок Н.В. Мобільність педагога як шлях реалізації положень нової концепції педагогічної освіти. *Освітологічний дискурс*. 2019. №1-2 (24-25). С. 128-140.
4. Концепція розвитку педагогічної освіти : наказ МОН України від 16.07.2018 №776 [Електронний ресурс]. Міністерство освіти і науки України : офіційний веб-портал. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.
5. Пріма Р. М. Компонентно-структурний аналіз сутнісної характеристики феномена «професійна мобільність учителя». *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова: зб. наук. праць*. Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. Випуск 8. (Серія №11 «Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління»). С. 146-151.
6. Шевчук З.С. Імплементация принципів академічної доброчесності в системі підготовки здобувачів вищої освіти. *Науково-методичний супровід професійної підготовки педагогічних та керівних кадрів для Нової української школи: монографія [Електронне видання] / Л.В. Задорожна-Княгницька та ін.; за заг. ред. О.А. Голюк*. Київ : Маріупольський державний університет, 2024. С. 75-100.
7. Шевчук З.С. Дотримання принципів академічної доброчесності та культури – дієвий інструмент формування компетентного фахівця закладу вищої освіти. *Проблеми дидактики історії: збірник наукових праць*. Кам'янець-Подільський, 2020. Вип. 11. С. 167-171.
8. Шевчук З.С. Основні підходи до забезпечення принципів академічної доброчесності учасників освітнього процесу закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання. *Теоретико-методологічні та практичні аспекти підготовки вчителя правознавства: досвід і проблеми: тези Всеукраїнської науково-практичної конференції (04.12.2020 р., м. Кам'янець-Подільський)*. Кам'янець-Подільський, 2021. С. 105-108.

Практичне заняття №5

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВІКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ. МАЙСТЕРНІСТЬ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Мета: поглибити знання здобувачів щодо психолого-педагогічних особливостей молодшого школяра; сприяти формуванню усвідомлення учня як центральної фігури освітнього процесу; закріпити набуті теоретичні знання з теми, розвивати уміння, навички системи оцінювання; виховання інтересу до вивчення дисципліни та до обраної професії.

Ключові поняття: дитиноцентризм, Концепція НУШ, пам'ять, мислення, сприймання, емоції, емоційний інтелект.

План

I. З'ясування теоретичних питань практичного заняття.

1. Ідеї дитиноцентризму у сучасній школі.
2. Психолого-педагогічні особливості дитини молодшого шкільного віку.
3. Розвиток і механізми дозрівання структур головного мозку дитини.
4. Сутність емоційного інтелекту та його значення для життя та розвитку дитини.
5. Основні аспекти, мета процесу оцінювання у сучасній школі.

II. Обговорення проблемних питань теми:

- Проаналізуйте соціально-психологічні детермінанти психічного розвитку молодшого школяра.
- Розкрийте зміст і механізми формування новоутворень пізнавальної сфери учня початкової школи.
- Яке значення має родина у соціалізації молодшого школяра?
- Проаналізуйте взаємозв'язок стилів батьківського виховання з результативністю навчання молодшого школяра та його самооцінкою.
- Як, на вашу думку, впливає статус школяра на психіку першокласника?
- З'ясуйте, яку роль виконує продуктивна діяльність (малювання, ліплення тощо) для інтелектуального розвитку молодшого школяра?

- Доведіть, що учіння є провідною діяльністю для психічного розвитку молодших школярів.
- Розкрийте специфіку взаємозв'язку роботи мислення та уяви учнів початкової школи.
- Що є результатом формувального оцінювання?

III. Розв'язання практичних питань:

- Розкрийте особливості наступності дошкільної та початкової освіти.
- Доберіть вправи для розвитку пізнавальних процесів у молодших школярів (пам'ять, увага, уява, сприймання).
- Проаналізуйте проблему невстигаючих та педагогічно занедбаних дітей. Надайте рекомендації щодо розвитку пізнавальної активності таких учнів.
- Обґрунтуйте особливості темпераменту учнів як чинника навчальної діяльності.
- Командна робота. Обговорення у групах: «Яким має бути сучасний школяр?».
- Групова робота. Доведіть доцільність висловлювання: «Освітнє середовище сприяє вільному розвитку творчої особистості дитини».

IV. Рефлексія. Здобувачам пропонується по черзі за принципом прийому «Мікрофон» назвати 2 факти, продовживши відповідні фрази, – «я не знав...», «тепер я знаю...».

Рекомендована література

1. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навчальний посібник. Київ : Центр учбової лри, 2012. 424 с.
2. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. Львів : Світ, 2019. 136 с.
3. Копосов П.Г. Нова українська школа: дидактичні особливості організації навчально-ігрової діяльності учнів 1-2 класів : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Фабула», 2021. 160 с.
4. Наказ МОУ «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia>
5. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / за заг. ред. Н.М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.

6. Малініна Л. Нова українська школа: психолого-педагогічна підтримка молодших школярів із труднощами в навчанні : навч.-метод. посіб. Київ : Грамота, 2021. 64 с.
7. Онопрієнко О.В. Інструментарій оцінювання результатів компетентнісно орієнтованого навчання молодших школярів : методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 72 с.
8. Онопрієнко О.В. Технології оцінювання особистісних і навчальних досягнень учнів початкової школи. Методичний кейс : метод. посіб. Київ : Педагогічна думка, 2023. 247 с.
9. Онопрієнко О.В. Дидактико-методичні засади контролю й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2020. 400 с.
10. Онопрієнко О.В. Нова українська школа: інноваційна система оцінювання результатів навчання учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 208 с.
11. Панчук Н.П. Загальна і вікова психологія: практикум : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Друк-Сервіс, 2018. 168 с.
12. Столярєнко О.Б., Чайковська О.М. Вікова психологія : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2016. 251 с.
13. Формування особистості в освітньому процесі: теорія і практика : колективна монографія / за ред. І. Барбашової, Л. Ярошук. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2022. 224 с.

Допоміжна література

1. Басюк Н., Гордієнко О. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів. URL: <http://surl.li/hxjexa>
2. Жогло Л. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи згідно з вимогами Нової української школи. URL: file:///C:/Users/Admin/-Downloads/XL_XLI-116-124.pdf
3. Ковальчук О., Мелекєсцева Н., Гудима Н., Взаємодія сім'ї та закладів позашкільної освіти у процесі становлення особистості учнів початкових класів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: науковий журнал / голов. редактор А.А. Сбруюва. Суми : Видавництво Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. 2021. №4 (108). С. 117-125
4. Ковальчук О.В. Психолого-педагогічні умови становлення індивідуальності молодшого школяра. *Acta Paedagogica Volynienses*. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. №2. С. 72-79.
5. Освітні педагогічні науки: методологія, теорія, практика : колективна монографія. Полтава : НПУ ім. В. Г. Короленка. 2022. 534 с.
6. Чепак А.С. Презентація «Критерії оцінювання учнів 1–2 класів за НУШ». URL: <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-kriteriiocinuvanna-dosagnen-ucniv-1-2-klasiv-za-nus-176430.html>

Практичне заняття №6

Тема 6. ЦІННІСНЕ ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ. ГРОМАДЯНСЬКО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Мета: поглибити систему базових знань здобувачів вищої освіти про громадянсько-патріотичне виховання дитини молодшого шкільного віку; розвивати аналітичні, конструктивні і комунікативні уміння, творчі здібності, професійні якості та критичне мислення.

Ключові поняття: цінності, ціннісні орієнтації, виховання, громадянсько-патріотичне виховання, національна свідомість, патріотизм.

План

I. З'ясування теоретичних питань практичного заняття.

1. Сутність національно-патріотичного виховання, його мета, завдання та принципи.
2. Зміст і форми національно-патріотичного виховання початкової ланки освіти.
3. Колектив як основа передачі досвіду національно-патріотичного виховання.
4. Дитячі та молодіжні громадські організації щодо національно-патріотичного виховання дітей.

II. Обговорення проблемних питань теми:

- Як співвідносяться терміни «національна свідомість», «патріотизм», національно-патріотичне виховання»?
- Чи є доцільним формування цінностей, ціннісних орієнтацій у молодшому шкільному віці?
- Запропонуйте шляхи підвищення рівня національно-патріотичної свідомості молодших школярів.
- Яка мета національно-патріотичного виховання здобувачів освіти?
- Які завдання національно-патріотичного виховання?
- Які національно-патріотичні свята проводяться із молодшими школярами?

- Які бесіди національно-патріотичного спрямування варто проводити у початковій школі?
- Які напрями реалізації національно-патріотичного виховання в Україні і актуальні проблеми, що потребують державного врегулювання?
- Яку роль відіграють асоціації у громадсько-політичному житті суспільства?

III. Розв'язання практичних питань:

- Запропонуйте урок позакласної роботи з національно-патріотичного виховання.
- Запропонуйте структуру та зміст гуртка «Я-патріот».
- Робота у парах. Доберіть вправи на формування суспільно-активної особистості та виховання громадянської ініціативності.
- Висвітліть основні положення Концепції Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року (2020 р.).
- Доберіть добірку роликів та відеофільмів національно-патріотичного спрямування.
- Підготуйте презентацію про дитячі й молодіжні об'єднання та рухи в інших країнах.

IV. Рефлексія. Здобувачам пропонується по черзі за принципом прийому «Мікрофон» назвати 2 факти, продовживши відповідні фрази, – «я не знав...», «тепер я знаю...».

Рекомендована література

1. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ; Чернівці : «Букрек», 2018. 320 с. URL: [https://lib.iitta.gov.ua/717891/1/Особистість на - шляху до духовних цінностей.pdf](https://lib.iitta.gov.ua/717891/1/Особистість_на_шляху_до_духовних_цінностей.pdf)
2. Бондаренко Н.В., Косянчук С.В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів : методичні рекомендації. Київ : Фенікс, 2022. 64 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732103/1/BNV%20KSV%202022rek.pdf>
3. Військово-патріотичне виховання учнів у позакласній роботі : посіб. / уклад. М. Зубалій, В. Івашковський, О. Остапенко та інші. Київ : ПАЛИВОДА А. В., 2016. 232 с. URL: <http://surl.li/wotxdo>
4. Добровольська Л.Н., Чорновіл В.О. Національно-патріотичне виховання молодших школярів – пріоритетний напрям діяльності педагогів : навчально-

методичний посібник. Черкаси : Видавництво комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2016. 140 с.

5. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>
6. Лісовець О.В. Національно-патріотичне виховання з основами народознавства: навчальний посібник для здобувачів вищої освіти за спеціальність 012 Дошкільна освіта. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2022. 111 с.
7. Національно-культурна ідентичність підлітка: методика виховання : методичні рекомендації. Київ, 2019. 120 с.

Допоміжна література

1. Гудима Н., Мелекесцева Н., Ковальчук О. Формування національномовної особистості молодшого школяра Нової української школи у світлі ідей Івана Огієнка. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта*: науковий збірник. Серія історична та філологічна. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. Вип. XIX. С. 146-154.
2. Гудима Н., Мелекесцева Н., Ковальчук О. Виховання молодших школярів засобами української пісні в умовах нової української школи та у світлі ідей Івана Огієнка. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта*: науковий збірник. Серія історична та філологічна Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. Вип. XX. С. 227-235
3. Ковальчук О.В. Гуманістичні цінності молодших школярів: технології виховання : монографія. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В. 2021. 96 с.
4. Ковальчук О.В. Загальнолюдські цінності у світлі педагогічної науки. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів: у 3-х томах. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2021. С. 111-112.
5. Ковальчук О.В. Сучасні форми взаємодії школи з батьками у процесі формування гуманістичних цінностей у дітей молодшого шкільного віку. *Фахова підготовка вчителя початкової школи в умовах Нової української школи* : колективна монографія / за ред.: Н.В. Бахмат, Н.В. Гудими, О.В. Ковальчук, С.З. Романюк. Київ : Міленіум, 2021.
6. Ковальчук О., Гудима Н. Психологічні основи змісту, форм організації та методів морального виховання молодших школярів: від традицій до інновацій ціннісних орієнтирів сучасної української школи. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія: педагогічні науки*: збірник наукових праць, 2023. №62. С. 129-139.
7. Ковальчук О.В., Довгань О.С. Проблема виховання гуманності у дітей молодшого шкільного віку: психолого-педагогічний аспект. *Фахова підготовка вчителя початкової*

школи в умовах реформування освіти : колективна монографія / за ред.: Н.В. Бахмат, Н.В. Гудими. Київ : Міленіум, 2020. С. 65-74.

8. Ковальчук О., Заплітна Т. Навчально-розвивальний потенціал дидактичних ігор в освітньому процесі початкової школи. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи*: збірник наукових праць. / ред. кол.: Н.В. Бахмат, Н.В. Гудима, О.В. Ковальчук. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2022. Вип. 6. С. 14-17.

Практичне заняття №7

Тема 7. ГАРМОНІЗАЦІЯ ПСИХОФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ НУШ. ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ УЧНІВ

Мета: формування у здобувачів вищої освіти компетентностей і вмінь застосовувати здоров'язберезувальних технологій з метою безпечної життєдіяльності в освітньому середовищі (культура здоров'я та здорового способу життя, як власного так і оточуючих) та вмінь побудови здоров'язберезувального освітнього середовища через формування здорового способу життя та моделей безпечної поведінки.

Ключові поняття: здоров'я, здоровий спосіб життя, здоров'язберезувальне освітнє середовище.

План

I. З'ясування теоретичних питань практичного заняття.

1. Здоров'я як важлива життєва цінність людини.
2. Зміст професійно-педагогічної діяльності вчителя у сфері збереження здоров'я школярів та формування у них навичок здорового способу життя.
3. Основні закономірності розумової працездатності. Утома і перевтома.
4. Підтримка психічного здоров'я засобами арттерапії.
5. Навчальні перенавантаження та їх наслідки для учнів.
6. Професійне вигорання у педагогів: причини та способи відновлення.

II. Обговорення проблемних питань теми:

- Для чого існує режим праці і відпочинку?
- Як контролюють фізичну активність?
- За якими показниками можна визначити порушення стану здоров'я учня?
- Як перевтома впливає на здоров'я людини?
- Яким чином ергономічний підхід реалізується в організації освітнього процесу?
- Назвіть критерії психічного здоров'я та емоційні аспекти психічного здоров'я.
- Які ознаки емоційно здорової людини?
- Які принципи організації та проведення фізкультурних пауз у режимі навчального дня школяра?
- Сформулюйте рекомендації: «Шляхи запобігання навчального перевантаження учнів».

III. Розв'язання практичних питань:

- Групова робота «Особливості оздоровчої роботи з батьками учнів».
- Семінар-дискусія «Залежність стану здоров'я людини від способу життя».
- Сформуйте методичний пакет рухливих ігор, спрямованих на підвищення рухової активності учнів.
- Доберіть комплекс засобів та методів зниження емоційного напруження на уроках.
- Доберіть комплекс фізкультурних пауз, які можна використовувати на уроках.
- Доберіть вправи для реалізації змісту «соціальне здоров'я».

IV. Рефлексія. Здобувачам пропонується по черзі за принципом прийому «Мікрофон» назвати 2 факти, продовживши відповідні фрази, – «я не знав...», «тепер я знаю...».

Рекомендована література

1. Ващенко О.М., Романенко Л.В., Романенко К.А. Організація і методика здоров'язбережувальної діяльності молодших школярів: перший цикл навчання: 1-2 класи : навч.-метод. посіб. Київ : Літера, 2017. 127 с.

2. Ващенко О.М., Романенко Л.В., Романенко К.А. Організація і методика здоров'язбережувальної діяльності молодших школярів: другий цикл навчання: 3-4 класи : навч.-метод. посіб. Київ : Літера, 2017. 80 с.
3. Галаманжук Л.Л. Оздоровчі технології та діагностичні методики фізичного розвитку дітей : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Друкарня Рута, 2019. 122 с.
4. Демко Р.О. Здоровий спосіб життя як основи формування та збереження здоров'я молодших школярів. Кам'янець-Подільський, 2021. 69 с.
5. Долинський Б.Т. Здоров'язберігаюча діяльність учителя початкової школи : навчальний посібник. Одеса : Вид-во вид. М.П. Черкасов, 2010. 187 с.
6. Здоров'язбережувальна складова освіти : навчально-методичний посібник. Харків : Харківська академія неперервної освіти, 2024. 128 с.
7. Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі : колективна монографія. Тернопіль : Осадца В.М., 2019. 400 с.
8. Педагогіка здоров'я як основа розвитку потенціалу особистості / В.А. Гладуш, Н.В. Зимівець, З.П. Бондаренко, Л.М. Ніколенко та ін. Дніпро : ЛІРА, 2020. 384 с.

Допоміжна література

1. Волошин О. Формування здоров'язбережувальної компетентності в учнів молодшого шкільного віку. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2022. Вип. 1 (50). С. 48-51.
2. Баришполь С.В. Психологічні ігри з елементами тренінгів у том школі: вчителю та психологу. Київ : Основа, 2020. 158 с.
3. Динамічні перерви. 1-2 класи / упоряд. В.П. Парощук. Харків : Вид. група «Основа», 2019. 221. 3 с.
4. Максименко Д.С. Різнокольорове дитинство: ігротерапія, казкотерапія, ізотерапія, музикотерапія. Практична психологія. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 192 с.
5. Шукатка О.В., Олійник Н.А. Формування здорового способу життя молодших школярів. *Гуманітарний форум*. 2023. №1 (1). С. 35-39.

Практичне заняття №8

Тема 8. САМОРОЗВИТОК І САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ. СЕРТИФІКАЦІЯ ВЧИТЕЛЯ – КЛЮЧ ДО УСПІХУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета: усвідомлення здобувачами вищої освіти ролі саморозвитку у формуванні та розвитку професійної майстерності вчителя; формування потреби в самопізнанні, саморозвитку; ознайомлення з прийомами самопізнання та самовиховання.

Ключові поняття: самовиховання, самопізнання, самоаналіз, самопрогнозування, самоконтроль, самооцінювання, самозвіт, самокритика, самопереконавання, самонавіювання, самонаказ, програма самовиховання.

План

I. З'ясування теоретичних питань практичного заняття.

1. Професійно-особистісна культура сучасного вчителя-лідера.
2. Самоосвітня компетентність як складник базової підготовки вчителів.
3. Ресурсне забезпечення саморозвитку та самовдосконалення вчителя початкових класів.
4. Сертифікація вчителів як сучасний елемент траєкторії професійного зростання.

II. Обговорення проблемних питань теми:

- Які особливості сучасної професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів?
- Чи доцільно розглядати «ситуацію успіху» як технологію формування лідера?
- Яка мета самооцінювання власної педагогічної майстерності вчителя?
- Як впливає самооцінка на професійну педагогічну діяльність?
- Що передбачає методика експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації?
- У чому полягає зміст особистісно зорієнтованого та компетентнісного підходів до навчання?

III. Розв'язання практичних питань:

- Групова робота. У групах обговорити ролі вчителя (фасилітатор, лідер, консультант, тренер) та окреслити функції, які він виконує. Результати представити у вигляді коміксу.
- Семінар-дискусія «Сучасний учитель-лідер: дослідник та творча особистість».
- Сформулюйте слоган, що відповідає меті професійного самовиховання педагога.
- Продіагностуйте якості особистості, які потребують формування та розвитку. Складіть (письмово) самохарактеристику за таким планом:
 1. Спрямування, мета мого життя, основні переконання та життєві установки.
 2. Характеристика інтелекту. Розвиток мислення, пам'яті, спостережливості.
 3. Особливості емоційної сфери. Розвиток почуттів, інтересів.
 4. Характер. Вольові якості, здатність до співчуття. Сильні та слабка сторони.
 5. Життєвий досвід. Що знаю, що вмію?
 6. Підготовленість до педагогічної діяльності. Якими вміннями та навичками роботи з дітьми вже володію? Які треба ще сформувати?

IV. Рефлексія. Здобувачам пропонується по черзі за принципом прийому «Мікрофон» назвати 2 факти, продовживши відповідні фрази, – «я не знав...», «тепер я знаю...».

Рекомендована література

1. Вознюк О.В. Професійно важливі якості сучасного вчителя як творчої особистості. *Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання*: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во Рута, 2016. 400 с.
2. Культура і компетентність сучасного вчителя-лідера: матеріали обласного науково-практичного семінару, присвяченого 290-річчю з дня народження Г.С. Сковороди. Полтава : ПОІППО, 2012. 84 с.
3. Професійна культура: сутність, фахові особливості, розвиток : колективна монографія / кол. авт.; відп. ред. Г.Є. Улунова. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2016. 300 с.

4. Сертифікація вчителів НУШ. Усе для підготовки / упоряд. О.М. Юрченко. Харків : Вид. група «Основа», 2021. 128 с.

Допоміжна література

1. Бахмат Н. Педагогічна підготовка майбутніх учителів початкової школи в умовах реформування освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2018. Вип. 24 (1-2018). Ч. 1. С. 9-18.
2. Бахмат Н. Професійна підготовка вчителів початкової школи: досвід країн європейського союзу. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2017. Вип. 23 (2-2017). Ч. 1. С. 37-44.
3. Бахмат Н. Формування конкурентноспроможного педагога в умовах інформаційно-технологічного середовища вищого навчального закладу. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2016. Вип. 20 (1-2016). Ч. 1. С. 14-21.
4. Дмитренко К.А., Коновалова М.В., Семиволос О.П., Бекетова С.В. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності : метод. посіб. Харків : ВГ «Основа», 2018. 119 с.
5. Єрмоленко А.Б. Школа лідерів професійної освіти як сучасна модель розвитку лідерської компетентності педагогічних працівників професійної освіти в системі підвищення кваліфікації. *Improvement of modern advanced training models for CTE teachers in the context of sustainable development / Удосконалення сучасних моделей підвищення кваліфікації педагогів професійної освіти в умовах сталого розвитку: колективна монографія / В. Сидоренко, Л. Горошкова, А. Єрмоленко, В. Харагірло, В. Грядуща, А. Денисова; за наук. ред. д-ра пед. наук В. Сидоренко. Poland : Bilostok, 2021. С. 96-111.*
6. Радчук Г. Лідерські якості в цілісній структурі особистості педагога. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2021. Вип. 4. С. 93-100.
7. Теоретичний аналіз проблеми професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи. *Педагогічний часопис Волині*. 2016. №2 (3). С. 40-46.
8. Ямполь Ю. Професійний розвиток педагога як основна мета розвитку менеджменту якості закладу освіти. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2023. №16 (48). С. 229-235.

САМОСТІЙНА РОБОТА З ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота – це форма організації освітнього процесу, під час якої здобувачі вищої освіти виконують заплановані завдання під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (нова редакція)» самостійна робота здобувача вищої освіти є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Самостійна робота здобувача вищої освіти з навчальної дисципліни «Актуальні питання початкової освіти» охоплює різні форми самостійної діяльності, в процесі якої здобувач вищої освіти: працює над інформаційним обсягом навчальної дисципліни; працює з основною й допоміжною літературою, читає наукову та навчальну літературу; ознайомлюється з нормативними документами у галузі початкової освіти та їх опрацьовує; готується до практичних занять; виконує завдання, визначені в планах практичних занять; опрацьовує питання, винесені на самостійне опрацювання; виконує вправи і завдання в об'єктно-модульному динамічному середовищі навчання Moodle; готує презентації навчального матеріалу; створює проєкти; пише есе; створює методичний кейс учителя початкових класів; готується до написання самостійної роботи та модульної контрольної роботи; розвиває критичне мислення щодо дискусійних питань на основі підготовлених практичних завдань; активізує самостійність як якість сучасного здобувача вищої освіти, що дає змогу успішно реалізовувати інноваційну педагогічну діяльність у початковій школі; готується до екзамену тощо.

Самостійна робота забезпечує комплексну підготовку здобувача вищої освіти до аудиторних занять і контрольних заходів з навчальної дисципліни. Результати цієї підготовки виявляються в активності здобувача вищої освіти на практичних заняттях, під час виконання тестових завдань та інших видів робіт.

Основною формою контролю та оцінювання самостійної роботи студентів є усне опитування як під час практичного заняття, так і на консультаціях.

Здобувачі вищої освіти мають дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених освітнім компонентом, відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (нова редакція)».

Креативна ініціатива здобувача вищої освіти підтримується. Очікується, що роботи здобувачів вищої освіти будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших здобувачів освіти становлять, але не обмежують приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача вищої освіти є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Дотримання академічної доброчесності здобувачів вищої освіти регулюється «Кодексом академічної доброчесності Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція)».

Неформальна та / або інформальна освіта здобувачів вищої освіти підтримується. Визнання результатів навчання, здобутих шляхом формальної або інформальної освіти регламентовано «Порядком визнання в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (нова редакція)».

У випадку, якщо здобувач освіти отримав знання у неформальній та інформальній освіті, зарахування результатів навчання здійснюється згідно Порядку визнання результатів навчання здобувачів вищої освіти, отриманих шляхом здобуття неформальної/інформальної освіти в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка,

зокрема, якщо їх тематика відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі або змістовому модулю).

У неформальній освіті: закінчення професійних курсів, семінарів або тренінгів, тематика яких відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі або змістовому модулю); підготовка конкурсної наукової роботи; призове місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт; призове місце на Всеукраїнській студентській олімпіаді.

В інформальній освіті: наявність наукової публікації; волонтерська діяльність.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ТА ІДЕЙ НУШ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ. АКАДЕМІЧНА СВОБОДА Й АВТОНОМІЯ ВЧИТЕЛЯ. ПЕДАГОГІЧНА ІНІЦІАТИВА ТА ПОТЕНЦІАЛ

1. Опрацювати інформаційний обсяг і рекомендовану літературу з теми.
2. Написати есе «Роль педагога-новатора у становленні особистості молодшого школяра» або «Якою я бачу Нову українську школу» (тема на вибір здобувачів вищої освіти).
3. Занотувати вимоги суспільства, держави, ринку праці до сучасного вчителя початкових класів.
4. Підготувати презентацію за допомогою спеціальних програм (PowerPoint / Canva тощо) «Функції сучасного вчителя початкових класів в руслі ідей концепції «НУШ»; «Які якості улюблених учителів початкових класів вплинули на формування вашої особистості?» (тема на вибір здобувачів вищої освіти).
5. Отримати сертифікат програми (заходу) неформальної освіти за темою заняття (за бажанням здобувачів вищої освіти, така форма здобуття освіти підтримується).

Тема 2. ЖИТТЄВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА. ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ У НАВЧАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

1. Опрацювати інформаційний обсяг і рекомендовану літературу з теми.
2. Пройти безоплатний курс для вчителів початкових класів «Наздоженемо: курс про подолання освітніх втрат у початковій школі». URL: <https://osvitoria.university/courses/nazdojenemo-pochatkova/> Або курс підвищення кваліфікації для вчителів початкової школи «Шляхи подолання освітніх втрат у початковій школі». URL: <https://svitdovkola.org/courses/065>
3. Підготувати виступ на засідання методичного об'єднання вчителів початкових класів «Навчальні втрати у початковій школі та причини їх виникнення».

4. Отримати сертифікат програми (заходу) неформальної освіти за темою заняття (за бажанням здобувачів вищої освіти, така форма здобуття освіти підтримується).

Тема 3. ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ СІМ'Ї ТА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ В УМОВАХ НУШ. ПАРТНЕРСТВО В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ

1. Опрацювати інформаційний обсяг і рекомендовану літературу з теми.
2. Провести за допомогою кейс-методу роботу з батьками, використовуючи такі етапи роботи:
 1. Уведення в кейс, окреслення основних питань.
 2. Аналіз ситуації. Робота відбувається індивідуально чи в групах.

Кожен з учасників пропонує свій варіант розв'язання проблеми, що оцінюється групою, яка й обирає оптимальний варіант рішення, готується до презентації. У роботі учасники можуть користуватися різноманітними джерелами інформації.

3. Репрезентація рішень по кейсах. Батьки мають максимально використати наочність, створену ними (схеми, графіки, плакати тощо). Кожен варіант рішення фіксується на окремому аркуші.
 4. Загальна дискусія.
 5. Підбиття підсумків роботи.
3. Підготувати презентацію за допомогою спеціальних програм (PowerPoint / Canva тощо) з теми самостійної роботи (тема на вибір здобувачів вищої освіти).
 4. Опрацювати статтю Н. Полякової (Полякова Н.В. Робота з батьками – важлива ланка виховної діяльності класного керівника. З досвіду роботи // Початкове навчання та виховання. 2019. № 16-18. С. 79-82.) та змодельювати батьківські збори, застосовуючи ігри, вправи, тести, інформаційні хвилинки, міні-дискусії тощо.
 5. Отримати сертифікат програми (заходу) неформальної освіти за темою заняття (за бажанням здобувачів вищої освіти, така форма здобуття освіти підтримується).

Тема 4. ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА. КУЛЬТУРА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

1. Опрацювати інформаційний обсяг і рекомендовану літературу з теми.
2. Підготувати інформаційне повідомлення «Мобільність педагога або чому треба вчитися і змінюватися все життя?».
3. Ознайомитися із Кодексом академічної доброчесності Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (нова редакція). URL: https://drive.google.com/file/d/1W_tRKAqt4kKFyD1zNz-R76uxVZY3mUjBV/view. Зазначити, які позиції, на думку здобувачів вищої освіти, потребують доповнення/уточнення?
4. Скласти власний список питань та варіанти відповідей для опитування студентів щодо визначення рівня їхньої академічної культури. У питаннях важливо відобразити: мотивацію до навчання, конкурентність студентів, поведінка під час сесії, модульного контролю, рівень оцінювання знань самими студентами тощо.
5. Запропонувати інноваційні форми роботи (3-4) з учнями закладів освіти та студентами ЗВО, які можна використати для популяризації академічної доброчесності.
6. Опрацювати ситуативні кейси. Висловити свої міркування щодо вирішення зазначеної проблеми.

Кейс 1. Вадим, студент 3 курсу, навчається в омріяному закладі вищої освіти. У нього дружні відносини з одногрупниками, але навчальні предмети, які він опановує, йому не подобаються. Що б Ви порадили Вадиму?

Кейс 2. Під час лекції викладач повторює інформацію, яку на попередньому занятті вже озвучував. Чи повинні студенти сказати викладачеві про «дублювання» інформації? Якщо так, то в який спосіб?

Кейс 3. Виконуючи наукову роботу, Інна опрацьовує список використаних джерел. Під час перегляду літератури Інна розуміє, що обрана (і вже затверджена) тема невдала і вона не зможе на належному рівні завершити своє дослідження. Як варто вчинити Інні?

Кейс 4. Під час практичного заняття Андрій активно бере участь в обговоренні питань, натомість Ольга, яка є відмінницею і завжди гарно готується до занять, виконала індивідуальне завдання на низький бал

(хоча дуже добре підготувалась до нього). За результатами роботи на занятті Андрій отримує оцінку відмінно, а Ольга – задовільно. Чи справедливо оцінив викладач студентів?

Кейс 5. Завідувач іншої кафедри агітує студентів продовжити навчання в магістратурі за іншою спеціальністю. Чи можна розглядати таку поведінку як вияв академічної недоброчесності?

Кейс 6. Уявіть ситуацію: із двох суміжних дисциплін (наприклад, з «Історії України» та «Історії української культури») Ви отримали дуже схожі теми для рефератів. Ви сумлінно підготували реферат з однієї дисципліни. На написання ще одного реферату у Вас не вистачило сил або ж бажання. Ви двічі здали на перевірку один і той же реферат тільки під різними назвами. Згідно з принципами академічної доброчесності, Ви вчинили неправильно, адже потрібно робити оригінальну роботу з кожної дисципліни. А що Ви думаєте з цього приводу? Чи виправдовує студента той факт, що він сумлінно виконав один реферат?

Кейс 7. Василь Петрович під час науково-методичного семінару на кафедрі озвучив наукову статтю, яку збирався невдовзі втілити в життя, написавши статтю. Його ідею майже одночасно з ним використав його колега у своїх наукових працях. Чи можна цей випадок трактувати як академічне шахрайство?

Кейс 8. Серед поданих на перевірку наукових робіт студентів викладач виявив дві абсолютно однакові. Як він повинен учинити в такій ситуації?

Кейс 9. Світлана Іванівна – молодий викладач. Вона чітко розмежовує роботу і своє особисте життя, тому у соціальній мережах на своїй сторінці вона оприлюднила власні неформальні фото. Чи є це порушенням норм академічної культури?

Кейс 10. Під час практичного заняття студенти обговорювали тему професійної етики та мимоволі почали обговорювати, а згодом і критикувати поведінку викладачів з інших предметів. Чи можна розглядати таку поведінку як вияв академічної недоброчесності?

Кейс 11. Ви є автором наукових тез. Через три місяці після опублікування цих тез Ви бачите тези іншого автора, які містять два повні абзаци з Ваших тез без посилання на джерело. Опишіть, якими будуть Ваші дії?

Кейс 12. Олег завершує написання своєї наукової роботи. Будучи зосередженим на змісті, він не приділив значної уваги оформленню роботи. Чи

має він рацію? Наскільки важливим є дотримання технічних вимог до оформлення наукових робіт? На яких технічних моментах передусім варто зосередитись науковцю під час оформлення своїх праць?

Кейс 13. Через завантаженість на роботі в Олени, магістрантки заочної форми здобуття вищої освіти, немає часу на пошук літератури в бібліотеці, тому всю інформацію для своєї магістерської роботи вона взяла із різних сайтів в мережі Інтернет. Як наслідок, список використаної літератури Олени на 80% складається із джерел, що мають статус «електронний ресурс». Чи є це недоліком наукової праці? Чи може Олена покращити свою магістерську роботу, якщо до захисту залишився один тиждень.

7. Отримати сертифікат програми (заходу) неформальної освіти за темою заняття (за бажанням здобувачів вищої освіти, така форма здобуття освіти підтримується).

Тема 5. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВІКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ІНДИВІДУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ. МАЙСТЕРНІСТЬ ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

1. Опрацювати інформаційний обсяг і рекомендовану літературу з теми.
2. Підготувати текст наукового виступу (повідомлення) та відповідно його оформити за темою «Психологічні особливості дитини-шкульги та особливості навчання таких дітей».
3. Написати рецензію або анотацію (на вибір) на одну із опрацьованих статей щодо психологічних чинників розвитку пізнавальної активності молодших школярів.
4. Знайти у літературі приклади про вплив стилю педагогічного спілкування на психологічну атмосферу в класі, взаємовідносини між учнями в класі.
5. Проаналізувати зміст документа «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання».
6. Отримати сертифікат програми (заходу) неформальної освіти за темою заняття (за бажанням здобувачів вищої освіти, така форма здобуття освіти підтримується).

Тема 6. ЦІННІСНЕ ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ДИТИНИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ. ГРОМАДЯНСЬКО- ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

1. Опрацювати інформаційний обсяг і рекомендовану літературу з теми.
2. Розробити плакат (або стенд, або буклет) з питань національно-патріотичного виховання дітей та молоді.
3. Заповнити таблицю «Форми роботи патріотичного виховання».

Форми роботи

Приклади

Лекції

Семінари, круглі столи

Уроки пам'яті

Акції

Години спілкування

4. Обґрунтувати роль волонтерської діяльності у становленні особистості молодшого школяра.
5. Написати сценарій виховної години з національно-патріотичної тематики (клас на вибір здобувачів вищої освіти).
6. Написати рецензію або анотацію (на вибір здобувачів вищої освіти) на одну з прочитаних статей з громадянсько-патріотичної тематики.
7. Отримати сертифікат програми (заходу) неформальної освіти за темою заняття (за бажанням здобувачів вищої освіти, така форма здобуття освіти підтримується).

Тема 7. ГАРМОНІЗАЦІЯ ПСИХОФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ НУШ. ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ УЧНІВ

1. Опрацювати інформаційний обсяг і рекомендовану літературу з теми.
2. Підготувати есе «Просвітницька робота з батьками як умова виховання здорової дитини».
3. Проаналізувати використання українських національних традицій охорони та зміцнення здоров'я в освітньому процесі.
4. Розробити рекомендації щодо шляхів запобігання перевантаженню учнів.

- Отримати сертифікат програми (заходу) неформальної освіти за темою заняття (за бажанням здобувачів вищої освіти, така форма здобуття освіти підтримується).

Тема 8. САМОРОЗВИТОК І САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ. СЕРТИФІКАЦІЯ ВЧИТЕЛЯ – КЛЮЧ ДО УСПІХУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

- Опрацювати інформаційний обсяг і рекомендовану літературу з теми.
- Розробити електронне портфоліо вчителя, яке має містити такі рубрики «Планування», «Навчальна діяльність», «Освітня діяльність», «Корисне», «Батькам».
- Підібрати 3 онлайн-курси на інтернет платформах для вдосконалення своїх професійних компетентностей, soft skills.
- Заповнити таблицю.

Види ресурсів

Зміст

ЗОВНІШНІ РЕСУРСИ

Матеріально-технічні

Часові

Інформаційні

Стимулювальні

Комунікативні

Психологічні

Організаційні

ВНУТРІШНІ РЕСУРСИ

Біогенетичні

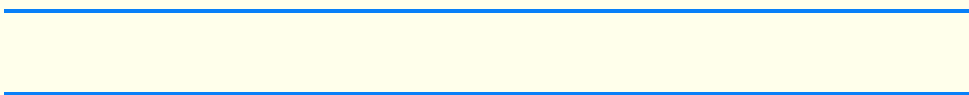
Фізіологічні

Індивідуальні психолого-педагогічні

- Отримати сертифікат програми (заходу) неформальної освіти за темою заняття (за бажанням здобувачів вищої освіти, така форма здобуття освіти підтримується).

Освітні платформи для здобуття неформальної освіти:

Prometheus (найбільша українська освітня платформа масових відкритих онлайн-курсів)	http://prometheus.org.ua/
EdEra (українська студія онлайн освіти. Команда платформи створює онлайн-курси, спецпроекти, інтерактивні підручники та освітні блоги)	http://ed-era.com
На урок (методичні матеріали для вчителя, статті, онлайн-навчання, конкурси)	http://naurok.com.ua/webinar
Педрода (організація навчання і підвищення кваліфікації)	http://pedrada.ippo.com.ua
Всеосвіта (безплатна платформа для підвищення кваліфікації вчителів)	http://vseosvita.ua
Coursera (освітня платформа)	http://www.coursera.org/
Kahoot (ігрова навчальна платформа, де ігри створені у форматі тестів із кількома варіантами відповідей)	http://kahoot.it
Нова українська школа (освітня платформа)	http://nus.org.ua
Освіторія (освітня платформа)	http://osvitoria.media

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тестові та різнорівневі завдання з обов'язкового освітнього компонента «Актуальні питання початкової освіти» розроблені для самоконтролю здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Вони спрямовані на допомогу майбутнім учителям у підготовці до практичних занять, а також для опрацювання тем з означеної освітньої компоненти, відведених на самостійну роботу здобувачів освіти.

Пропоновані тестові і різнорівневі завдання розроблено відповідно до чинної робочої програми та побудовано за принципом програмованого контролю знань із усіх тем курсу, що дозволяє перевірити, наскільки повно засвоєний матеріал здобувачами вищої освіти. До кожного завдання для студентів пропонується чотири варіанти відповіді, з яких правильним є один варіант. Тести доречно застосувати під час опанування студентами нового матеріалу, у процесі підсумкового модульного контролю, для перевірки сформованості в студентів необхідних загальних і спеціальних компетентностей.

Спрямовування освітнього процесу на розвиток фізичних, пізнавальних і духовних якостей учня – це:

- а) принцип всебічного розвитку особистості;
- б) принцип цілісності впливу освітнього процесу;
- в) принцип природовідповідності організації навчання.

Метою самоосвіти визначають:

- а) підвищення рівня своєї ерудиції, правової і загальної культури;
- б) вивчення та впровадження нових педагогічних технологій;
- в) вивчення та впровадження нових форм, методів і прийомів навчання;
- г) удосконалення своїх знань в галузі педагогічної психології;
- д) усі відповіді вірні.

Розширення обсягу пізнавальної інформації та джерел, способів її отримання, збагачення програмового матеріалу новітніми фактами та висновками, використання у викладанні різних засобів навчання, використання додаткової літератури, залучення позапрограмних джерел інформації це:

- а) освіта;
- б) самоосвіта;
- в) підвищення кваліфікації.

Забезпечення процесу виховання і навчання кожної дитини на основі розвитку її природних здібностей це:

- а) принцип природовідповідності;
- б) дитиноцентризм;
- в) навчальна діяльність.

Науковий тип мислення, який використовується для розв'язання неординарних практичних задач, включає в себе загальне та предметне мислення, характеризується усвідомленістю, самостійністю, рефлексивністю, цілеспрямованістю, обґрунтованістю, контролюваністю та само організованістю це:

- а) творче мислення;
- б) абстрактне мислення;
- в) критичне мислення.

Готовність (здатність і прагнення) до енергійного, ініціативного оволодіння знаннями, докладання вольових зусиль це:

- а) пізнавальна самостійність;
- б) пізнавальна діяльність;
- в) пізнавальна активність;
- г) пізнавальний інтерес.

Психологічні новоутворення молодшого шкільного віку:

- а) довільність психічних процесів, внутрішній план дій, уміння організувати навчальну діяльність, рефлексія;
- б) усвідомлення своєї поведінки, початок особистої самосвідомості;
- в) довільність психічних процесів, внутрішній план дій.

Дитина є в центрі педагогічної системи. Вона має право вибору всього: від форми заняття до його плану; дитина має право на помилку; дитина має право на вільний творчий пошук – це школа:

- а) Монтесорі;
- б) Вальдорфська;
- в) гуманістична.

Період, найбільш сприятливий для розвитку певних психічних функцій – це:

- а) соціальна ситуація розвитку;
- б) сенситивний період;
- в) екстеріоризація;
- г) суб'єктивна криза.

Характерним для молодшого шкільного віку є:

- а) вибіркове ставлення;
- б) визначеність здібностей і інтересів;
- в) учіння як провідний вид діяльності, рефлексія;
- г) рефлексія, мимовільна увага.

Поява внутрішнього плану дій як новоутворення молодшого школяра означає:

- а) уміння свідомо ставити цілі, долати труднощі;
- б) уміння організовувати учбову діяльність, усвідомлення мети і способів навчання;
- в) здатність до мовчазного читання, планування і виконання дій по думки;
- г) осмислення умов, закономірностей і механізмів своєї діяльності.

Який взаємозв'язок між навчанням і розвитком? Виберіть правильну відповідь:

- а) навчання і розвиток – процеси взаємозумовлені, навчання залежить від розвитку, веде за собою розвиток, але в свою чергу, сам розвиток стимулюється навчанням;
- б) навчання повною мірою визначається розвитком, рівень розвитку обумовлює характер і зміст навчання, але навчання не впливає на розвиток;

в) розвиток визначає успіх навчання, але розвиток незалежний від навчання; протікання та рівень розвитку визначається завчасно біологічними факторами.

Основною метою виховання є:

- а) всебічний та гармонійний розвиток особистості;
- б) засвоєння виховних знань, умінь, навичок;
- в) розвиток пізнавальних мотивів, формування системи знань.

Критерії оцінки вихованості:

- а) культура, зовнішній вигляд, відповідальність, творча спрямованість;
- б) поведінка, вчинки, мотиви, переконання;
- в) активна позиція, авторитет, інтелігентність, орієнтація на перспективу.

До форм національно-патріотичного виховання відносять:

- а) переконання;
- б) заохочення;
- в) доручення;
- г) індивідуальні.

До методів мотивації та стимулювання національно-патріотичної поведінки відносять:

- а) приклад героїв;
- б) доручення;
- в) переконання;
- г) заохочення.

Найважливішим стимулятором розвитку дитини є:

- а) спілкування з батьками;
- б) робота із самообслуговування;
- в) засвоєння нових способів дій з науковими поняттями та матеріальними предметами;
- г) навчання.

Розвиток особистості – це

- а) становлення людини як соціальної істоти, яке відбувається в процесі розвитку, виховання і навчання;
- б) становлення людини як соціальної істоти, яка відбувається в процесі життєдіяльності;
- в) цілеспрямований процес формування у людей заданих якостей;
- г) кількісні та якісні зміни в організмі, які відбуваються в процесі всього життя людини як соціальної істоти.

Особистість – це

- а) процес становлення людини;
- б) людина як представник людської спільноти, соціуму;
- г) соціально зумовлена система якостей індивіда;
- д) людина яка народилася.

Саморозвиток – це

- а) послідовність виконання дій;
- б) готовність до співпраці;
- в) процес активної, послідовної, прогресивної і незворотної якісної зміни психологічного статусу особистості, можливий на певному ступені вікового розвитку, за сформованості механізмів саморегуляції;
- г) логічність дій.

Ситуація успіху – це

- а) нова інформаційна технологія;
- б) інновація в освітній системі;
- в) моніторинг освіти;
- г) суб'єктивний психологічний стан задоволення результатом фізичного або морального напруження виконавця справи, творця явища.

Громадянська позиція – це

- а) відношення суб'єкта до подій і власної діяльності у відповідності до сучасної системи громадянських цінностей;
- б) національність;
- в) духовність;
- г) характер.

Національне виховання – це

- а) погляди;
- б) переконання;
- в) виховання підростаючих поколінь на культурно-історичному досвіді рідного народу, його традиціях, звичаях, обрядах, багатовіковій мудрості, духовності;
- г) народна творчість.

Патріотизм – це

- а) глибинне почуття любові до того місця, де людина народилася й провела своє дитинство, почуття любові до своєї Вітчизни, здатність вірно їй служити і захищати;
- б) спеціальні умови життя;
- в) традиція;
- г) спосіб існування.

Патріотичне виховання – це

- а) індивідуальний підхід у вихованні;
- б) особистісно орієнтований підхід у вихованні;
- в) спеціальні умови виховання;
- г) процес формування системи ставлення людини до своєї Батьківщини, до землі, де вона народилася й виросла, гордість за історичні звершення свого народу.

Самосвідомість – це

- а) усвідомлення людиною себе самої як особистості, своїх фізичних сил і розумових здібностей, вчинків, дій, свого ставлення до світу, інших людей і до самої себе;
- б) ознайомлення із соціальними нормами;
- в) задоволення потреб учнів;
- г) призначення змісту виховання.

Головні напрями процесу виховання учнів – це

- а) виховання умінь організації діяльності;
- б) формування знань соціальних норм, цінностей;

- в) роз'яснення правил;
- г) привчання до виховного середовища.

Самоспостереження – це

- а) спостереження за своїми діями, думками, почуттями;
- б) формування естетичних почуттів;
- в) формування світогляду;
- г) спостереження за іншими.

Яку функцію виконує виховання в розвитку особистості?

- а) допоміжну;
- б) необхідну;
- в) другорядну;
- г) виховання виконує формуючу функцію, здійснює формування ціннісних якостей особистості

Що варто розуміти під усебічним і гармонійним розвитком особистості?

- а) всебічно і гармонійно розвинена особистість характеризується єдністю фізичного, розумового, морального, естетичного розвитку;
- б) формування щасливої людини;
- в) метод досягнення цілей;
- г) природні задатки особистості.

Фізичний розвиток – це

- а) частина культури спілкування;
- б) зміни людини, що відбуваються унаслідок біологічного розвитку, фізичного виховання;
- в) соціально-педагогічний процес;
- г) процес здатності перетворення суспільства.

Якому складнику здоров'я сприяють такі навички та уміння: уміння правильно проявляти свої почуття, контролювати прояви гніву; уміння долати тривожність; переживати невдачі; уміння раціонально планувати свій час?

- а) соціальному;
- б) духовному;

- в) фізичному;
- г) психічному.

У чому полягає принцип пріоритету дієвої турботи про здоров'я учнів і педагогів (один із принципів формування ЗЗС початкової школи)?

- а) усе, що відбувається в освітній установі оцінюється з позиції впливу на психофізіологічний стан і здоров'я учнів і вчителів;
- б) єдність фізичного, психічного і духовно-морального здоров'я;
- в) здоров'язбережувальна робота проводиться в школі щодня і на кожному уроці відповідність об'єму навчального навантаження і рівня складності матеріалу, що вивчається, індивідуальним можливостям учнів.

Здоров'язбережувальна технологія – це

- а) сукупність засобів, методів, форм та методичних прийомів організації, проведення і управління навчально-виховним процесом, що спрямовані на збереження, формування та зміцнення здоров'я учнів;
- б) усі педагогічні технології, які шкодять здоров'ю учнів;
- в) збереження здоров'я за період навчання в школі;
- г) виховання загальної культури здоров'я, формування у дітей необхідних знань, вмінь та навичок здорового способу життя.

Основною метою оцінювання рівня знань учня є:

- а) стимулювати і спрямовувати навчально-пізнавальну діяльність учнів;
- б) хвалити або карати учнів за щось у конкретній ситуації;
- в) виражати думку вчителя щодо особистості учня;
- г) підтримувати в класі порядок і дисципліну.

Основною умовою цілеспрямованого впливу на особистість школяра є:

- а) правильне сприймання вчителем особистості дитини;
- б) спеціальна організація провідного виду діяльності;
- в) уміння враховувати основні потреби дитини;
- г) враховувати особистісні якості учня в організації діяльності.

Формувальне оцінювання – це

- а) процес оцінювання рівня навчальних досягнень учня/учениці в володінні змістом предмета;
- б) співвідношення між результатами учнів тим, що передбачено програмою;
- в) інтерактивне оцінювання прогресу учнів, що дає змогу вчителю відповідно адаптувати світній процес, опираючись на дані відстеження особистісного розвитку дітей та хід набуття ними навчального досвіду й компетентностей.

Мета формувального оцінювання:

- а) оцінити знання, уміння, навички, набуті в процесі навчання відстеження особистісного розвитку учнів;
- б) визначення ступеня якості освітнього процесу;
- в) порівняння сформованості набутих навичок всіх учнів.

Якою оцінкою рекомендовано виражати результат об'єктивних результатів навчання учня/ учениці у 1-2 класах?

- а) рівневою;
- б) вербальною.

Якою оцінкою рекомендовано виражати результат об'єктивних результатів навчання учня/ учениці у 3-4 класах?

- а) рівневою;
- б) вербальною.

Рівень результату навчання рекомендують визначати з урахуванням динаміки його досягнення та позначати буквами:

- а) «початковий» (П), «середній» (С), «достатній» (Д), «високий» (В);
- б) «перший» (П), «середній» (С), «достовірний» (Д);
- в) «відмінний» (В), «незадовільно» (Н), «Задовільно» (З), «відмінно» (В).

Оцінка є:

- а) загальнодоступною для всіх учнів та батьків інформацією;
- б) конфіденційною інформацією, доступною лише для учня/учениці та його (її батьків).

Які з перелічених нижче особистісних чинників підтримують психологічну стійкість особистості:

- а) активне ставлення до життєвої ситуації загалом;
- б) невпевненість, незалежність у відносинах з іншими людьми, недовіра до інших людей;
- в) естетична вразливість у міжособистісній взаємодії;
- г) всі відповіді вірні.

До якої групи антистресорного впливу відноситься аутотренінг?

- а) до фізичних;
- б) до фізіологічних;
- в) до біохімічних;
- г) до психологічних;
- д) відповіді а) і б) правильні.

Явище деперсоналізації, яке супроводжує синдром емоційного вигорання, це:

- а) почуття емоційної спустошеності;
- б) зменшення кількості позитивних емоцій, що виникають через свою роботу;
- в) цинічне ставлення до праці і об'єктів своєї праці (безчуттєве, байдуже ставлення до пацієнтів, клієнтів, відвідувачів тощо);
- г) формування почуття некомпетентності;
- д) фіксація на невдачах у своїй професії.

Що, на думку спеціалістів, не призводить до професійного стресу:

- а) перевантаження людини роботою;
- б) недостатньо чітке обмеження її повноважень та посадових обов'язків;
- в) адекватна поведінка колег;
- г) довга і «вимотуюча» дорога на службу і назад;
- д) недостатня оплата праці.

Арттерапевтичний процес це –

- а) безперервна трибічна комунікація і динамічна взаємодія між трьома основними її елементами або учасниками – пацієнтом, арттерапевтом і матеріалом або продуктом образотворчої діяльності;

б) позитивний момент проєкції в психотерапевтичних відносинах, а також при роботі пацієнта з образотворчим матеріалом;

в) процес створення візуального образу роблять вплив відношення між клієнтом і психотерапевтом, взаємодія клієнта з художніми матеріалами і те, які види допомоги крім арт-терапевтичної отримує клієнт.

Відрізок життя індивіда, який досягає певного ступеня розвитку і має характерні, відносно стійкі якісні особливості – це

- а) вікова криза;
- б) віковий період;
- в) раннє дитинство.

Прогалини в знаннях і навичках, що виникають в учнівства під час освітнього процесу, порівняно зі стандартами освіти й очікуваними результатами навчальних здобутків – це

- а) освітні втрати;
- б) освітні прогалини;
- в) зниження мотивації до навчання.

Виберіть з переліку те, що не відноситься до причин, через які виникають освітні втрати.

- а) відсутність інтернету чи гаджетів;
- б) вимушена перерва у навчанні;
- в) гендерні відмінності;
- г) тривалі канікули.

За принципом «педагогіки партнерства» для формулювання індивідуальних освітніх траєкторій взаємодіють

- а) батьки, учень, педагог і керівник школи;
- б) учні та вчителі;
- в) батьки та вчителі.

Оберіть основні проблеми початкової освіти в умовах воєнного стану

- а) психологічний стан учнівства та освітян;
- б) відсутність освітніх втрат;

- в) нестабільні умови навчання;
- г) втрата кваліфікованого педагогічного кадру.

Оберіть інструменти для подолання освітніх втрат

- а) збільшуємо час навчання;
- б) змінюємо формат уроків;
- в) залучення батьків;
- г) не розставляємо пріоритети навчальних предметів.

Яка роль учителя в НУШ?

- а) наставника;
- б) ментора;
- в) коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини.

У якому з описаних фрагментів змальоване компетентнісне навчання?

а) учитель пояснив дітям, як розв'язувати задачу. Потім розв'язали аналогічну задачу, далі перейшли до задач іншого виду. Вдома мали зробити завдання на повторення;

б) учитель запропонував групам розв'язати задачу різними способами. Потім обговорили кожен спосіб. Вчитель пояснив як можна розв'язати ще поставлене завдання. Разом обрали найзручніший спосіб. Далі практика з розв'язання задач, пов'язаних з життям;

в) учитель пояснив новий матеріал, перевірів рівень засвоєння, потім перейшли до нового матеріалу.

Оберіть серед запропонованого ключову компетентність НУШ.

- а) здобуття знань для подальшого життя;
- б) інформаційно-комунікаційна компетентність;
- в) високі досягнення в певній галузі знань.

Проаналізуйте інформацію і вкажіть правильний варіант заповнення пропуску. «За порушення академічної доброчесності до учня може бути застосовано певні види академічної відповідальності, **ОКРІМ** повторного проходження ...»

- а) підсумкового оцінювання;

- б) державної підсумкової атестації;
- в) відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- г) конкурсного відбору на олімпіадах із навчальних предметів.

Проаналізуйте інформацію і вкажіть правильний варіант заповнення пропуску.

«Педагогічні працівники самостійно визначають режим (синхронний або асинхронний) проведення окремих навчальних занять. При цьому не менше ____ відсотків навчального часу, передбаченого освітньою програмою закладу освіти, організовують у синхронному режимі (решту навчального часу організовують в асинхронному режимі)».

- а) 5;
- б) 15;
- в) 20;
- г) 30.

Як має діяти вчитель під час конфліктної ситуації між учнями?

- а) за можливості розглядати будь-яку конфліктну ситуацію спочатку з учнями, залучаючи батьків за потреби;
- б) надати конфліктові розголосу, щоб упередити подібні ситуації в майбутньому;
- в) стати на бік тієї сторони, яка, на його думку, має рацію в конкретній конфліктній ситуації;
- г) сприяти тому, щоб сторона, яка стала причиною конфлікту, відчула свою провину.

Подумайте, як ви можете підтримувати зв'язок між учнями. Спростіть процес комунікації. Не надсилайте сотні електронних листів кожному учневі – це може (1) _____. Організуйте спільну платформу (наприклад чат у вайбері), доступ до якої буде в усіх учнів, і там (2) _____. Збирайте зворотний зв'язок в учнів та їхніх батьків.

На місці пропуску (2) потрібно вставити фрагмент

- а) повідомляйте необхідні повідомлення;
- б) розташовуйте дану інформацію;
- в) виставляйте подану інформацію;
- г) розміщуйте потрібні повідомлення.

Порушенням академічної доброчесності НЕ є

- а) свідоме заниження оцінки;
- б) занадто розлоге цитування;
- в) вигадкування наукових фактів;
- г) надання недостовірної інформації.

Під час розмови з батьками новоприбулого учня вчитель поставив їм кілька запитань. Яке з них суперечить засадам педагогіки партнерства?

- а) скільки годин на день у середньому дитина приділяє виконанню домашнього завдання?
- б) Які навчальні предмети були улюбленими у вашої дитини в попередньому класі?
- в) Яким чином ви плануєте надолужити пропущений матеріал?
- г) Чи має дитина якісь алергічні захворювання, особливості режиму харчування?

Відповідно до статті 42 Закону «Про освіту», кінцевою метою дотримання правил та принципів академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу є

- а) боротьба зі списуванням та плагіатом;
- б) впровадження міжнародних стандартів на всіх освітніх рівнях;
- в) забезпечення довіри до результатів навчання, наукових та творчих досягнень.

Основними принципами академічної доброчесності, визначеними Міжнародним центром академічної доброчесності, є

- а) свобода, рівність та братерство;
- б) чесність, безкомпромісність, рішучість та наполегливість;
- в) довіра, взаємна підтримка, відвага, хоробрість та гуманізм;
- г) чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність та сміливість;
- г) чесність, довіра, справедливість, уважність, відповідальність, толерантність;

Оберіть правильне твердження:

- а) порушення академічної доброчесності проявляються лише під час навчання у базовій і профільній школах;
- б) академічний плагіат – це єдиний вид порушення академічної доброчесності;
- в) недотримання академічної доброчесності школярами та студентами – розповсюджена проблема у всіх країнах;
- г) списування не є порушенням академічної доброчесності.

Оберіть основні порушення академічної доброчесності у закладі загальної середньої освіти.

- а) недостатню роботу на уроці;
- б) списування та плагіат;
- в) обов'язковість шкільної форми;
- г) несправедливе оцінювання;
- г) несамотійне виконання домашніх завдань – самими батьками або іншими людьми.

Причиною неусвідомленого, випадкового плагіату в учнівських письмових роботах часто є

- а) недостатня кількість часу для їхнього написання;
- б) використання Інтернет ресурсів;
- в) незацікавленість у темі роботи;
- г) недостатня обізнаність про правила цитування і оформлення джерел.

Академічна доброчесність відрізняється від поняття доброчесності тим, що

- а) стосується освітнього та спортивно-виховного процесів;
- б) стосується науководослідного та спортивно-виховного процесів;
- в) стосується освітнього та наукового-дослідного процесів;
- г) стосується освітнього процесу.

У сучасному світі плагіат розглядають як

- а) інтелектуальну крадіжку, незаконне використання результатів праці інших;

- б) річ неприємну, але не заборонену;
- в) життєву необхідність, спричинену певними обставинами;
- г) мимовільне позичання чужих ідей та праці, спричинене необізнаністю.

Принцип «менше, але краще», яким повинні керуватися учні при написанні письмових робіт, а вчителі – під час їх оцінюванні, означає що

- а) чим більша кількість сторінок – тим вищою буде оцінка;
- б) чим менша кількість слів і літер у виконаному завданні – тим нижчою буде оцінка;
- в) написаний учнем текст має бути якомога меншим за обсягом;
- г) оцінювати будуть, насамперед, оригінальні думки та розкриття теми, а не обсяг написаного.

Який вид порушення академічної доброчесності є найпоширенішим серед здобувачів освіти?

- а) фабрикація та фальсифікація;
- б) хабарництво;
- в) обман;
- г) списування.

Оберіть правильні твердження

- а) батьки та вчителі впливають на дотримання академічної доброчесності учнів;
- б) розвиток навички «навчання протягом усього життя» дуже важливий для успішного майбутнього дітей;
- в) навчання дітей таких цінностей як чесність, старанність, відповідальність значно збільшує ймовірність того, що дитина виросте доброчесною;
- г) якщо провести тестування професійного спрямування серед учнів старших класів, можна визначити рівень їхньої доброчесності;
- г) списування – найчастіше порушення академічної доброчесності.

Які з видів академічної доброчесності порушено в цій ситуації? Аліна та Оля навчаються в одному класі і роблять спільну проєктну роботу. Дівчатам дісталася тема, яка їм не подобається, тому вони домовилися помінятися темами з Оксаною та Дариною за 2 шоколадки. Коли прийшли на урок, четверо дівчат запевняли вчителя, що саме ці теми він їм і сказав підготувати.

- а) хабарництво;
- б) фальсифікацію;
- в) обман;
- г) необ'єктивне оцінювання;
- г) фабрикацію;
- д) самоплагіат.

Яка роль учителя в Новій українській школі?

- а) єдиного наставника та джерела знань ментора;
- б) коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини;
- в) беззаперечного авторитету, абсолютної істини для дитини;
- г) старшого досвідченого наставника, взірця.

Закон України про освіту є

- а) включає собою систему методів і прийомів виховання і навчання на засадах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості;
- б) одним з ключових нормативних актів, що регулює педагогічну діяльність та взаємодію вчителів з учнями, батьками та колегами;
- в) створення умов для самовираження та вільного розвитку дитячої особистості, середовища її розвитку;
- г) системним вивченням окремих аспектів досліджуваної проблеми, появою теорій та концепцій педагогіки співробітництва, які в майбутньому заклали основу уявлень про педагогіку партнерства.

Основні принципи педагогіки партнерства

- а) цілеспрямованості, зв'язку школи з життям, науковості, науковості;
- б) наочності, гра, дидактичний матеріал, доступності, систематичності;
- в) самостійності, вибірковості, свідомості, наочності, активності;

г) повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах, принципи соціального партнерства.

Педагогіка партнерства важлива і незамінна з огляду на те, що

а) сприяє створенню атмосфери, в якій найкраще розкривається потенціал кожного учня, формується його ініціативність і креативність. А це – один із ключових активів сучасного світу;

б) охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет і з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток встановлює основні засади державної політики у цій сфері;

в) гарантії щодо доступу дітей до освіти, медичного обслуговування, соціального забезпечення та інших видів підтримки;

г) закріплює принципи партнерства між школою та сім'єю, визнаючи важливість співпраці для успішного навчання та розвитку дітей.

Ким, згідно з НУШ, має бути випускник закладу загальної середньої освіти?

- а) громадянином;
- б) винахідником;
- в) особистістю;
- г) інтелектуалом;
- г) патріотом;
- д) індивідуальністю;
- е) інноватором.

Яке покоління, згідно НУШ, навчається зараз у початковій колі?

- а) покоління X;
- б) покоління Z;
- в) покоління Y;
- г) покоління Альфа;
- г) покоління переможців.

Яка компетентність передбачає вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію?

- а) математична компетентність;

- б) соціальна та громадська компетентність;
- в) компетентність уміння вчитися впродовж життя;
- г) компетентність ініціативність і підприємливість.

Яка головна мета НУШ?

- а) створити заклад освіти, в якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті;
- б) створити заклад освіти, де діти будуть навчатися через діяльність;
- в) створити заклад освіти, яка враховуватиме знанневий компонент;
- г) створити заклад освіти, яка навчить застосовувати знання у професійній діяльності.

Завдання II рівня

Розкрийте особливості психічних і пізнавальних процесів молодшого школяра.

Що таке професійний стрес? Охарактеризуйте можливі стреси у педагогічній діяльності.

Охарактеризуйте особливості навчальної діяльності молодшого школяра за типом сприйняття.

Опишіть складники та функції контрольно-оцінювальної діяльності в початковій освіті.

Визначте мету та завдання сертифікації педагогічних працівників.

Розкрийте особливості сучасного національно-патріотичного виховання.

Зіставте за змістовою сутністю поняття «виховання», «навчання», «розвиток», «формування», «соціалізація».

Сформулюйте принципи здорового способу життя.

У чому полягає сутність особистісно-орієнтованого навчання?

Виділіть специфіку взаємодії навчальної та ігрової діяльності.

Завдання III рівня

Виявіть типові стресові ситуації у педагогічному колективі (студентській групі), проаналізуйте їх. Сформулюйте пропозиції щодо усунення стресових чинників.

На конкретних прикладах продемонструйте необхідність урахування в освітньому процесі ЗЗСО індивідуальних особливостей учня.

Яке значення має процес самовиховання та саморозвитку вчителя початкової школи?

Запропонуйте шляхи інтенсифікації процесу соціально-психологічної адаптації першокласників до навчання у школі.

Опишіть та наведіть приклади підсумкового оцінювання навчальних досягнень учнів.

Спроектуйте використання методів виховання на реалізацію національно-патріотичного виховання учнів початкових класів.

Опишіть виховний захід національно-патріотичного спрямування.

Охарактеризуйте чинники збереження здоров'я та запропонуйте відповідні форми виховної роботи.

Складіть перелік заохочень (матеріальних і нематеріальних), які здатні мотивувати вчителя до саморозвитку, життєтворчості.

Запропонуйте 10 вправ на розвиток дрібної моторики молодших школярів.

ПИТАННЯ ДО СЕМЕСТРОВОГО ЕКЗАМЕНУ З ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Теоретичні питання

Права та обов'язки вчителів початкових класів відповідно до законодавства.

Феномен академічної свободи вчителя в процесі становлення НУШ.

Реалізація творчого потенціалу вчителя початкових класів.

Академічна свобода й автономія вчителя.

Педагогічна ініціатива та потенціал.

Життєві компетентності як основа розвитку особистості молодшого школяра.

Подолання освітніх втрат у навчанні молодших школярів.

Стан освітніх втрат у світі та в Україні.

Причини та типи навчальних втрат у початковій школі.

Стратегії подолання освітніх втрат та умовами підвищення їх ефективності.

Алгоритми діагностування навчальних втрат і ресурсів для діагностування.

Практичні кроки для подолання навчальних втрат зі шкільних предметів початкової ланки.

Педагогіка партнерства в освітньому процесі початкової школи: від взаємодії до конструктивної співпраці.

Основні моделі та напрями взаємодії закладу освіти та сім'ї.

Ефективні форми налагодження партнерських взаємин учителя з батьками.

Просвіта батьків. Методи позитивного виховання і налагодження ефективного співробітництва з дітьми.

Партнерська взаємодія сім'ї та закладу освіти в умовах НУШ.

Партнерство в педагогічному колективі.

Особливості професійної мобільності вчителя початкових класів.

Професійна мобільність педагога у механізмах успішної професійної самореалізації.

Загальні та фахові компетентності, що забезпечують формування професійної мобільності.

Педагогічні принципи й умови дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього процесу.

Професійна мобільність педагога.

Культура академічної доброчесності вчителя початкових класів.

Ідеї дитиноцентризму у сучасній школі.

Психолого-педагогічні особливості дитини молодшого шкільного віку.

Розвиток і механізми дозрівання структур головного мозку дитини.

Сутність емоційного інтелекту та його значення для життя та розвитку дитини.

Основні аспекти, мета процесу оцінювання у сучасній школі.

Психологічні аспекти вікової характеристики та індивідуальні особливості молодших школярів.

Майстерність формувального оцінювання.

Сутність національно-патріотичного виховання, його мета, завдання та принципи.

Зміст і форми національно-патріотичного виховання початкової ланки освіти.

Колектив як основа передачі досвіду національно-патріотичного виховання.

Дитячі та молодіжні громадські організації щодо національно-патріотичного виховання дітей.

Ціннісне виховання української ідентичності дитини молодшого шкільного віку.

Громадянсько-патріотичне виховання в освітньому процесі.

Гармонізація психофізичного здоров'я учасників освітнього процесу в умовах НУШ.

Шляхи запобігання перевантаженню учнів.

Здоров'я учнів початкової школи як важлива життєва цінність людини.

Зміст професійно-педагогічної діяльності вчителя у сфері збереження здоров'я школярів та формування у них навичок здорового способу життя.

Основні закономірності розумової працездатності. Утома і перевтома.

Арт-терапія у початковій школі.

Професійне вигорання у педагогів: причини та способи відновлення.

Саморозвиток і самовдосконалення вчителя початкових класів.

Сертифікація вчителя – ключ до успіху в педагогічній діяльності.

Професійно-особистісна культура сучасного вчителя-лідера.

Самоосвітня компетентність як складова базової підготовки вчителів.

Ресурсне забезпечення саморозвитку та самовдосконалення вчителя початкових класів.

Сертифікація вчителів як сучасний елемент траєкторії професійного зростання.

Практичне завдання

Розкрийте особливості психічних і пізнавальних процесів молодшого школяра.

Охарактеризуйте можливі стреси у педагогічній діяльності.

Охарактеризуйте особливості навчальної діяльності молодшого школяра за типом сприйняття.

Опишіть складники та функції контрольної-оцінювальної діяльності в початковій освіті.

Визначте мету та завдання сертифікації педагогічних працівників.

Розкрийте особливості сучасного національно-патріотичного виховання.

Зіставте за змістовою сутністю поняття «виховання», «навчання», «розвиток», «формування», «соціалізація».

Сформулюйте принципи здорового способу життя.

У чому полягає сутність особистісно-орієнтованого навчання?

Виділіть специфіку взаємодії навчальної та ігрової діяльності.

Виявіть типові стресові ситуації у педагогічному колективі (студентській групі), проаналізуйте їх. Сформулюйте пропозиції щодо усунення стресових чинників.

На конкретних прикладах продемонструйте необхідність урахування в освітньому процесі ЗЗСО індивідуальних особливостей учня.

Яке значення має процес самовиховання та саморозвитку вчителя початкової школи?

Запропонуйте шляхи інтенсифікації процесу соціально-психологічної адаптації першокласників до навчання у школі.

Опишіть та наведіть приклади підсумкового оцінювання навчальних досягнень учнів.

Спроектуйте використання методів виховання на реалізацію національно-патріотичного виховання учнів початкових класів.

Опишіть виховний захід національно-патріотичного спрямування.

Охарактеризуйте чинники збереження здоров'я та запропонуйте відповідні форми виховної роботи.

Складіть перелік заохочень (матеріальних і нематеріальних), які здатні мотивувати вчителя до саморозвитку, життєтворчості.

Запропонуйте 10 вправ на розвиток дрібної моторики молодших школярів.

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ ІЗ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

А

Автономія в системі освіти – право суб'єкта освітньої діяльності на самоврядування, яке полягає в його самостійності, незалежності та відповідальності в ухваленні рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, що провадиться в порядку й межах, визначених законом.

Адміністрація закладу загальної середньої освіти (адміністративно-управлінський персонал) – група працівників закладу освіти, основною професійною функцією яких є управлінська діяльність. До них відносяться: директор, його заступники, секретар, бухгалтер. Основний обов'язок адміністрації закладу освіти – задоволення потреби освітнього закладу та його зовнішнього середовища в здійсненні внутрішньо шкільного управління. Цілі, функції, чисельність адміністрації школи залежать від типу, виду, розмірів освітнього закладу, його структури, змісту освіти, форм організації освітнього процесу та контингенту учнів.

Академічна доброчесність – сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватись учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Академічна мобільність – можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі (закладі вищої освіти, науковій установі) на території України чи поза її межами.

Академічна свобода – самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах

свободи слова, думки й творчості, поширення знань та інформації, вільного оприлюднення і використання результатів наукових досліджень з урахуванням обмежень, установлених законом.

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства.

Академічне шахрайство – використання під час контрольних заходів непередбачених допоміжних матеріалів та/або технічних засобів, проходження процедур контролю результатів навчання підставними особами, подавання як результатів власної праці творів, виконаних іншими особами, у тому числі на замовлення.

Активність (як чинник психічного розвитку) – умова і результат психічного розвитку індивіда, що виявляється в його діяльності.

Активність особистісна – здатність особистості до виконання певного виду діяльності та цілеспрямованого перетворення нею навколишнього середовища і самої себе.

Арттерапія – це вид психологічної корекції та психотерапії, заснований на мистецтві та творчості. Арттерапія допоможе зняти психічну напругу і стрес, подолати тривожність і страхи, агресію та імпульсивність, а також гармонізувати внутрішній стан людини в різних вікових періодах.

Атестація (з фр. *attestation*, лат. *attestatio* – свідоцтво, підтвердження) 1) здійснюється фахівцями щодо визначення кваліфікації, рівня знань і вмінь працівника або учня; 2) відгук про здатності, знання, ділові та інші якості будь-кого (характеристика); 3) державно-громадський контроль за освітньою діяльністю. А. встановлює відповідність змісту, рівня і якості підготовки випускників школи вимогам державних освітніх стандартів.

Атестація педагогічних працівників – система заходів, спрямованих на всебічне та комплексне оцінювання педагогічної діяльності педагогічних працівників.

Б

Бесіда дидактична – діалогічний метод навчання, згідно з яким учитель за допомогою вдало поставлених питань спонукає учнів або відтворювати раніше набуті знання, або робити самостійні висновки-узагальнення на основі засвоєного фактичного матеріалу. Б.д. сприяє розвитку активності, самостійності учнів, формуванню переконань.

Бесіда евристична – метод навчання, за допомогою якого вчитель уміло поставленими запитаннями скеровує учнів на формування нових понять, висновків, правил, використовуючи свої знання, спостереження.

Брифінг (англ. *briefing*) **методичний** – короткий публічний виступ, під час якого учасники певних подій або заходів надають інформацію про поточний перебіг справ, позиції сторін, повідомляють раніше невідомі деталі та відповідають на запитання.

В

Взаємодія – взаємозалежний обмін діями, організація людьми взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності.

Виховання – складний і багатогранний процес формування особистості, створення оптимальних умов для її фізичного, психічного та соціального розвитку. Виховання реалізується за допомогою творчого оволодіння всієї доступної культури в конкретному соціально-історичному контексті, відображаючи тріаду: «знання» – «переконання» – «практична діяльність». Виховання в розвинених країнах спрямовується на культивування в особистості людських якостей, засвоєння нею науково пізнавальної, художньої і моральної культури, орієнтування особистості на цінності добра, істини і краси. Історичні типи виховання: центристське виховання (мірило становлення людини знаходиться в неї самої) і між суб'єктне виховання (спілкування між людьми не передбачає виокремлення кого-небудь як центру комунікативної взаємодії).

Виховання громадянське – формування громадянськості як інтегративної якості особистості, що дає можливість людині відчувати себе морально, соціально, політично та юридично дієздатною і захищеною.

Виховання національно-патріотичне – історично зумовлена та створена самим народом сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, спрямованих на організацію життєдіяльності молодих поколінь, у процесі якої засвоюється духовна й матеріальна культура нації, формується національна свідомість і досягається духовна єдність поколінь. В.н.-п. – це виховання молодих поколінь у дусі українського виховного ідеалу на багатовікових традиціях; комплексна системна й цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування в молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського й конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, батьківщини, держави, нації (Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді).

Виховання особистісно орієнтоване – утвердження людини як найвищої цінності, навколо якої ґрунтуються всі інші суспільні пріоритети. Згідно з ним добро стає сутнісним визначенням людини: істина – лише засобом для розвитку її духовності. В.о.о. спрямоване на реалізацію сутнісної природи суб'єкта, якій відповідають цінності служіння, коли основним життєвим ставленням виявляється любов до інших людей. Це дозволяє людині виходити за межі своїх актуальних, наявних можливостей.

Виховання патріотичне – планомірна виховна діяльність, спрямована на формування у вихованців почуття патріотизму, тобто доброго ставлення до батьківщини та до представників спільної культури або країни. В.п. включатиме розвиток любові до батьківщини, національної самосвідомості й гідності; дбайливе ставлення до рідної мови, культури, традицій; відповідальність за природу рідної країни; потребу зробити свій внесок у долю батьківщини; інтерес до міжнаціонального спілкування; прагнення праці на благо рідної країни, її народу.

Виховання родинне – феноменальне явище сімейного й суспільного життя, яке постало в процесі трудової діяльності людей у зв'язку з необхідністю для молодого покоління опанувати виробничо-трудоим досвідом старших поколінь. Основними принципами В.р. є: принцип народності, за яким дитина має виховуватися певними засобами формування світогляду українського народу, нації загалом; принцип наступності й спадкоємності поколінь, який забезпечує взаємозв'язки старших і молодших поколінь, що є необхідним для життя людини та суспільного прогресу; принцип участі в праці; принцип природовідповідності й культуровідповідності, що забезпечує в родинному вихованні опертя на особливості природи дитини, передбачає її поступовий вхід у сферу культурного життя, формування якостей високоморальної людини у громадському житті; принцип самодіяльності, який забезпечує спрямування виховного впливу на дітей для розвитку волі, самостійного мислення, творчої думки, вільної діяльності, винахідливості й підприємливості, вироблення рис ділової людини; принцип реалізації педагогічної компетентності батьків спрямовує їх на ознайомлення з народною педагогікою, основами виховання, застосування знань у виховній роботі, формування єдиних вимог у сім'ї та закладі освіти.

Відеоконференція – тематична дискусійна група. Усі повідомлення, які відправляються в групу, із часом стають доступними всім учасникам конференції.

Відеолекторій – форма організації освітньої діяльності, під час якої відбувається обговорення фільмів, відеороликів і соціальної реклами.

Відносини моральні – ціннісні смислові аспекти всіх суспільних відносин, орієнтовані на найвищі загальнолюдські цінності.

Відповідальність 1) категорія етики, права, що відображає соціальне й морально-правове ставлення особистості до суспільства (людства загалом); характеризується виконанням морального обов'язку й правових норм; 2) зовнішній та внутрішній (особистісний) контроль за діяльністю суб'єкта. Зовнішня (соціальна) відповідальність здійснюється завдяки підзвітності особи, заохоченню та санкціям за результати її діяльності. Особистісний самоконтроль полягає в почутті обов'язку, сумління.

Внутрішні ресурси – суб'єктивні можливості та чинники (як ті, що є наявності, так і ті, що є потенціалом для розвитку й удосконалення), які, завдяки різним зусиллям, можуть стати необхідними й актуалізованими.

Воркшоп – колективний освітній захід, учасники якого отримують нові знання та навички під час динамічної групової роботи.

Вплив – процес і результат зміни людиною поведінки, установок, уявлень іншої людини.

Вправа – метод навчання, який має на меті цілеспрямоване, багаторазове повторення учнями певних дій чи операцій з метою формування вмінь і навичок. У дидактиці за характером навчальної роботи виділяють різні види вправ – письмові, графічні тощо.

Втрати – це різниця між тим, чого могла б досягти конкретний учень, і тим, що вона досягла. Поняття «освітні втрати» є ширшим і охоплює поняття «навчальні втрати». Наприклад, через війну багато українських дітей не мали можливості відвідувати школу чи долучатися до уроків онлайн. Через це у деяких з них можуть спостерігатися освітні втрати: уповільнення соціального чи психологічного розвитку, втрати у вихованні чи в академічних знаннях і навичках. Втрати у академічних знаннях і навичках – це навчальні втрати.

Втрати навчальні – будь-яка втрата знань, умінь, навичок і/або уповільнення чи переривання академічного прогресу. Навчальні втрати є результатом великих прогалин або пауз у навчанні конкретного учня чи учениці.

Втрати освітні – уповільнення чи переривання освітнього прогресу через великі паузи в навчанні.

Г

Гідність – особливе моральне ставлення людини до себе, що виявляється в усвідомленні своєї самоцінності й моральної рівності з іншими людьми; ставлення до людини інших людей, у якому визнається її безумовна цінність.

Глобалізація освіти – один з аспектів «диференційованої глобалізації», що відображає процеси універсалізації системи освіти у світі. У Г.о. можна виділити три основних вектори. Перший пов'язується з інтеграційними процесами, формуванням єдиного освітнього простору. Друга риса Г. о. – її всеосяжність, тобто прояв практично в усіх аспектах функціонування систем освіти (структура, рівні, підходи до оцінки якості та ін.). Третя сутнісна характеристика Г. о. – поява нових соціальних відносин, нових принципів взаємодії освіти як соціального інституту й нової системи взаємозалежності у світовому соціальному просторі. У соціологічній інтерпретації Г. о. стимулює формування нового типу суспільства, заснованого на знаннях і новій системі соціальних відносин, які продукують і підтримують їх. Наявність потужного освітнього та наукового середовища, яке демонструє світовий досвід, дозволяє сформувати базові компоненти інтелектуального потенціалу суспільства, зокрема кадровий і технологічний. Саме тому розвиток даних соціальних інститутів є пріоритетним у багатьох країнах світу.

Грант (з англ. *grant* – дар; субсидія) 1) право, що отримується на конкурсній основі фізичною або юридичною особою на виділення пільгової фінансової квоти для виконання конкретної програми в певній сфері діяльності; 2) одноразова грошова допомога, що видається вченому або науковій установі для проведення досліджень з певної проблеми.

Гуманізація – принцип, на основі якого людина визнається найвищою соціальною цінністю. Гуманізація передбачає повагу до особистості, до її гідності, потреб та інтересів; врахування її особистих цілей і прагнень, створення суспільством і державою максимальних умов для повного розкриття її творчих здібностей, постійного самовдосконалення і самоствердження.

Гуманізація виховання – створення оптимальних умов для інтелектуального й соціального розвитку кожного вихованця; виявлення глибокої поваги до людини; визнання природного права особистості на свободу, соціальний захист, розвиток здібностей і вияв індивідуальності, самореалізацію фізичних, психічних і соціальних потенцій, на створення соціально-психічного фільтра проти руйнівних впливів негативних чин-

ників навколишнього природного і соціального середовища; виховання в молоді почуттів гуманізму, милосердя, доброчинності.

Гуманізація навчання – парадигма, в основі якої – людино центристський підхід, визнання людини найвищою соціальною цінністю, повага до особистості, її гідності, потреб та інтересів; принципові зміни в змісті навчання, відмова від технократизму, визнання пріоритету гуманітарної культури в широкому розумінні слова; формування системи ідей, які обґрунтовують погляди на людину як на істоту вільну, творчу, яка володіє правами, прагне до добра й істини, чуйна до краси, завжди готова прийти на допомогу.

Гуманізація освіти – спрямованість усього освітнього процесу на людину, її блага, розвиток її задатків; формування в неї відповідальності, задоволення потреб у знаннях; заміна предметно-центричної системи навчання антропоцентричною; зміна стратегічних цілей освіти на повне підпорядкування їх інтересам людини. Г. о. – формування гуманістичного світогляду в процесі навчання, тобто проголошення блага людини як вищої мети освітньої діяльності. Для цього зміст освіти, форми й методи навчання мають забезпечувати вільний і всебічний розвиток особистості, діяльну участь індивіда в житті суспільства.

Гуманізм (з лат. *humanus* – людський, людяний) – прогресивний напрям духовної культури, що звеличує людину як найбільшу цінність у світі, утверджує право людини на земне щастя, захист її прав на свободу, усебічний розвиток і прояв своїх здібностей.

Гуманітаризація освіти – повернення освіти до цілісної картини життя і насамперед – до світу культури, людини, до олюднення знання і формування гуманітарного системного мислення; система заходів, спрямованих на формування особистісної зрілості учнів шляхом розвитку загальнокультурних компонентів у змісті освіти, що вимагає перегляду освітніх програм у бік збільшення обсягу гуманітарних і природничо-наукових дисциплін з метою надання учням можливості осмислення культурної спадщини, орієнтації в науках, що вивчають людину та суспільство. Г. о. має на меті включення в освітній процес набору класичних гуманітарних наук, які несуть у собі, зберігають прогресивні людські цін-

ності; створює можливість шляхом поновлення гуманітарних наук та оновлення системи їх викладання заповнити духовний вакуум, що утворився в умовах кризи цінностей. Відповідно до Г. о. у вищій школі вивчаються такі дисципліни, як історія, соціологія, філософія, психологія, культурологія, політологія, екологія, валеологія тощо. Г. о. – головний напрям оновлення освіти на етапі переходу людства від індустріальної до технотронної цивілізації, головний зміст якої – підготовка людини до гуманних, моральних стосунків з природою, усвідомлення нею свого місця і ролі в подальшому розвитку цивілізації.

Д

Демократизація виховання – принципи організації виховної системи, які передбачають децентралізацію, автономізацію освітніх закладів, забезпечення співпраці вихователів і вихованців, урахування думки колективу й кожної особистості, визначення людини як вищої природної і соціальної цінності, формування вільної творчої особистості.

Державний стандарт освіти – сукупність єдиних норм і вимог до рівня освітньої підготовки в певних закладах освіти.

Державні стандарти загальної середньої освіти – це вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувача загальної середньої освіти відповідного рівня. Державні стандарти розробляються на теоретичному й світоглядному фундаменті класичної та сучасної педагогіки України і світу, на основі аналізу впровадження провідних українських та світових інноваційних практик в освіті задля реалізації головної цілі загальної середньої освіти. У межах реформування загальної середньої освіти діятимуть Державний стандарт початкової загальної освіти, Державний стандарт базової середньої освіти, Державний стандарт профільної середньої освіти. Державні стандарти затверджується постановою Кабінету Міністрів України й переглядаються не менше одного разу на 10 років. Зміна змісту й обсягу Державних стандартів загальної середньої освіти іншими органами виконавчої влади не допускається.

Дискримінація – дія або поведінка, ґрунтована на упередженні, негативних переконаннях стосовно певної групи людей.

Дискурс (з лат. *Discursus* – міркування, з фр. *Discours* – промова, виступ) – сукупність висловлювань, що стосуються певної проблематики, розглядаються у взаємних зв'язках із цією проблематикою, а також у взаємних зв'язках між собою.

Дискусія *групова* (з лат. *Discussio* – розгляд, дослідження) – метод групового обговорення проблеми, який дає змогу виявити спектр думок і суджень членів групи, запропонувати можливі шляхи розв'язання завдання, знайти вирішення проблеми.

Дискусія, дискусійна платформа – форми колективного обговорення певної теми чи проблемного питання, мета яких – виявити істину або знайти правильне його розв'язання. Учасники мають висловлювати власні міркування щодо проблеми та зіставляти їх з поглядами опонентів. Під час такого обговорення учасники обстоюють різні позиції, озвучують протилежні думки, емоційно інтелектуальний стимул підштовхує їх до активного мислення.

Дистанційна форма здобуття освіти – індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Дитиноцентризм – визнання самостійної цінності дитини й батьківської любові як однієї з головних моральних цінностей суспільства.

Діяльність *інноваційна* – діяльність, що спрямована на використання та впровадження результатів наукових досліджень і розробок та зумовлює одержання нових ефективних результатів.

Діяльність *освітня* – діяльність суб'єкта освітньої діяльності, спрямована на організацію, забезпечення та реалізацію освітнього процесу у формальній та/або неформальній освіті.

Діяльність *педагогічна* – інтелектуальна, творча діяльність педагогічного (науково-педагогічного) працівника або самозайнятої особи у формальній та/або неформальній освіті, спрямована на навчання, вихо-

вання та розвиток особистості, її загальнокультурних, громадянських та/або професійних компетентностей.

Доповідь наукова (повідомлення) – форма оприлюднення отриманих наукових результатів, яка повідомляється учасникам наукового зібрання з метою залучення до дискусії і обговорення повідомленої інформації. Структурними елементами доповіді є: вступ, у якому мають бути висвітлені підстави, причини, проблемна ситуація, що зумовили необхідність доповіді, актуальність запропонованої проблеми; основна частина, у якій аналізується стан проблеми, стисло розкривається провідна ідея автора (авторів), подаються її теоретичне й практичне обґрунтування та авторська інтерпретація проблеми; підсумкова частина має містити висновки, рекомендації, пропозиції відносно подальшого вирішення проблеми.

Доступність якісної освіти – можливість, за якої держава забезпечує кожній людині (громадянину, резиденту) задовольнити свої потреби в здобутті освіти, за результатами якої вона буде конкурентноспроможною на ринку праці не тільки в межах своєї, але й в інших країнах світу. Доступна якісна освіта – одна з ключових проблем сучасної освіти України, насамперед вищої. Розширення мережі закладів вищої освіти, перетворення вищої освіти з вибірково-селективної в масову при одночасному підвищенні стандартів якості навчання і його вартості, загострили проблему доступності до якісної професійної освіти. Д.я.о. є комплексним поняттям і містить такі напрями, як: 1) Д.я.о. для соціально незахищених категорій населення; 2) Д.я.о. для дітей і молоді з особливими потребами; 3) Д.я.о. для людей, які проживають у віддалених від освітніх центрів регіонах; 4) Д.я.о. для обдарованої і талановитої молоді та ін. Д.я.о. визначається як один з пріоритетів державної політики у сфері освіти.

Дрібна моторика – це здатність керувати дрібними рухами м'язів рук, пальців і зап'ястя. Ці рухи є точними та координованими, і дають змогу виконувати різні завдання в повсякденному житті. Тренувати дрібну моторику для дітей вкрай важливо. Вона сприяє розвитку в дитини когнітивних навичок, самостійності та впевненості в собі, концентрації та уваги, що допомагає їй краще засвоювати інформацію та підвищувати успішність у школі.

Е

Експеримент (з лат. *experimentum* – проба, досвід) – метод пізнання, за допомогою якого в контрольованих і керованих умовах досліджуються явища дійсності. Нерідко головним завданням експерименту є перевірка гіпотез, що мають принципове значення. У зв'язку із цим експеримент як одна з форм практики виконує функцію критерію істинності наукового пізнання загалом. Уперше Е. отримав філософське осмислення в працях Ф. Бекона, який розробив і першу класифікацію його видів. У сучасній науці використовується якісний, обчислювальний, вимірювальний, соціальний, психологічний, педагогічний та інші види експерименту.

Емоції (франц. *émotion*, від лат. *emoveo* – хвилюю, збуджую) – психічні процеси та стани, котрі відображають у формі безпосереднього переживання (задоволеність, радість, сум, гнів, страх тощо) значущість для життєдіяльності індивіда явищ та ситуацій, що впливають на нього. Е. супроводжують практично всі прояви активності суб'єкта та є одним із гол. механізмів внутр. регуляції його псих. діяльності й поведінки, спрямованих на задоволення потреб.

Емоційний інтелект – це здатність розуміти, усвідомлювати і управляти власними емоціями, своєю мотивацією, думками і поведінкою, регулювати свій емоційний стан, а також це вміння управляти емоційними станами інших людей, помічати їхні актуальні потреби, співпереживати і розвивати їхні сильні сторони. Розвиваючи свій емоційний інтелект, ми стаємо уважніші до себе, своїх відчуттів, бажань і потреб, водночас, це дозволяє нам краще розуміти інших людей, відчувати їхні потреби, мотиви, поведінку.

Емоційно-вольова сфера – система психічно стійких властивостей людини, які характеризують зміст, якість і динаміку емоцій, почуттів і волю людини.

Есе – прозовий твір невеликого обсягу й вільної композиції, виражає індивідуальні враження та міркування з конкретного приводу чи питання і явно не претендує на визначальну або вичерпну трактування предмета.

Етика педагогічна – галузь педагогічної науки, що досліджує основи, сутність, специфіку педагогічної моралі, обґрунтовує принципи і їх реалізацію в педагогічній діяльності, вивчає зміст моральної діяльності педагога загалом та моральні взаємини в педагогічному середовищі.

Етикет (з фр. *étiquette*–етикетка, напис) – норми й правила, які відображають уявлення про гідну поведінку людей у суспільстві. Залежно від ситуації виокремлюють такі види Е.: мовний, дипломатичний, столовий, весільний, театральний, офіційний, професійний тощо.

Етичний кодекс учителя – система норм і правил поведінки та діяльності педагога, що базуються на гуманістичних засадах, загальнолюдських цінностях і принципах біоетики.

Є

Європейська інтеграція – процес політичної, юридичної, економічної (а в деяких випадках – соціальної та культурної) інтеграції європейських держав, зокрема й частково розташованих у Європі. На сьогодні Є.і. досягається в основному за рахунок розширення Європейського Союзу та Ради Європи. Є.і. – складний та суперечливий соціально-економічний процес налагодження тісного співробітництва європейських держав. Є одним з проявів провідної тенденції сучасного історичного розвитку – посилення всебічної взаємозалежності держав, передусім в економічній сфері, та подальшого зближення цивілізаційно споріднених країн.

Ж

Життєві обставини складні – обставини, які об'єктивно порушують нормальну життєдіяльність особи, наслідки яких вона не може подолати самостійно (інвалідність, часткова втрата рухової активності у зв'язку зі старістю або станом здоров'я, самотність, сирітство, безпритульність, відсутність житла або роботи; насильство, зневажливе ставлення та негативні стосунки в сім'ї, малозабезпеченість, психологічний чи психічний розлад тощо). Цей перелік є незавершеним, його можна доповнювати залежно від обставин (Закон України «Про соціальні послуги», ст. 1).

Життєва компетентність – система, у якій науковці виокремлюють п'ять підсистем: 1) науково-теоретичні знання (про світ, закони життя,

про себе); 2) практичні знання (життєва мудрість, знання норм поведінки), уміння і навички: практичне застосування знань, норм поведінки; 3) життєтворчі здібності: аналітичні, прогностичні, поведінкові; 4) життєвий досвід: індивідуальний (усвідомлений, неусвідомлений), досвід інших людей (творче використання, наслідування); 5) життєві досягнення: особисте щастя, соціальний статус, самореалізація.

Життєдіяльність – внутрішня і зовнішня активність особистості в конкретних умовах.

Життєрадісність – радість до життя, бадьоре й світле сприйняття дійсності.

Життєстійкість (з англ. *resilience* – гнучкість, пружність, еластичність, стійкість) – здатність швидко відновлювати здоровий фізичний і душевний стан, оптимізм, самоефективність, суб'єктивна задоволеність власним життям, здатність до неперервного особистісного саморозвитку; здатність до виживання і самостійного існування; здатність особистості витримувати стресову ситуацію, зберігаючи внутрішню збалансованість, не знижуючи успішності діяльності.

3

Заклад загальної середньої освіти – заклад освіти, основним видом діяльності якого є освітня діяльність у сфері загальної середньої освіти.

Заклад освіти – юридична особа публічного чи приватного права, основним видом діяльності якої є освітня діяльність.

Зворотний зв'язок (з англ. *feedback*) – вплив результату функціонування будь-якої системи на характер її подальшого функціонування.

Здобувачі освіти – вихованці, учні, студенти, курсанти, слухачі, стажисти, аспіранти (ад'юнкти), докторанти, інші особи, які здобувають освіту за будь-яким видом та формою здобуття освіти.

Здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороби і фізичних дефектів.

Здоровий спосіб життя (ЗСЖ) – спосіб життя окремої людини з метою профілактики хвороб і зміцнення здоров'я.

Зовнішні ресурси – це умови та засоби, що сприяють особистісному розвитку людини та її діяльності, зокрема, заходи стосовно надання людині можливості проявити свої досягнення, стимулювання її соціальної та професійної активності, морального заохочення за успіхи й досягнення; умови забезпечення людини інформацією, доступ до інформаційного простору, а також процеси обміну інформацією, досвідом, ціннісними орієнтаціями.

I

Ізотерапія – це використання малюнка в терапевтичному процесі з дітьми та дорослими. Ізотерапія є одним із найбезпечніших, легких та цікавих напрямків арттерапії.

Імпровізація педагогічна (з лат. *Improvisus* – несподіваний, раптовий) – діяльність педагога, що здійснюється в процесі педагогічного спілкування без довгого попереднього осмислення, обдумування. Метою І. є швидке й гнучке реагування на конкретну непередбачувану педагогічну ситуацію, її швидке й ефективне розв'язання.

Інновації в освіті – якісна зміна структури й змісту освітніх програм, форм і методів організації освітнього процесу, системне, комплексне застосування інноваційних технологій. Інноваційні процеси в освіті здійснюються за допомогою інновацій-модернізацій (спрямованих на досягнення гарантованих результатів у межах традиційної репродуктивної орієнтації освітнього процесу) та інновацій-трансформацій (спрямованих на забезпечення дослідницького характеру освітнього процесу; формування в учнів досвіду самостійного пошуку нових знань, їх застосування в нових умовах; розвиток досвіду творчої діяльності в поєднанні з виробленням ціннісних орієнтацій).

Інсайт (з англ. *Insight* – проникливість, проникнення в суть, розуміння, осяяння, раптова здогадка, прозріння) – раптовий здогад, розуміння (яке не впливає з попереднього досвіду) суттєвих відношень і структури ситуації загалом, завдяки чому людина здатна досягти осмисленого розв'язання проблеми.

Інтеграція – поєднання, взаємопроникнення; процес об'єднання будь-яких елементів (частин) в одне ціле; процес взаємозближення та утворення взаємозв'язків.

Інтернет-курси – навчальні курси, орієнтовані на використання інтернету як для передачі навчально-методичних матеріалів, так і для контактів між студентами й викладачем.

Інтернет-навчання – навчання в реальному часі, коли студенти пов'язані з джерелом інформації або один з одним через комп'ютерну мережу або інтернет.

Інтернет-технології – інформаційні, телекомунікаційні та інші технології, а також сервісні послуги, на основі яких відбувається діяльність у мережі або за допомогою інтернету.

Інтерес – емоційно забарвлена інтелектуальна вибірковість, виникає тоді, коли об'єкт викликає емоційних відгук. Інтереси розрізняють за широтою, глибиною та стійкістю.

К

Казкотерапія – це метод психологічної корекції особистості дитини за допомогою читання чи прослуховування спеціально підібраних текстів. Сутність казкотерапії полягає у створенні особливого ментального простору, в якому фантазії дитини стають подібними до дійсності та сприяють подоланню її страхів і комплексів.

Кваліфікація освітня – визнана закладом освіти чи іншим уповноваженим суб'єктом освітньої діяльності та засвідчена відповідним документом про освіту сукупність установлених стандартом освіти й здобутих особою результатів навчання (компетентностей).

Кваліфікація професійна – визнана кваліфікаційним центром, суб'єктом освітньої діяльності, іншим уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих компетентностей (результатів навчання), що дозволяють виконувати певний вид роботи або здійснювати професійну діяльність.

Квест – ігрова групова форма змагань для команд чи окремих гравців, які мають виконувати заздалегідь підготовлені завдання. Учасники мають «розшифрувати» певне місце на вказаній території (на вулицях міста, шкільному подвір'ї чи в музейній залі), виконати в цьому місці певні дії або отримати підказку (інструкцію, код), щоб виконати наступне завдання.

Кейс-метод – метод активного проблемно-ситуативного аналізу, заснований на навчанні шляхом вирішення конкретних завдань – ситуацій.

Класи (програми) надолуження – додаткові уроки чи заняття для дітей, які мають прогалини у знаннях. Такі класи мають на меті допомогти дітям наздогнати однолітків у навчанні. Заняття проводять учителі або тьютори.

Коворкінг (з англ. *co-working* – спільно працювати) 1) гнучка організація робочого простору для формування спільноти учнів, їхньої внутрішньої культури; можливість спілкуватись, обмінюватись ідеями, співпрацювати та допомагати одне одному; 2) у вузькому значенні – колективний офіс.

Колектив – сукупність людей, об'єднаних спільною діяльністю, спільними інтересами, метою, проектом. Група людей, пов'язаних спільною працею в одній організації, установі, на підприємстві тощо.

Компетентність 1) знання, досвід у тій або іншій галузі; 2) інтегральний прояв професіоналізму, у якому об'єднуються елементи професійної та загальної культури, досвіду, стаж педагогічної діяльності й педагогічної творчості; 3) інтегрована характеристика якості особистості, результативний блок, сформований через досвід, знання, уміння, ставлення, поведінкові реакції. К. будується на комбінації взаємовідповідних пізнавальних відношень і практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань та вмінь, усього того, що можна мобілізувати для активної дії.

Компетентність ключова – спеціально структурований комплекс характеристик (якостей) особистості, що дає можливість їй ефективно діяти в різних сферах життєдіяльності й належить до загальногалузевого змісту освітніх стандартів.

Компетентність педагога професійна – особистісні можливості вчителя, які дозволяють йому самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її в практичній діяльності. Педагогічна компетентність учителя – єдність його теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності.

Компетенція (з лат. *competentia*, від *compete* – відповідаю) – 1) відчужена від суб'єкта, наперед задана соціальна норма(вимога) до професійної компетентності працівника, необхідна для його якісної продуктивної діяльності. Компетенції встановлюють набір системних характеристик для проектування ідеальних моделей та вимірників професійної компетентності працівників; визначають, що саме повинні вміти робити працівники відповідно до конкретних посад, і встановлюють стандарти, яким мають відповідати набуті працівниками професійні компетентності; 2) сукупність завдань, повноважень, функцій, прав та обов'язків державного органу або посадової особи, що визначаються нормативно-правовими державними актами чи локальними актами організації.

Компетенція освітня – сукупність взаємопов'язаних смислових орієнтацій, знань, умінь, навичок і досвіду діяльності учня, необхідних для здійснення особистісно її соціально значущої продуктивної діяльності стосовно об'єктів реальної дійсності. Застосовується трирівнева ієрархія К.о.: ключові, загально предметні й предметні. Перелік ключових К.о. включає: ціннісно-смислові, загальнокультурні, навчально-пізнавальні, інформаційні, комунікативні, соціально-трудова та компетенції особистісного самовдосконалення.

Комунікація (з лат. *communico* – спілкуюсь із кимось) – спектр зв'язків та взаємодій, що передбачають безпосередні чи опосередковані контакти, реалізацію соціальних відносин, регуляцію соціального процесу, ціннісне ставлення до нього, обмін інформацією, співпереживання, взаєморозуміння, сприймання, відтворення, вплив групи на людину чи однієї людини на іншу.

Консиліум педагогічний (з лат. *consilium* – нарада, обговорення) – нарада вчителів і психологів для з'ясування причин відхилень у поведінці вихованця та визначення шляхів для його перевиховання.

Контракт – правовий документ, що засвідчує певну домовленість між організацією та працівником про умови спільної виробничої і творчої діяльності.

Контроль – одна з основних функцій системи управління. К. здійснюється на основі спостереження за поведінкою керованої системи з ме-

тою забезпечення оптимального її функціонування (вимірювання досягнутих результатів і співвіднесення їх з очікуваними результатами). На основі даних К. здійснюється адаптація системи, тобто ухвалення оптимальних управлінських рішень.

Конференція з обміну досвідом – інтерактивний вид заняття, основним змістом якого є обговорення попередньо підготовлених доповідей слухачів з актуальних проблем їхньої професійної діяльності, власного передового досвіду.

Конфлікт (з лат. *conflictus*–зіткнення) – зіткнення значущих, конкурентних, несумісних чи протилежних поглядів, потреб, інтересів і дій індивідів та груп.

Конформізм (з лат. *Conformis* – подібний, відповідний) – пасивна, пристосовницька позиція особистості, прийняття групових стандартів поведінки, безапеляційне визнання наявних порядків, норм і правил, безумовне схилення перед авторитетами; відсутність власних позицій, безпринципне й некритичне слідування будь-якому взірцю, що вирізняється найбільшою силою тиску, бездумне схилення перед авторитетами.

Концепція (з нім. *konzeption*; фр. *conception*; з лат. *conceptio* – система, сукупність, сума) 1) система поглядів; те чи інше розуміння явищ дійсності (пор.: доктрина, теорія); 2) провідна думка якого-небудь твору, наукової праці.

Концепція національно-патріотичного виховання – державний документ, у якому визначена мета, завдання і напрями національно-патріотичного виховання дітей і молоді в Україні на певний період.

Коуч – фахівець, який спеціалізується на розвитку вміння досягати поставленої мети.

Культура вчителя методологічна – особлива форма діяльності педагогічної свідомості. Пережита, осмислена, обрана, побудована самим педагогом методологія особистісного професійного саморозвитку.

Л

Лідер (з англ. *leader* – той, хто веде, перший) – член групи з найвищим соціальним статусом, згідно з яким інші члени групи визнають за

ним право ухвалювати рішення в значущих ситуаціях. Л. може бути: формальним – офіційно призначеним, юридично узаконеним; неформальним – реально прийнятим колективом/соціумом.

Лідерство 1) здатність чинити вплив як на окрему особистість, так і на групу, спрямовуючи зусилля на досягнення цілей організації; 2) природний соціально-психологічний процес у групі, побудований на впливі особистого авторитету людини на поведінку членів групи.

М

Майстерність педагогічна 1) вищий рівень педагогічної діяльності, який виявляється в тому, що у відведений час педагог досягає оптимальних результатів; 2) синтез наукових знань, умінь і навичок методичного мистецтва й особистих якостей учителя; 3) комплекс властивостей особистості педагога, що забезпечує високий рівень самоорганізації педагогічної діяльності.

Менеджмент педагогічний – комплекс принципів, методів, організаційних норм і технологічних прийомів управління освітнім процесом, спрямований на підвищення його ефективності.

Менеджер в освіті – людина, яка професійно здійснює функції керівника на основі сучасних наукових методів управління.

Методи самоосвіти – способи систематичної самостійної роботи, які спрямовані на поглиблення, розширення і більш міцне засвоєння знань. До найвідоміших методів самоосвіти відносять: самостійне вивчення літератури, самостійне виконання практичних завдань, самостійну роботу з аудіовізуальними засобами, самотренування, самостійне виконання вправ тощо.

Методи контролю – способи, за допомогою яких визначається результативність навчально-пізнавальної діяльності учнів і педагогічної діяльності вчителя.

Мислення – це одна з найголовніших функцій мозку, яка дає людині змогу за допомогою слів та образів (символів) уявити та виразити своє відношення до реально існуючих і уявних предметів, явищ навколишнього середовища, оцінити стан свого організму.

Міжпівкульна асиметрія психічних процесів – функціональна спеціалізованість півкуль головного мозку: при здійсненні одних психічних функцій домінує ліва півкуля, при інших – права.

Моделювання 1) метод дослідження об'єктів на їхніх моделях – аналогах певного фрагмента природної або соціальної реальності; 2) побудова й вивчення моделей реальних предметів і явищ (органічних і неорганічних систем, інженерних пристроїв, різноманітних процесів – фізичних, хімічних, біологічних, соціальних). За характером моделей виділяють предметне й знакове (інформаційне) М. Предметним називається М., у ході якого дослідження ведеться на моделі, що відтворює певні геометричні, фізичні, динамічні або функціональні характеристики об'єкта оригіналу. При знаковому М. моделями служать схеми, креслення, формули, пропозиції в певному алфавіті (природної або штучної мови). Найважливішим видом є математичне (логіко-математичне) М.

М. в навчанні має два аспекти: М. як зміст, який учні повинні засвоїти; і М. як навчальна дія, засіб, без якого неможливе повноцінне навчання. За допомогою М. вдається звести вивчення складного до простого, невидимого й невідчутного до видимого та відчутного, незнайомого до знайомого, тобто зробити будь-який складний об'єкт доступним для ретельного й усебічного вивчення.

Модератор 1) особа, яка веде конференцію, семінар, диспут і слідкує за додержанням правил; 2) людина, яка відповідає за дотримання встановлених норм поведінки на інтернет-ресурсах, частіше форумах; 3) людина, яка проводить соціологічні дослідження; 4) організатор роботи фокус-груп.

Модернізація освіти – стратегія реформування освіти, спрямована на забезпечення сучасної якості освіти на основі збереження її фундаментальності та відповідності актуальним і перспективним потребам особистості, суспільства й держави. Мета М. о. полягає у створенні механізму стійкого розвитку системи освіти. Для досягнення зазначеної мети вирішуватимуться в першочерговому порядку пріоритетні, взаємопов'язані завдання: забезпечення державних гарантій доступності та рівних можливостей отримання повноцінної освіти; досягнення нової, сучасної яко-

сті дошкільної, загальної та професійної освіти; формування в системі освіти нормативно-правових та організаційно-економічних механізмів залучення і використання позабюджетних ресурсів; підвищення соціального статусу й професіоналізму працівників освіти, посилення їхньої державної і суспільної підтримки; розвиток освіти як відкритої державно-громадської системи на основі розподілу відповідальності між суб'єктами освітньої політики та підвищення ролі всіх учасників освітнього процесу – того, хто навчається, педагогів, батьків, громадськості.

Основою сучасної освітньої політики держави є соціальна адресність і збалансованість соціальних інтересів. Стратегічні цілі М.о. можуть бути досягнуті тільки в процесі постійної взаємодії освітньої системи з представниками національної економіки, науки, культури, охорони здоров'я, усіх зацікавлених установ і громадських організацій, з батьками та роботодавцями.

Суть змін в освіті, їхні цілі, напрями, методи повинні регулярно пояснюватись населенню, а результати громадської думки мають пильно вивчатися органами управління освітою та керівниками освітніх установ і враховуватись під час проведення модернізації освіти.

Мотивація – індивідуалізований механізм співвіднесення зовнішніх і внутрішніх чинників, що визначають поведінку особистості. Процес М. полягає у виборі найбільш значущих та актуальних у конкретній ситуації потреб (неусвідомлених бажань, потягів і прагнень) та інтересів (усвідомлених бажань, прагнень і потягів), які можуть стати мотивом поведінки.

Способи М.: нормативна М. – спонукання людини до певної поведінки за допомогою ідейно-психологічного впливу: переконання, навіювання, інформування, психологічного зараження тощо; примусова М., яка ґрунтується на використанні влади й загрози погіршення задоволення потреб людини в разі невиконання нею відповідних вимог; стимулювання – вплив не безпосередньо на особистість, а на зовнішні обставини за допомогою благ-стимулів, що спонукають її до певної дії.

Музикотерапія – це метод, що використовує музику в якості засобу корекції емоційних відхилень, страхів, рухових і мовних розладів, відхилень у поведінці, при комунікативних труднощів, а також для лікування різних соматичних і психосоматичних захворювань.

Н

Навички життєві – низка психологічних і соціальних компетентностей, які допомагають людині бути в гармонії зі своїм внутрішнім світом і будувати продуктивні стосунки із соціальним оточенням; здатність до адаптації, позитивної поведінки та подолання труднощів щоденного життя.

Навчальні досягнення – процес просування особистості до наміченої мети, позитивний суб'єктивно-значущий результат навчальної діяльності.

Наставництво – відносини, у яких досвідченіша чи більш обізнана особа допомагає менш досвідченій або менш обізнаній засвоїти певні компетенції. Досвід і знання, щодо яких будуються відносини наставництва, можуть стосуватися як особливої професійної тематики, так і широкого кола питань особистого розвитку. Сфери застосування наставництва: адаптація молодих фахівців, послуги з особистого розвитку.

Нейропластичність (англ. *Neuroplasticity*) або пластичність мозку – здатність мозку змінюватися та адаптуватися протягом життя. Це процес, за допомогою якого мозок реорганізується у відповідь на новий досвід, навчання та вплив навколишнього середовища.

Нова українська школа – концепція розвитку повної загальної середньої освіти, запропонована Міністерством освіти і науки України у 2016 році. У Концепції йдеться про формування нової школи, побудованої на принципах демократизму, дитиноцентризму, гуманізму, відповідальності, компетентнісному та аксіологічному підходах, поваги до кожного учасника освітнього процесу.

О

Обов'язок професійний (повинність, зобов'язання) – вираження морального обов'язку спеціаліста стосовно суспільства, колег, клієнтів та їхнього соціального оточення; є відображенням внутрішньої, моральної необхідності виконання своїх обов'язків, дотримання певної лінії поведінки, яка диктується насамперед зовнішніми стосовно спеціаліста інтересами.

Обов'язкові результати навчання – сукупність знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей

здобувачів початкової освіти, які відповідають загальним результатам навчання та які можна ідентифікувати, кількісно оцінити та виміряти, свідчать про рівень розвитку кожного вміння на завершення циклу.

Об'єкти контролю – складники предметних компетентностей: знання про предмети і явища навколишнього світу, взаємозв'язки і відношення між ними; вміння та навички застосовувати засвоєні знання; досвід творчої діяльності; ціннісні ставлення.

Освіта – цілеспрямована пізнавальна діяльність людей з отримання знань, умінь та навичок або щодо їх удосконалення. Процес і результат засвоєння особистістю певної системи наукових знань, практичних умінь та навичок і пов'язаного з ними того чи іншого рівня розвитку її розумово-пізнавальної і творчої діяльності, а також морально-естетичної культури, які у своїй сукупності визначають соціальне обличчя та індивідуальну своєрідність цієї особистості.

Освіта безоплатна – освіта, яка здобувається особою за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів згідно із законодавством.

Освіта безперервна – комплекс державних, приватних і суспільних освітніх установ, що забезпечують організаційну й змістовну єдність та подальший взаємозв'язок всіх ланок освіти із задоволенням прагнення людини до самоосвіти й розвитку впродовж усього життя.

Освіта інноваційна – модель освіти, переважно орієнтованої на максимальний розвиток творчих здібностей і створення сильної мотивації до саморозвитку індивіда на основі добровільно обраної «освітньої траєкторії» (сфери, напрями, рівні, послідовності освіти, тип і вид освітнього закладу тощо). Нагальна необхідність О. і. викликана зміною парадигми суспільного розвитку, переходом до інформаційного суспільства та, як наслідок, новими, більш високими вимогами до інтелектуальних параметрів працівника.

Система О. і. – цілеспрямоване формування певних знань, умінь і методологічної культури, а також комплексна підготовка й виховання фахівців за рахунок відповідного змісту, методів навчання і наукомістких освітніх технологій. Спеціаліст, який отримав О. і., – професіонал, здат-

ний комплексно поєднувати дослідницьку, проєктну та підприємницьку діяльність, орієнтовану на створення високоефективних структур, творець інтелектуальних цінностей, здатний реалізувати їх і на цій основі створити нові матеріальні цінності, а також забезпечити перетворення останніх у конкурентоспроможний товар. Це фахівець, заряджений на перемогу своєї продукції на світовому ринку.

Освіта інформальна (самоосвіта) – освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям.

Освіта неформальна – освіта, яка здобувається зазвичай за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій.

Освіта педагогічна – система професійної підготовки педагогічних працівників до здійснення педагогічної діяльності.

Освіта післядипломна – спеціалізована професійна підготовка особистості шляхом поглиблення, розширення та оновлення її професійних знань, умінь і навичок або набуття іншої спеціальності. О. п. створює умови для безперервності та наступності освіти й містить: перепідготовку – придбання іншої спеціальності на основі отриманого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду; спеціалізацію – набуття особистістю здібностей виконувати певні завдання та особливі обов'язки в межах спеціальності; розширення профілю (підвищення кваліфікації) – набуття особою здатності виконувати додаткові завдання та обов'язки в межах спеціальності; стажування – набуття особою досвіду виконання завдань та обов'язків певної спеціальності.

Особистість, яка успішно пройшла перепідготовку й державну атестацію, отримує відповідний документ про вищу освіту. Особистість, яка успішно пройшла стажування або спеціалізацію чи розширила профіль (підвищила кваліфікацію), отримує відповідний документ. О. п. здійснюється закладами післядипломної освіти або структурними підрозділами закладів вищої освіти відповідного рівня акредитації, зокрема на основі складених договорів.

Освіта позашкільна – сукупність навичок та компетентностей, що формуються у вихованців (учнів) і слухачів у закладах позашкільної освіти, інших суб'єктах освітньої діяльності за програмами позашкільної освіти.

Освітнє середовище безпечне – сукупність умов у закладі освіти, що внеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних та/або будівельних норм і правил, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (цькування, поширення неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, а також унеможливають уживання на території закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин.

Освітній простір закладу освіти – сфера взаємодії трьох суб'єктів: людини, яка навчає (вихователя, учителя, викладача), людини, яка навчається (вихованця, учня, студента), і середовища, що створюється як результат їхньої взаємодії. Структура освітнього простору має, як мінімум, дві проєкції. Перша проєкція представлена різними полями (культурне, інформаційне, політичне тощо), друга – поля різних навчальних дисциплін (предметів).

Освітня траєкторія індивідуальна – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їхньої складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план.

Особистість 1) відображення соціальної природи людини, сприйняття її як індивідуальності та суб'єкта соціокультурного життя, що розкривається в контекстах соціальних відносин, спілкування і предметної діяльності; 2) соціально зумовлена система психічних якостей індивіда, що визначається замученістю людини до конкретних суспільних, культурних, історичних відносин.

Особистісний потенціал – це узагальнена системна характеристика індивідуальних особливостей особистості, її здатності виходити зі стійких внутрішніх критеріїв, орієнтирів у своїй життєдіяльності й зберігати стабільність діяльності й смислових орієнтацій у різних умовах.

Оцінювання (з фр. *evaluation* від *value* – ціна, вартість) 1) аналітичний інструмент або процедура, призначення якої – вимірювання прямих ефектів, результативності й довгострокових наслідків реалізації державних програм, галузевих політик, програм розвитку, проєктів некомерційного сектору, корпоративних програм; 2) міждисциплінарне дослідження, яке використовує економічні, соціологічні, політологічні методи у відповідності з визнаними стандартами національних і міжнародних спільнот у сфері оцінювання.

П

Пальчикова гімнастика – це ігрові вправи для розвитку дрібної моторики, тобто рухливості пальців та кистей рук дитини. Адже науково доведено, що розвиток дитячого мовлення пропорційно залежить від слухняності рухів пальців рук. Тому такі тренувальні вправи набувають особливого значення у корекційній роботі з розвитку мовлення молодших школярів.

Пам'ять – психічний процес, який полягає в закріпленні, збереженні, наступному відтворенні та забуванні минулого досвіду, дає можливість його повторного застосування в життєдіяльності людини.

Партнерство – спосіб взаємодії і взаємин, організованих на принципах рівності, добровільності, рівнозначності та доповнюваності учасників освітнього процесу. Навчальна взаємодія, заснована на партнерських відносинах, ставить дорослого й дитину в умови спільного пошуку, вільного вибору власних рішень задач, що виникають.

Патріотизм (з грецьк. – співвітчизник та лат. *Patria* – батьківщина) – любов до своєї батьківщини, до свого народу, почуття відповідальності за долю Батьківщини, готовність служити її інтересам, сприяти її успіхам у внутрішньому житті й на міжнародній арені; готовність підпорядкувати свої особисті та групові інтереси загальним інтересам країни, вірно служити їй і захищати її.

П. – явище соціально-історичне, це одне з найбільш глибоких почуттів, яке формувалося протягом багатьох століть і мало різний соціальний характер – національний, релігійний, державний. Утім, незалежно від відмінностей, найважливішими елементами П. завжди були прихильність до рідної землі та культури. Проблеми П. набувають особливої актуальності в періоди формування і становлення нації, утворення нових держав, розвитку національних та, особливо, національно-визвольних рухів, війн тощо.

Патріотичне виховання учнівської молоді – це комплексна, системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, школи, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави.

Педагог (з грецьк. – вихователь) 1) педагогічний працівник або мозаїянта особа, яка провадить педагогічну діяльність; 2) особа, що займається викладацькою чи виховною роботою і має необхідну підготовку в цій царині.

Педагогіка співробітництва – методика навчання, заснована на співучасті учня і педагога в освітньому процесі. В основі П. с. – ідеї гуманістичної педагогіки, спрямовані проти жорсткої регламентації навчальної діяльності, формалізму, придушення творчої самостійності учнів. П.с. спирається на принципи доброзичливого ставлення вчителів до учнів, навчання без примусу, подолання труднощів, опорного навчання, вільного вибору, випереджального навчання, самоаналізу. Така методика сприяє набуттю учнями логіко-розумових навичок і умінь, засвоєння різноманітних форм спілкування і способів аргументації власних поглядів, оволодіння навичками та вміннями самостійного відповідального ухвалення обґрунтованого рішення. Важливою функцією викладача стає підтримка учня, сприяння його успішному просуванню у великому обов'язі навчальної інформації, допомога у вирішенні методологічних і методичних проблем.

Педагогічна рада закладу освіти – колегіальний орган управління закладом дошкільної, загальної середньої та вищої освіти I чи II рівня акредитації. Є дорадчим органом, створеним для вирішення основних питань діяльності освітнього закладу. Засідання педради проводяться в міру потреби, можуть мати фіксовану періодичність, але не менш як чотири рази на рік.

Педагогічний працівник – особа, яка провадить навчальну, виховну, методичну, організаційну роботу та іншу педагогічну діяльність, передбачену трудовим договором у формальній та/або неформальній освіті.

Педагогічний процес – спеціально організована, динамічна взаємодія педагога й дітей, спрямована на забезпечення їхнього навчання, виховання, розвитку.

Прагнення – це мотиви, в яких виявляються потреби особистості в умовах спеціально організованої діяльності, можливо протягом тривалого часу життя (закінчити освітній заклад, працювати за фахом).

Переконання – уявлення, знання, ідеї, які набули роль мотивів поведінки. Переконання містять три головні компоненти: когнітивний (знання), емоційний (оцінка ставлення, почуття), поведінковий (воля).

Підвищення кваліфікації – вид додаткової професійної освіти, оновлення та поглиблення здобутих раніше професійних знань, удосконалення ділових якостей працівників, задоволення їхніх освітніх потреб, пов'язаних з професійною діяльністю. Тривалість курсів П. к. залежно від їхньої цільової установки може варіюватись.

Підхід діяльнісний – спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти й командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію.

Підхід компетентнісний – спрямованість освітнього процесу на досягнення результатів, якими є такі ієрархічно підпорядковані компетентності учнів, як ключова, загальнопредметна та предметна. У вищій освіті й професійній підготовці виділяють загальні та професійні компетенції.

Плагіат академічний (з нім. *Plagiat*; з фр. *plagiat*; з лат. *Plagiat* – пограбування, *plagio* – грабувати) – видача чужого твору за свій або вико-

ристання у своїх працях чужого твору без посилання на автора. За умов сучасності П. набуває більш різноманітних форм, як-от: П. комп'ютерний, інформаційний та ін. Інтелектуальний П. – найбільш витончена форма присвоєння плагіатором чужих наукових ідей. Плагіатор викрадає в генератора ідеї головно наукову ідею, оскільки ідею можна завуалювати в таку словесну форму, що стає складно довести її походження, а значить – й авторство. Механічний П. – автентичне відтворення плагіатором без будь-яких змін тексту чужої роботи. Формальним вирішенням проблеми плагіату є забезпечення ефективного закріплення авторського права, права інтелектуальної власності.

Портфоліо педагога – опис у довільній формі освітніх та професійних здобутків педагога, який містить відомості про основні етапи навчання, професійного вдосконалення, включно з досягнутими результатами, інформацію про участь у проєктах, публікації, методичні розробки тощо. У портфоліо зазначаються основні напрями та завдання подальшого професійного вдосконалення, можуть міститись копії відповідних документів. Портфоліо розміщується на офіційному вебсайті закладу освіти, у якому працює педагог, у відкритому доступі або на вебсайті засновника закладу освіти.

Поточний контроль – перевірка й оцінювання вчителем навчальних результатів учнів з метою одержання об'єктивної й оперативної інформації про їх якість у межах засвоєння конкретного навчального матеріал.

Права та обов'язки батьківські – права й обов'язки, покладені законодавством на батьків щодо виховання та утримання дітей. Батьківські права та обов'язки визнаються за особами, відносно яких наявні документи, що вони є батьком або матір'ю цих дітей. Українське законодавство встановлює принцип рівності прав та обов'язків як батька, так і матері.

Потенціал педагога інноваційний – сукупність соціокультурних і творчих характеристик особистості педагога, що виражає готовність удосконалювати педагогічну діяльність, і наявність внутрішніх, що забезпечують цю готовність, засобів та методів. Сюди ж включається бажання і можливість педагога розвивати свої інтереси та уявлення, шукати власні нетрадиційні рішення проблем, що виникають, сприймати й творчо втілювати вже наявні нестандартні підходи в освіті.

Початкова освіта – це перший етап загальної освіти дітей. Отримуючи початкову освіту, діти набувають перші знання про навколишній світ, навички спілкування та вирішення прикладних завдань. На цьому етапі формується і починає розвиватися особистість дитини, що підкреслює важливість початкової освіти для суспільства та держави.

Початкова школа – заклад освіти I ступеня (або структурний підрозділ іншого закладу освіти), що забезпечує початкову освіту.

Принцип активності й самостійності в навчанні – принцип, за яким учитель не дає учневі готових знань, а спонукає його до навчальної діяльності, успіх якої залежить від самостійних зусиль учня.

Принципи виховання – вихідні положення, що визначають основні вимоги до виховання, його змісту, організації та методів. П. в. відображають рівень розвитку суспільства, його потреби й вимоги до відтворення конкретного типу особистості, визначають його стратегію, цілі, зміст. П. в. базуються, з одного боку, на закономірності й особливості процесу виховання, з іншого – на вимогах суспільства до мети, змісту й методам виховної діяльності.

Принципи моральні – форма вираження моральних вимог, яка розкриває зміст моральності в тому чи іншому суспільстві.

Програма освітня – єдиний комплекс освітніх компонентів (предметів вивчення, дисциплін, індивідуальних завдань, контрольних заходів тощо), спланованих та організованих для досягнення визначених результатів навчання.

Проект – продукт, репрезентований як результат роботи одного учня (колективу) за наслідками його (їхньої) самостійної творчо-пошукової діяльності й має різні види (міжпредметний, креативний, інтерактивний тощо).

Професійний розвиток безперервний – безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців після здобуття вищої та/або післядипломної освіти, що дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності й триває протягом усього періоду його професійної діяльності.

Професіограма вчителя – повний опис особливостей професії вчителя, що розкриває зміст професійної педагогічної праці, а також вимог, які вона ставить перед людиною.

Професіонал – людина, яка успішно адаптувалась до професії та оволоділа психологічними засобами праці.

Професіоналізм – системна якість особистості, що виявляється як високий рівень оволодіння професійною діяльністю, внесення індивідуальних здобутків у професію, стимуляція в суспільстві інтересу до своєї праці.

Р

Регресія (від лат. *Regressus* – зворотний рух) – це захисний механізм, який є формою психологічного пристосування у випадку загрози життю або тривоги. Полягає у тому, що людина несвідомо вдається до раніших, менш зрілих і адекватних зразків поведінки, які начебто гарантують їй захист і безпеку. В основі цього лежить об'єктивний факт: маленьку дитину зазвичай захищають більше, ніж дорослу.

Резюме – детальний і водночас лаконічний документ, у якому викладаються особисті й професійні особливості особистості; надсилається до установи, яка оголосила вакансії, і передує співбесіді з керівництвом.

Результати навчання – компетентності (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості), які набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання. Сукупність новоутворень і змін, які були цілеспрямовано запрограмовані перед початком процесу навчання і з якими учень переходить на вищу ланку освіти; комплекс знань і умінь (компетентностей), одержаних у процесі навчання, які учень може продемонструвати після закінчення навчання.

Рейтинг (з англ. *rating*) – це числовий/порядковий показник успішності/популярності, який відображає важливість або вплив певного об'єкта чи явища.

Рефлексія (з лат. *reflexio* – звернення назад, самопізнання) – усвідомлення індивідом того, як його сприймають та оцінюють інші індивіди або соціальні групи; вид пізнання, у процесі якого суб'єкт стає об'єктом свого спостереження; аналіз власного психологічного стану.

Реформа освіти – система планомірно реалізованих заходів, ініційована й контрольована відповідними органами управління, об'єднана єдиною програмою, спрямована на вдосконалення наявного механізму функціонування сфери освіти, її змістовного наповнення і використовуваних форм відповідно до вимог суспільства, що трансформується.

Ринок освітніх послуг 1) сукупність соціально-економічних відносин у сфері обміну, що складаються між виробниками та споживачами освітніх послуг; 2) сукупність формальних (закони, нормативні акти, легалізовані ділові контракти) і неформальних (традиції, звичаї, морально-етичні норми й правила, психологічні стереотипи, «джентльменські» угоди) інституційних обмежень здійснення трансакцій (угод), пов'язаних з виробництвом і споживанням освітніх послуг; 3) місце здійснення трансакцій, пов'язаних з реалізацією освітніх послуг.

Розвиток професійний безперервний – безперервний процес навчання та вдосконалення професійних компетентностей фахівців після здобуття вищої та/або післядипломної освіти, що дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності й триває протягом усього періоду його професійної діяльності.

Розриви навчальні – значна та стійка різниця в академічній успішності між різними категоріями учнівства. Розриви показують різницю в досягненнях між більш та менш вразливими категоріями дітей. Причинами можуть бути соціально-економічний статус, гендер, регіон проживання.

Розриви освітні – значна та стійка різниця в освітніх досягненнях між різними категоріями учнів та учениць. Окрім результатів навчання, вони включають соціальний, психологічний розвиток та виховання.

С

Самоактуалізація – прагнення людини до найповнішого виявлення і розвитку своїх можливостей; процес набуття особистістю внутрішніх сил (якостей, ціннісно-сміслових орієнтацій, здібностей), які виступають спонуканами до її усвідомленої діяльності та поведінки.

Самовизначення – усвідомлений вибір особистістю позиції в певній життєвій ситуації, виокремлене ставлення до чогось чи когось.

Самовиховання 1) свідома діяльність людини, спрямована на вироблення і вдосконалення позитивних та подолання негативних своїх особистих якостей, на формування своєї особистості відповідно до поставленої мети. С. призначене укріплювати й розвивати здатність добровільно виконувати особисті обов'язки, а також обов'язки, засновані на вимогах соціальної групи.

Самозадоволеність – узагальнене позитивне переживання особистості своїх суспільно значущих якостей, які трансформувались у компоненти її морального Я-образу завдяки багаторазовому їх утіленню у вчинки.

Самоконтроль – виховання впевненості в собі, здатність оцінити свої дії та вчинки.

Самоосвіта 1) самостійний спосіб отримання знань в певній галузі науки, мистецтва, техніки, політичного життя, культури, ремесла; 2) самостійна пізнавальна діяльність людини, спрямована на досягнення певних персональних значущих освітніх та культурних цілей: задоволення загальнокультурних запитів, пізнавальних інтересів у будь-якій сфері діяльності, підвищенні професійної кваліфікації тощо. С. є умовою особистого розвитку, самоствердження та самореалізації і є складником навчання людини протягом усього життя.

Самоосвіта педагогічна – цілеспрямована самостійна діяльність педагога з удосконалення і поповнення своїх психолого-педагогічних та методичних знань, з їх творчого застосування в процесі практичної діяльності.

Самооцінка – цінність, якою суб'єкт наділяє себе загалом та окремі сторони своєї особистості, діяльності, поведінки.

Самооцінка учня – оцінювання суб'єктом самого себе, своїх можливостей, досягнень, поведінки порівняно із заданим зразком, вимогами, досягненнями інших.

Самопізнання – пізнання людиною внутрішньої суті, основа її саморозвитку, самоконтролю і саморегуляції, компонент самосвідомості, що містить самооцінку особистості, шкалу значущих цінностей.

Самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів.

Самоприйняття – безумовне позитивне ставлення особистості до себе та власних особистих надбань незалежно від їх оцінювання іншими людьми.

Самореалізація – процес предметного втілення особистістю базових інтелектуально-особистісних утворень, набутих на етапі самоактуалізації.

Самопрогнозування – механізм, за допомогою якого особистість визначає можливості свого розвитку, визначає вимоги, на які слід орієнтуватись.

Самосвідомість – образ себе, оцінка та ставлення до себе.

Свобода – незалежність, свідоме визначення власних цілей і дій поза зовнішнім авторитетом; усвідомлена поведінка й діяльність у конкретному правовому полі.

Середовище освітнє – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти.

Сертифікація педагогічних працівників – зовнішнє оцінювання професійних компетентностей педагогічного працівника (зокрема з педагогіки та психології, практичних умінь застосування сучасних методів і технологій навчання), що здійснюється шляхом незалежного тестування, самооцінювання та вивчення практичного досвіду роботи.

Синдром емоційного вигорання – це стан фізичного і емоційного виснаження, яке є результатом надмірної роботи, високих вимог до самого себе і постійного стресу. Виявляється як в формі фізичної втоми, так і в почутті психологічної та емоційної виснаженості.

Спілкування – процес передавання і сприймання повідомлень за допомогою вербальних та невербальних засобів, що охоплює обмін інформацією між учасниками спілкування, її сприйняття і пізнання, а також їхній вплив один на одного та взаємодією щодо досягнення змін у діяльності.

Спілкування педагогічне – система соціально-педагогічної дії вчителя і вихованця, спрямована на створення оптимальних соціально-психологічних умов для активної і результативної життєдіяльності особистості.

Спостереження 1) метод навчання, який ґрунтується на сприйманні явищ і процесі без втручання в їхній перебіг; 2) науковий метод дослідження явищ, об'єктів, їхнє поводження без втручання ззовні.

Сприймання – це психічний процес, що полягає в цілісному відображенні предметів і явищ навколишнього світу під безпосереднім впливом фізичних подразників на рецептори органів чуття. При цьому сприймання має суб'єктивний характер, бо воно залежить від попереднього досвіду і знань.

Стандарт професійний – затверджені в установленому порядку вимоги до компетентностей працівників, що слугують основою для формування професійних кваліфікацій.

Стиль керівництва – система методів, прийомів, засобів, які домінують в управлінській діяльності менеджера освіти, а також індивідуальні властивості їхнього вибору та застосування. Основні види С.к.: авторитарний, демократичний, ліберальний.

Стиль навчання – спосіб, за допомогою якого учень сприймає інформацію і працює з нею, реагує на освітнє середовище.

Стимулювання – процес використання різних стимулів для спонукання людини до певних дій.

Т

Технологія освітня – система функціонування всіх компонентів педагогічного процесу, побудована на науковій основі, запрограмована в часі та просторі, що забезпечує досягнення намічених результатів.

Тьютор (з англ.*tutor* – учитель) – особа, що веде індивідуальні або групові заняття з учнями, студентами, репетитор, наставник. В університетах тьютори – помічники викладача, здебільшого аспіранти або старші студенти. Т. – ключова фігура в дистанційному навчанні, що відповідає за проведення занять зі студентами.

У

Учитель – це людина, яка навчає інших людей (своїх учнів), передає їм певні знання про життя. У вузькому розумінні – спеціаліст, який проводить навчальну та виховну роботу з учнями в загальноосвітніх школах різних типів.

Ф

Фабрикація – вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях.

Фальсифікація – свідомо заміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень.

Фасилітація (англ. *facilitation* – допомога, полегшувати, сприяння) – організація процесу колективного розв'язання проблем у групі, який керується *фасилітатором* (ведучим, керівником). Ф. – це одночасно процес та сукупність навичок, які дозволяють ефективно організувати обговорення складної проблеми без утрат часу та за короткий термін виконати всі заплановані дії з максимальним залученням учасників процесу. Ф. відрізняється від простого управління тим, що вона не має директивного характеру. Якщо за традиційних форм управління суб'єкт змушує учасників групи виконувати власні інструкції та розпорядження, то за Ф. суб'єкт має поєднувати в собі ознаки керівника, лідера та учасника процесу.

Фасилітація педагогічна – специфічний вид педагогічної діяльності вчителя, яка має за мету допомагати дитині в усвідомленні себе як самоцінності, підтримувати її прагнення до саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення, сприяти її особистісному зростанню, розкриттю здібностей, пізнавальних можливостей, актуалізувати ціннісне ставлення до людей, природи, національної культури на основі організації допоміжного, гуманістичного, діалогічного, суб'єкт-суб'єктного спілкування, атмосфери безумовного прийняття, розуміння та довіри.

Фізичне здоров'я – це стан функціонування організму людини як живої системи, що характеризується повною її рівноваженістю із зовнішнім середовищем та відсутністю будь-яких виражених хворобливих змін.

Формувальне оцінювання – процес оцінювання, результатом якого є інтерактивна оцінка успішності учня чи учениці. Вона відображає розуміння учнем навчального матеріалу. А також дозволяє визначити, як йому продовжувати навчання і як учитель може допомогти їй у цьому.

Ц

Центри кваліфікаційні – суб'єкти, уповноважені на оцінювання і визнання результатів навчання осіб (зокрема, здобутих шляхом неформальної чи інформальної освіти), присвоєння та/або підтвердження відповідних професійних кваліфікацій.

Ціннісні орієнтації – переваги особистості, які дозволяють їй ранжувати об'єкти за значущістю. Вони можуть спонукати до досягнення певних цілей, унаслідок чого виконують функцію регуляторів соціальної поведінки.

Цінності – загальноприйняті переконання стосовно цілей, до яких людина повинна прагнути. Вони складають основу моральних принципів. Різні культури можуть віддавати перевагу різним цінностям (героїзму на полі бою, аскетизму, колективізму тощо).

Якість освіти – визначений рівень знань, умінь, навичок загального розвитку, якого досягають ті, кого навчають, на певному етапі відповідно до цілей та освітніх стандартів.

Якості особистості – змістові ознаки особистості як форми існування психіки людини, котра є цілісністю, здатною до саморозвитку, самовизначення, свідомої предметної діяльності і саморегуляції та наділеною власним унікальним і неповторним внутрішнім світом.

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

НАВЧАЛЬНЕ ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Автори-укладачі:

ГУДИМА Наталія Василівна,

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії
та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка

КОВАЛЬЧУК Ольга Вікторівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач
кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Підписано 20.09.2024. Формат 60x84/16. Гарнітура «Cambria».
Об'єм даних 2,43. Мб. Обл.-вид. арк. 9,6. Зам. № 1128.

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка,
вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300.
Свідоцтво серії ДК № 3382 від 05.02.2009 р.

Виготовлено в Кам'янець-Подільському національному
університеті імені Івана Огієнка,
вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300.